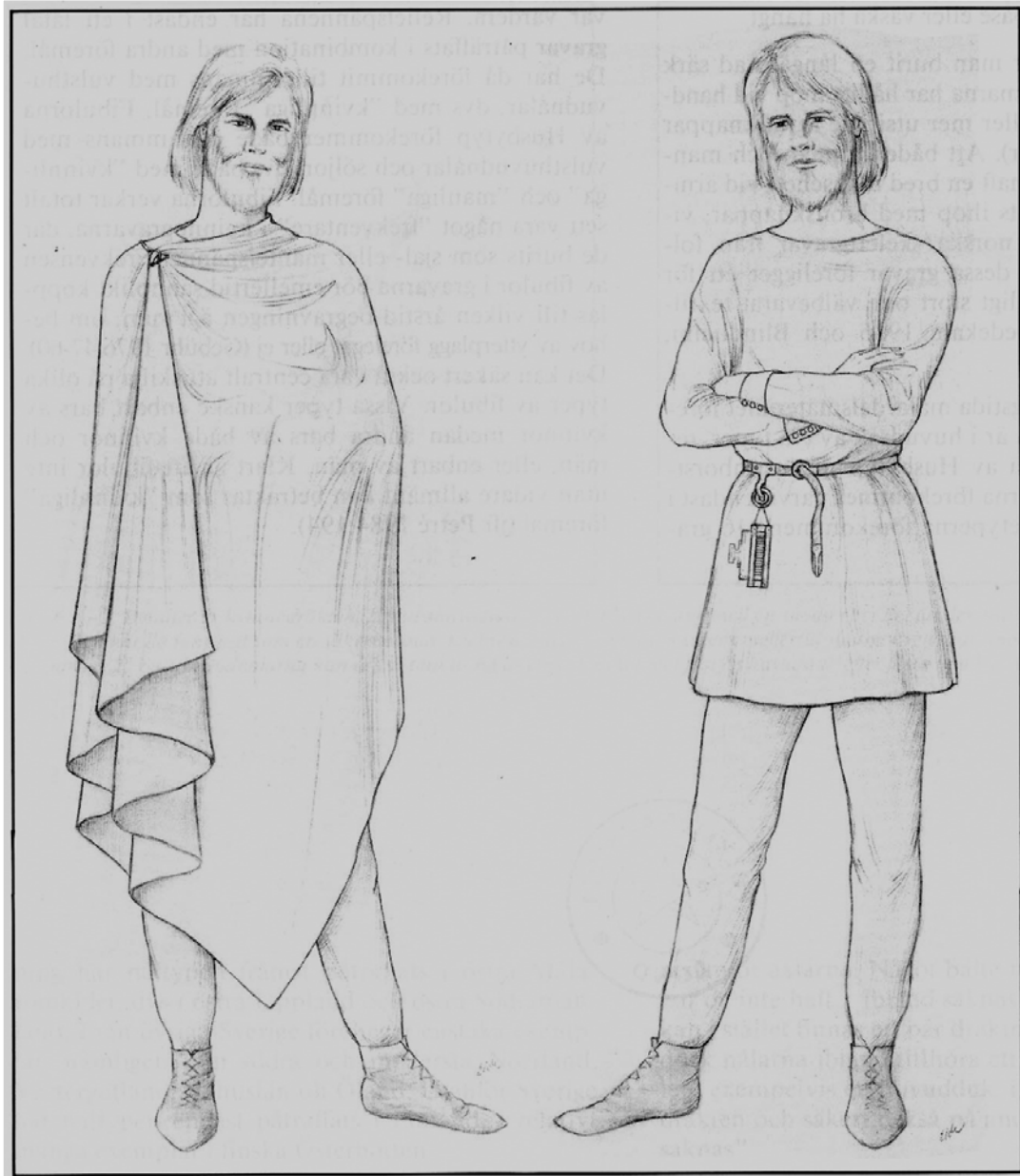

Mentala gränser & social hierarki i det folkvandringstida dräktmaterialet

(Bild ur Bennett 1987:108)

Abstract

The purpose of this essay is to inquire whether there are any resemblance or differences in the Migrationperiod textiles between the three places that I have chosen, Högom in Sweden, Enebø and Snartemo in Norway. Another purpose is to investigate if this magnificent dressmaterial indicate some kind of mental borders, social differences or hierarchy not only towards other powerful chieftains in other areas but also inside there own society and groups, a dresscode. In other words both individually locally as regionally and internationally. If there are resemblance's between the dressmaterial, gravefinds and the graves context could that be a sign of the same sphere of power, alliances, trading, intentional import, domestic production, culturedistribution? My aim in this essay is to try to show that the textile ought to have a higher significance place among archaeological material. The material that I use is pertinent literature of different kinds such as archaeological, textilearchaeological, landscapearchaeological, genusarchaeological, sociological, old written historical sources from historical authors as Tacitus and pictures of different images from historical and archaeological material. In the material I could clearly see that a dressecode were present both locally and internationally. Many of the textiles from these three gravesites where a lot alike. The appearance of the dress, how it was cut and sewn together, the colour on it was of highest signification. This imply that alliances and connections between different areas was of the highest importance. The small chiefdoms in Scandinavia, Högom Enebø and Snartemo, had to dress in this way at special occasions to protect there dynasty's power and to show both for the nearest group and for other dynasties that they still was a force to reckon with. However these tree places wasn't part of the same sphere of power but did clearly have connection of some sort.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	Sid 1
1.1	Syfte & frågeställning.....	Sid 1
1.2	Material & avgränsning.....	Sid 2
1.3	Metod.....	Sid 3
1.4	Källkritik.....	Sid 3
1.5	Forskningshistorik textilt dräktmaterial.....	Sid 4
1.6	Gravar, gravskick och gravfyndskontext.....	Sid 6
2	Undersökningen.....	Sid 7
2.1.1	Mentala gränser & Social hierarki.....	Sid 7
2.1.2	Social status.....	Sid 9
2.1.3	Gravmaterialet i social analys.....	Sid 9
2.1.4	Dräkter & funktion.....	Sid 10
2.1.5	Allmänna drag av folkvandringstidens nordiska mansdräkt.....	Sid 10
2.1.6	Mellannorrland-Tröndelagen. Hövdingadömen allianser handel.....	Sid 11
2.2	Högomfyndet.....	Sid 13
2.2.1	Graven & samlat gravgods.....	Sid 13
2.2.2	Textilierna.....	Sid 14
2.2.3	Kläde No 1 Tunika.....	Sid 14
2.2.4	Kläde No 2 Extra tunika.....	Sid 15
2.2.5	Kläde No 3 Brokor.....	Sid 16
2.2.6	Kläde No 4 Mantel.....	Sid 16
2.2.7	Kläde No 5 Agraffknappar.....	Sid 16
2.2.8	Kläde No 6 Övrigt i Högom.....	Sid 18
2.2.9	Samlad tolkning av Högomdräkten.....	Sid 18
2.3	Snartemofyndet grav V.....	Sid 20
2.3.1	Graven & samlat gravgods.....	Sid 20
2.3.2	Textilierna.....	Sid 21
2.3.3	Kläde No 7 Tygklump 1.....	Sid 21
2.3.4	Kläde No 8 Tygklump 2.....	Sid 22
2.3.5	Kläde No 9 Doppskoklädet.....	Sid 22
2.3.6	Kläde No 10 Brickband.....	Sid 22
2.3.7	Kläde No 11 Övrigt i Snartemo.....	Sid 23
2.3.8	Tolkning av klädet i Snartemo.....	Sid 23
2.3.9	Yllefilt.....	Sid 23
2.3.10	Tunika.....	Sid 24
2.3.11	Brokor.....	Sid 24
2.3.12	Mantel.....	Sid 24
2.3.13	Samlad tolkning av Snartemodräkten.....	Sid 24
2.4	Evebó/Eidefyndet.....	Sid 25
2.4.1	Graven & Samlat gravgods.....	Sid 25
2.4.2	Textilierna.....	Sid 26
2.4.3	Kläde No 12 Yttre Tunika.....	Sid 27
2.4.4	Kläde No 13 Inre tunika.....	Sid 29
2.4.5	Kläde No 14 Brokor.....	Sid 30
2.4.6	Kläde No 15 Mantel.....	Sid 30
2.4.7	Kläde No 16 Yllefilt.....	Sid 31

2.4.8 Kläde No 17 Senor & päls.....	Sid 31
2.4.9 Kläde No 18 Övrigt i Ewebó.....	Sid 31
2.4.10 Samlad tolkning av Ewebódräkten.....	Sid 31
2.5 Alternativt Källmaterial.....	Sid 33
2.5.1 Historiska skriftliga källor.....	Sid 33
2.5.2 Bildmaterial.....	Sid 36
2.6 Import eller inhemsk produktion.....	Sid 39
3 Konklusion & svar.....	Sid 39
3.1 Likheter & skillnader.....	Sid 39
3.2 Kontakter allianser, import eller inhemsk produktion.....	Sid 42
3.3 Konklusion mentala gränser & social hierarki.....	Sid 44
4 Kort sammanfattning.....	Sid 45
4.1 Slutord.....	Sid 45
5 Ordlista.....	Sid 46
6 Käll & Litteraturförteckning.....	Sid 48
7 Figurförteckning.....	Sid 51
8 Bilagor.....	Sid 52
7.1 Fyndtabeller.....	Sid 52

1 Inledning

”[...]” Germanerna bär också djurhudar, stammarna närmast Rhen och Donau utan att välja och vraka, de längre inåt boende med större urskiljning, eftersom de saknar en genom handelsförbindelser utvecklad klädlyx. De väljer ut villebråd, och de avdragna hudarna översållar de med olikfärgade skinnstycken från djur som den yttre oceanen och det okända havet alstrar” [...]” (Ur Tacitus Germania kap 17, Översättning Alf Önnersfors 2005).

Under historiens gång har makten i många kulturer tagit sig olika privilegier. Detta kan vi bland annat se i form av en mängd olika lyxartiklar som de omgav sig med, till exempel deras klädsel. I Rom bestod senaten av patricier (adel/makthavare) och plebejer (medborgare). De var klädda i olika dräkter med olika färgkombinationer för att både kännas igen som för att framhäva sin makt. Praetorianska gardet i Rom var klädda i lila vilket markerade att de stod närmast kejsaren, de var hans skyddsgarde. Ett hierarkiskt klädeskodex löper som en röd tråd genom många olika kulturer i vår historia. Klädesstilen behöver dock inte alltid markera att personen innehar en speciellt hög eller låg ställning utan snarare åskådliggöra vem han/hon är, som person, eller vad de arbetar med. Detta för att kunna relateras till den grupp de tillhör socialt, politiskt, ekonomiskt eller religiöst. Många av dessa idéer och kulturyttringar har spridits via möten människor emellan. Kanske har det varit nödvändigt att klä sig och uppföra sig på ett speciellt sätt för att kunna skapa dessa möten, och sedan för att kunna upprätthålla kontakten och makten. Kanske var det nya ideologier eller allianser av olika slag som var det mest centrala för att upprätthålla kontakterna. Tacitus ord kan kanske hjälpa oss ytterligare i riktning mot en faktagrund varifrån vi kan starta vårt sökande på hur männen i de högt uppsatta ätterna under yngre järnålder, och då främst i nordisk folkvandringstid, kunde vara klädda. Men det är inte bara hans ord eller andra skriftliga källor vi kan ta hjälp av. Naturligtvis måste vi även använda oss av arkeologiskt fyndmaterial av olika slag som gravar, gravgods, textilier, eller bildmaterial som reliefer och bonader etc. Det textila fyndmaterialet är visserligen fragmentariskt, men genom att studera och analysera det och hela fyndkontexten kan vi kanske komma lite närmare en bild av hur de gick klädda under denna för mig mytiska och mystiska tid då drakar hedniska gudar och ornamenterade djur styrde människornas vardag.

Innan vi går vidare i texten vill jag först rikta ett stort tack till min handledare textilforskaren Eva Andersson samt docent och forskarlektorn Kristina Jennbert för deras hjälp och inspiration i mitt arbete.

1.1 Syfte & frågeställningar

Den teori som jag ställt upp för uppsatsen innebär att människor emellan genom en socialisering och interaktion inom och utom ett samhälle skapar sociala och mentala gränser. Detta kan vi se i det folkvandringstida dräktmaterialet menar jag. Vi människor socialiseras ofta in i en roll redan från barnsben. Vi lär oss hur vi skall reagera och hur vi skall uppföra oss gentemot andra människor och begrepp i de samhällen vi växer upp i. Här spelar klädedräkten en roll, kanske inte så mycket i dagens samhälle där vi människorna är betydligt mera frisinnade och de grupper vi ofta ser är mera av horisontal karaktär (subkulturer). I ett ättesamhälle spelade däremot dräkten som jag ser det en mera framträdande roll och var av en mera vertikal karaktär. Oftast använder sig arkeologer av annat material än textilier för att tolka kulturella yttringar. Naturligtvis beror detta bl.a. på att textilier oftast återfinns som små fragment och inte bevarats i den höga grad som t.ex. metaller eller keramik, bara för att nu

nämna några produkter. Däremot kanske vi i högre grad borde ha använt de textila redskapsfynden. Huvudsyftet i uppsatsen är främst att undersöka om det finns likheter eller skillnader i det folkvandringstida manliga dräktmaterialet utifrån tre gravplatser som jag valt att studera, grav II i Högom Sverige, Enebø/Eide och Snartemo grav V i Norge. Hur skiljer sig dräktmaterialet åt? Textilierna är huvudmaterialet men jag kommer även att sondera gravarnas utseende och gravkontexten. Vidare granskar jag även likheter och skillnader

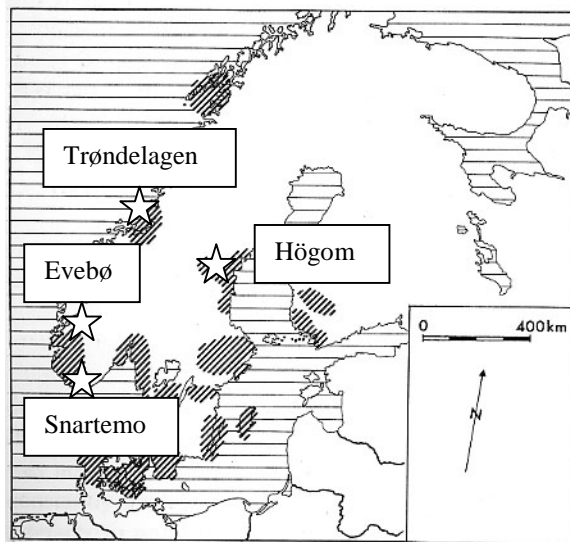

Fig 1. (Efter Ramqvist 1992:22).

livsnödvändiga att vara så tvärvetenskaplig som möjligt för att på så sätt få fram en så bra tolkning och analys som möjligt av olika problemställningar inom arkeologin.

gentemot det utomnordiska dräkt-materialet via ett urval av bilder och skriftliga källor. Allt detta för att försöka urskilja olika kontaktytor och maktsfärer, både lokalt, regionalt samt internationellt. Är textiliernas utseende resultat av import, eller kan materialet ha producerats i närområdet eller på plats? Syftet är att få fram en bild av att dessa praktdräkter var ett slags sociala mentala värdemätare inte bara utåt gentemot andra makthavare/ grupper, utan även inom gruppen, alltså både den individuellt lokala dräkten men även i ett större regionalt och t.o.m. ett internationellt sammanhang. Min målsättning är med andra ord att föra fram det textila fyndmaterialet till en mera aktningvärd placering inom arkeologin.

Samtidigt vill jag också påvisa det

Mina frågeställningar är följande

- Vilka är likheterna respektive olikheterna i det folkvandringstida manliga dräktmaterialet i Högom, Enebø/Eide och Snartemo och vilken betydelse har då det?
- Om det finns likheter i utseendet mellan dräktmaterial, gravfynd och fyndkontexten kan det då vara tecken på samma maktsfär, handelsförbindelser, långväga import, inhemsk produktion, kultur och teknikspridning?
- Kan vi urskilja mentala gränser, sociala statusskillnader och hierarki i det folkvandringstida textilmaterialet?

1.2 Material & avgränsning

Det källmaterial jag kommer att använda mig av är relevant litteratur av olika slag ifrån arkeologi, textilarkeologi, landskapsarkeologi, genusarkeologi, sociologi och skriftliga källor ifrån historiker som t.ex. Tacitus, bildmaterial av olika slag ifrån reliefer och fotografier tagna av diverse fyndmaterial ifrån Skandinavien och Nordeuropa, och då främst av dräkter. Jag kommer att använda mig av analyser och kommentarer av gravmaterial ifrån främst Högom grav II i Sverige, Snartemo grav V samt Enebø/Eide i Norge. Min kronologiska avgränsning är folkvandringstid ca 400-600 AD. Min geografiska avgränsning är Skandinavien och Europa i jämförelsematerialet men med Trøndelagen, Vestlandet i Norge, Högom och Mellannorrland i Sverige i centrum.

Min avgränsning i fyndmaterialet är specifikt den textila dräkten, men även dräkterelaterade gravfynd som agraffknappar och bälten etc. Min könsmässiga avgränsning är mansgravar, detta beroende på att det mesta av det textila dräktmaterial som bevarats ifrån folkvandringstid är mansdräkter. Brickbanden i fyndmaterialet är mycket speciella, trots detta har jag valt att inte behandla dem för sig under en rubrik med undantag av kapitel 2.3.6 (Snartemo), eftersom brickbanden här är de mest framträdande textilierna gentemot ett annars ytterst fragmentariskt fyndmaterial. I de övriga gravarna ingår i brickbanden mera i en samlad bild av själva klädet där de är applicerade på tunikor, brokor och mantlar. Däremot tar jag upp likheter och olikheter dem emellan i slutsatsen och svaret på frågeställningen.

1.3 Metod

Min metod i den här uppsatsen är en kvalitativ komparativ materialanalys. Jag vill med denna metod sätta in det folkvandringstida dräktmaterialet i ett kontextuellt perspektiv. Jag kommer att jämföra det arkeologiska dräktmaterialet med historiska skriftliga källor, reliefer samt annat bildmaterial för att försöka få fram en klarare bild av hur de högre ätternas (Societen) manliga statusdräkt under folkvandringstid såg ut, skillnader och likheter. En av metoderna är att analysera antalet trådar per cm i textilierna. Detta för att avgöra vilken kvalitéskillnad/likhet som kan förekomma. Utöver detta kommer jag att pröva den socialiseringsmodell jag satt upp för uppsatsen. Modellen är ifrån början uppställd för landskapsarkeologi av Alexander Gramsch, där han placerat in landskapet som ett element som både påverkat människan och som människan påverkat. Alltså, människan som både passiv och aktiv individ i ett landskap och ett samhälle. Jag har dock valt att plocka bort den delen av modellen som enbart analyserar människan i förhållande till landskapet och istället koncentrerat mig på att undersöka hur människan socialiseras både via sin egen grupp/samhälle samt yttre ideologier och förhållanden. Jag vill begränsa och fokusera socialiseringstankarna till just människorna och deras relationer via ett klädeskodex. Modellens skapare Alexander Gramsch och hans teori om samhälle kontra landskap ingår i en artikel i *Journal of European Archaeology* (Gramsch 1996). Jag kommer även att använda mig av sociologen Edwin Goffmans teori om samhällen och människors interaktion i boken *Interaction Ritual* (Goffman 1967) samt genusforskaren Marie Louise Sørensens teorier om människans socialisering via klädedräkter i boken *Gender archaeology* (Sørensen 2000).

1.4 Källkritik

Fyndmaterialet är problematiskt eftersom det är mycket fragmentariskt. Dessutom är det väldigt begränsat och endast ifrån gravfynd där klädet och de andra textilrelaterade fynden troligtvis tillhört det övre manliga skiktet i samhället. Förutom detta är textiltynd överhuvudtaget dåligt publicerade. Många gånger återges endast diskussioner om fynd i tidskrifter eller tidningsartiklar, och allt för ofta återfinns inget appendix i fyndrapporter. Jag kan av naturliga skäl inte titta på fyndmaterialet rent fysiskt, utan får bedöma fyndmaterialet via andra forskares analyser och bildmaterial. En annan aspekt är att de första forskarna som kom att analysera textilt fyndmaterial först och främst hade en specialutbildning inom textilt hantverk, vilket innebar att man nästan enbart tittade på textilmaterialets framställningsteknik, fabrikat, kvalité och utseende. Dessutom hade man på 1800 och in på 1900-talet inte så avancerade utgrävningssmetoder eller så bra bevaringsmöjligheter som vi har idag, vilket då i förlängningen inneburit att mycket material har försvunnit i hanteringen. Svårigheten med att jämföra mellan olika resultat och analyser ifrån olika tidsepoker är att man oftast fäst stor vikt vid andra begrepp och tankegångar än vi gör idag och att utvecklingen inom forskningen gör det möjligt att återanalysera materialet utifrån andra infallsvinklar. Textilforskaren kan aldrig gå tillbaka till ursprungsmaterialet som kan vara nedbrutet eller förintat. Många textilier har dessutom ofta lagts åt sidan till glömskan när kunskapen brustit (Sørensen 2000: 125f).

När det sedan gäller själva uppsatsämnet, textilarkeologi, innehåller det en helt ny terminologi med tekniska termer som jag aldrig bekantat mig med tidigare och som kan vara svåra att få grepp om. På grund av detta har jag därför utformat en ordlista i slutet av uppsatsen till hjälp för läsaren. Textilhistoriker och textilarkeologer måste oftast för sina egna arbetsuppgifter i en betydande utsträckning lita till facklitteratur på olika språk (i mitt fall danska, norska, engelska och tyska) vilket kan innebära läsförståelseproblem och föra med sig svårigheter att tillgodogöra sig innehållet i texterna. I regel finns inte alla termer upptagna i alla speciallexikon eller så kan man inte helt lita på förklaringarna, eftersom samma osäkerhet förekommer inom hela vetenskapen. Dessutom händer det att olika författare på samma språk inte har samma benämningar för diverse företeelser (Geijer 1980:307ff). Detta i sin tur kan påverka både begrepp, detaljer och beskrivningar vilket gör att tolkningarna i sin tur kan påverkas av min egen tro och inställning till ämnet.

Utöver detta är ämnet i sig påverkat av tidigare forskare och arkeologer, vilket i sin tur påverkar mina slutsatser. Det finns dessutom inga inhemska eller nordiska historiska skriftliga källor att tillgå i ämnet ifrån denna tidsperiod. Istället har jag fått använda mig av utländska historiska skrifter som sedan översatts ifrån originalspråket vilket återigen kan påverka tolkningen. Källkritiskt är många av de här källorna säkerligen inte helt objektiva i sin beskrivning av olika företeelser. Oftast har de varit beroende och påverkade av någon högt uppsatt persons godkännande vid tillkomsten. De kan ha varit ett slags beställningsarbeten ifrån dåtida makthavare och därför framhävt vissa grupper/folk medan de underskattat andra. En del av de här skrifterna hade stort inflytande i Norden med den götiska historieskrivningen (ca 1600-1900-tal). Denna historieskrivning kan sammanfattas som ett storslaget och patetiskt försök att förläna Sverige samma antika och stolta kosmopolitiska historia som de gamla romarna och de antika kulturfolken. Man ville legitimera det särskiljande med en konstruktion av det nationella (Lilja 1988:10-33, 114f). Ytterligare en fråga kan naturligtvis vara hur representativ litteraturen är för ämnet jag valt att behandla och min frågeställning.

1.5 Forskningshistorik textilt dräktmaterial

När det gäller det textila materialet var de sista årtiondena av 1800-talet insamlandets stora tid då också flertalet av industrimuseerna startas. I slutet av 1800-talet och tiden runt sekelskiftet utkom flera publikationer rörande textil konst varav en av dem var skriven av Otto Von Falke. Hans verk *Kunstgeschichte der Sidenweberei* ifrån 1913 handlar dock endast om sidenvävning. Han var mest intresserad av motiven på textilierna och dess typologiska utveckling. Man var särskilt inriktad på de historiska stilarna som förebilder till den egna kulturens konsthantverk. I Pionjärgenerationen i Norden återfinns vi bl.a. namn som Hans Dedekam. Härfter följde bl.a. forskare som Margrethe Hald och Bjørn Hougen. Som jag tidigare nämnt var många av de som analyserade det forntida arkeologiska textilmaterialet under 1800 och 1900-talen i grunden endast utbildade inom det textila området. Detta gjorde att man i första hand gick in för att analysera och beskriva hur textilierna var tillverkade rent tekniskt. Det blev ett slags beskrivning av en del av den materiella kulturen.

Till en yngre generation av internationellt verksamma textilforskare i Norden som främst uppmärksammat textiltekniken är Marta Hoffmann och Anne Marie Franzén. Därutöver är främst Agnes Geijers verk *Ur textilkonstens historia* det som närmast sig arkeologin (Geijer:1980:307ff). Inom arkeologin har man med andra ord tidigare inte fört en funktionalistisk diskussion vad gäller dräkt och kläde. Som ett resultat av detta har disciplinen mer eller mindre tagit kläder för givet, de har bara funnits där som vilket annat fyndmaterial som helst. Detta har ytterligare betytt att den potential med vilket klädet kunnat få fram mänskligt handlande och sociala bindningar i stort sett blivit ignorerat (Sørensen 2000:125ff).

Det äldre generationens tankesättet kan vi bland annat se i Bjørn Hougens framstående verk ifrån 1935 om Snartemofunnene ifrån folkvandringstid. Trots detta är han emmelertid kanske en av de första forskarna som börjar titta på det textila dräktmaterialet i sig. Ett av den yngre generationens litterära verk inom textilarkeologin som fått stor populistisk spridning är Elisabeth Munksgaards *Oldtidsdragter* ifrån 1974. Här analyserar hon främst hur dräkterna under folkvandringstiden sett ut via både mossfynd och gravfynd och med vilken tekniken de framställts.

Det främsta verket är Margrethe Halds *Olddanske tekstiler komparative tekstil- og dragthistoriske studier paa grundlag af mosefund og gravfund fra jernalderen* ifrån 1950, (ny utgåva på engelska 1980) om det textilmaterial som man innehar i Danmark, för övrigt den största samlingen av forntida dräkter i hela Europa. Hon granskar det folkvandringstida dräktmaterialet och fokuserar främst på de större klädesfynden ifrån järnåldern och deras framställningsteknik samt jämför vidare detta materialet både antropologiskt och etnologiskt med andra kulturer. Hon vill föra ut det textila materialet till ett bredare forum i förhoppning att det skall leda till nya tolkningar och infallsvinklar. Detta menar hon i sin tur kan vidareutveckla vetenskapen som sådan, och bana nya framtida vägar till studier av det textila materialet (Hougen 1935, Munksgaard 1974, Hald 1950,1980).

Lise Bender Jørgensen är en forskare som i första hand skriver om och fokuserar på det fragmentariska textilmaterialet. Hon försöker utifrån dessa fragment samt olika framställningstekniker återskapa det textila materialet. I avhandlingen *North European Textiles until AD 1000*, skriver hon om forntida tekniker, framställningsprocesser och förändringar över tid (Bender Jørgensen 1992:5f). Viktig för min undersökning är Margareta Nockerts arbete om Högom i, *The Högom find and other migration period textiles and costumes in Scandinavi, Högom part II*. Här går hon igenom det fragmentariska textilmaterialet ifrån både Högom och andra platser i Norden. En del av hennes texter bygger dock på forskare som Hald, Munksgaard och Shetelig's tidigare analyser och resultat.

Frågor om hur vi människor skapar vår egen sociala identitet både individuellt som i ett rent samhällsperspektiv har blivit mera centrala. Genderarkeologen Marie Louise Sørensen vid Cambridge University menar att själva utseendet hos en person, via deras kläde, kan vara ett viktigt element för social kommunikation. Hon menar vidare att människors agerande och klädeskodex inom en viss social grupp ingår i konstruktionen och framförallt bibehållandet av klasskillnader inom vissa samhällssystem. Dessa signaler är signifikativa aspekter i en social inlärningsprocess, vilket betyder att sociala roller delvis är implementerade, alltså inlärd via ett visst klädeskodex, beroende på vilken identitet man vill manifesteras.

Klädedräkten är med andra ord ett slags kommunikativt relationsförhållande mellan individer och grupper i ett samhälle. Under t.ex. medeltiden kunde man se klara skillnader i både klädet, färgerna och typsnittet vad gäller olika grupper inom ett samhälle. Detta förhållande har dock delvis förändrats under modern tid. Numera sätts klädesskillnader kanske mera i samband med olika kön eller kulturer (Sørensen 2000:125-130). Alla de här nämnda forskarna är viktiga då jag vill föra fram klädet som en mental och social gränsdragare både inom och mellan olika sociala grupper inom samhällena vad gäller klädseln. Sørensen ser jag som en gränsöverskridande forskare just när det gäller min inriktning på frågorna i denna uppsats.

1.6 Gravar, gravskick och gravfyndskontext

Forskare som Lewis Binford, Ian Hodder och Agneta Bennett diskuterar hur vi kan eller inte kan relatera gravmaterial till de forntida samhällena ur ett ekonomiskt, politiskt, socialt eller religiöst perspektiv. Amerikanen Binford lanserade den processuella arkeologin på 1960-talet som fick tillnamnet New Archaeology. På 1970-talet fortsatte engelsmannen David L Clarke i Binfords fotspår. Binford betonade arkeologi som antropologi medan Clarke mera fokuserade på arkeologins egenart och metodutvecklingar. Båda eftersträvade generell kunskap om människors beteenden. Analogier var centrala redskap och samhällena ett slags organismer vars beteende berodde på anpassningar till förändringar i den ekologiska balansen, befolkningsökningar eller yttre påverkan. Människan var en passiv individ som fick följa med i naturförändringarna och detta systemets funktion var det centrala. Ian Hodder stod för den postprocessuella arkeologin som framträdde under 1980 och 1990-talen, där tolkningar av det arkeologiska materialet granskas utifrån dess roll i samhällsdebatten. Forskarna har här en större öppenhet för olika kulturspecifika tolkningsalternativ och ett framhållande av sociala faktorer. Sociala tolkningar skall alltså sökas bakom politiska, ekonomiska och religiösa yttringar. Vikten av en mångsidig kritisk debatt och en medvetenhet om att alla fakta och all praktik är teoriberodande betonas också (Hodder 1982:80f, 119ff, Sørensen 2000:125ff).

Postprocessualisterna ansåg/anser att arkeologi är en historisk vetenskap där kontexten spelar en avgörande roll för olika tolkningar. Individens och gruppernas agerande sätts i centrum. Ideologier används för att reproducera den bestående ordningen eller för att omvandla den och de symboler som avslöjar ideologierna. Den ledande tanken är att allt skall problematiseras. Inom den postprocessuella arkeologin ryms också den kritiska arkeologin. Här debatteras bl.a. arkeologins roll i dagens samhälle och hur arkeologens person och omgivning påverkar forskningsresultatet. Vad som lyfts fram och vad som hålls tillbaka (Carlsson 1998:8f).

Det finns med andra ord olika sätt att tolka det arkeologiska fyndmaterialet på. Tolkningar och resultat påverkas av vilka värderingar/teorier du lägger på både materialet och i analysen. En av de centrala frågorna för mig i den här uppsatsen är om vi kan utläsa status, mentala gränser och sociala förhållanden ur det textila och dräkterrelaterade gravmaterialet. Lewis Binford och Ian Hodder för en divergerande diskussion här. Binford menar att en tolkning av gravmaterial kan ge oss en bild av hur det forntida samhället var uppbyggt. Han framhöll vidare att man kunde rekonstruera sociala relationer mellan gravlagda individer. Denna tanke fortsattes av andra processualister och man utvecklade teorier där tanken på mycket gravgods, gravgåvor, gravarnas utformning kunde spegla personens sociala ställning. Gravarna ansågs uttrycka religion, mentalitet och känslor som arkeologer omöjligt kunde tyda. Ian Hodder (postprocessualist) var däremot kritisk till denna uppfattning. Han var mera benägen till att tro att gravarna istället speglade ett samhälle indirekt, där materiell kultur var resultatet av människors uppfattningar om liv, tro och död, av världsbilder och värderingar. Vad status anbelangar menar Hodder att många aspekter måste beaktas, status kan ärvas, kvinnor med rika gravgåvor uttrycker eventuellt sina mäns status menar Hodder. Gravgåvorna och statusen kan också vara åldersrelaterade (Binford 1972:209ff, Hodder 1982:80f, 119ff, Sørensen 2000:125ff).

Agneta Bennett skriver om *Graven som religiös och social symbol*. Hon har gjort en kvantitativ analys av det interna och externa gravskicket runt Mälaren under folkvandringstid. Här framlägger hon tesen om att gravarnas utseende och förändringar är ett slags symboliskt språk som både talar till omgivningen och den egna gruppen. Graven skall menar hon främst tolkas som religiösa uttryck och först därefter kan sociala uttryck uttydas. Gravarnas sociala uttryck måste alltid tolkas mot kunskap om religion och dödsuppfattning/ritualer.

Enbart föremål kan inte menar hon användas som sociala symboler. Vi behöver kunskap om varför de placerats i graven. Ett försök här att tolka är att se på kombinationer av gravar, gravskick och fyndkontexten. Eventuellt kan gravform och gravskick med innehållet i graven visa på någon form av samhälllig struktur som den döde var en del av och eventuellt vilken tänkbar social ställning han/hon innehaft (Bennett 1987:1ff). Inga Hägg som analyserat grav och boplatsmaterial i Hedeby menar att gravtextilierna reflekterar gravskick, trosföreställningar, sociala etniska grupperingar, traditioner och kontakter inom ett ledande befolkningsskick. Dräktens speciella symboliska värde på det religiösa, etniska och sociala planet har varit avgörande för utformningen av den dödes mundering. Gravens övriga dräkttextila utrustning både vad gäller stofftyper, kvaliteter, form och kombination av dräktens olika delar var också viktig, liksom plaggens placering i graven. Hon menar dock att textilierna i gravarna inte utan vidare kan läggas till grund för en beskrivning av dåtidens dräkt och textilhantverk. Textilmaterial måste först ingående funktionsanalyseras sedan eventuellt rekonstrueras för att det skall få någon slags bärkraft som dräktmaterial (Hägg 1991:278f).

Slutligen pekar prof Björn Ringstad på de fynd och strukturer vi funnit inom arkeologin som tyder på att kultiska handlingar varit knutna till gravanläggningarna. Gravhögarna är maktens behov för legitimering av sina territoriella rättigheter både inom och utom gruppen och dess ideologi (Ringstad 1988:141ff). Under de senaste decennierna har med andra ord många arkeologiforskare börjat fokusera mera på fyndkontexten. I den här uppsatsen är det Margareta Nockerts undersökning av *Högomgravarna* som kommer att ligga till grund för mitt arbete. Som jag ser det försöker hon främst få fram en tolkning av hur dräkten som sådan såg ut, men viktigt är att hon även fokuserar på det andra fyndmaterialet i gravarna och försöker tolka hela fyndkontexten (Nockert 1991).

2 Undersökningen

2.1.1 Mentala gränser & social hierarki

Hur ser ett samhälles invånare på varandra? Vilka gränser kan tänkas finnas och skapas genom den interaktion som sker både mellan det egna samhället och med andra utomstående kulturer/samhällen? Vilken roll kan graven spela rent samhällsbevarande socialt religiöst och politiskt? När man tittar på olika sorters fyndmaterial för att avgöra både vad de används till och om de eventuellt endast används av specifika sociala grupper inom ett samhälle behöver man en modell och teori att bygga sina tankegångar kring.

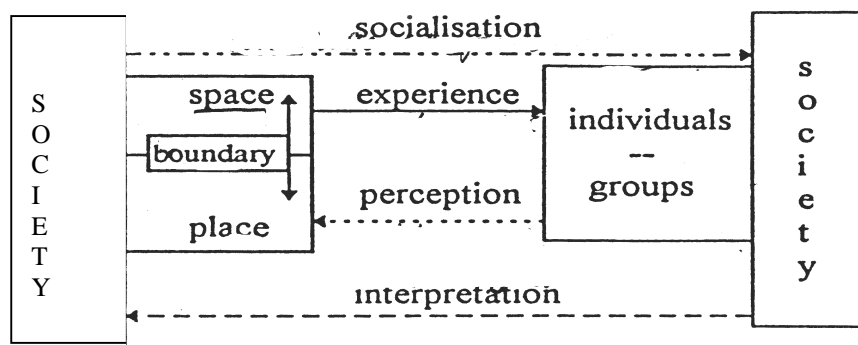

Fig 2. Socialiseringsmodell (Gramsch 1996:29).

En av dem som använt just en sådan modell är Alexander Gramsch som visserligen främst har använt denna för att försöka förstå människans interagerande med det landskap hon

levde/lever i. Jag kommer dock att beskära hans tankegångar och modell till att endast gälla specifikt de människor som ingår i själva samhällsformen (Se Fig 2 ovan). Detta eftersom jag vill begränsa socialiseringstankarna till just människorna och deras relationer mellan varandra via den högre societens klädedräkt och därmed inte blanda in omgivningen/landskapet. Detta hade annars lett till att mitt fokus på människorna och klädet inte blivit så explicit.

Gramsch lägger tonvikt på främst tre begrepp nämligen *A Rum/Yta*, *B Plats*, och *C Gräns*.

- A. *Rum*, en plats som utgör en yta där vår miljö runt omkring oss ingår. Denna yta struktureras aktivt av människor/kulturer/samhällen genom erfarenheter och perceptioner som ger det en mening.
- B. *Platsen*, är mer specifikt än rummet och har en mer individuell och speciell mening. Kanske platsen för våra anfäder. En skapad miljö, både fysisk och mentalt synlig, som endast får sin betydelse via mänskliga aktiviteter.
- C. *Gränser*, är inte är statiska utan ingår i den förändringsprocess som hela tiden fortgår.

Alla dessa begrepp interagerar med varandra. Via denna interaktion och transformation, som pågår oavbrutet, skapar människorna sin miljö, sina fysiska och mentala gränser och sin identitet. Det Gramsch här menar med landskapet är att det har en speciell identitet och blir en del av oss liksom vi blir en del av det. Vi skall alltså inte endast undersöka själva boplatserna med dess artefakter utan omgivningen runt om kan vara lika viktig (Gramsch 1996:23-32). Här vill jag dock främst arbeta med människorna i sig. I ett samhälle med både enskilda individer, en del specifika grupper samt hela samhället räknat som en grupp pågår en interaktion/kommunikation och socialisering som skapar olika gränser både fysiska och mentala. Denna interaktion/kommunikation skapade i vårt forntida samhälle ett slags hierarki med en del grupper som får en högre social ställning medan andra får en lägre sådan. För att framstå som en grupp/person tillhörande olika grupper inom gruppen påstår jag att de använde sig av både ett fysiskt och mentalt språk. I det fysiska ingår bl.a. sådana begrepp som klädesstil, begravningsätt samt begravningsritualer med diverse gravgods som pekade på vem man var. Detta fysiskt utåtriktade skapade i sin tur mentala gränser både för de övriga människorna i den egna gruppen men också för andra utomstående grupper som av de fysiska begreppen kunde utläsa var personen stod på den sociala skalan. Detta antar jag personligen också påverkade hur man uppförde sig och tilltalade varandra inom och utom dessa olika samhällsgrupper.

Ytterligare en vetenskapsman som analyserat olika samhällsutvecklingar är Erving Goffman, även han ifrån Tyskland. Goffman menar att ritualiseringen av vardagslivet utgör en viktig aspekt av konstruktionen av samhället, som en någorlunda sammanhängande enhet. Denna ritualisering som består i handlingar, symboler och gester, bidrar via social interaktion till att skapa någotsånär stabila strukturer, vilka vi sedan kallar samhälle. En sådan konstruktion är dock alltid bräcklig till sin karaktär, och det är just denna bräcklighet Goffman ständigt återkommer till. Människorna är ständigt sysselsatta med att försöka upprätthålla vissa sociala mönster. Grundregeln menar Goffman för att få det sociala livet att fungera är att individer undviker alla situationer som kan hota den preliminära jämvikten som upprättats (Goffman 1967:112). Goffman skriver följande.

” Social life is an uncluttered, orderly thing because the person voluntarily stays away from the places and topics and times where he is not wanted and where he might be disparaged from going. He cooperates to save his face, finding that there is much to be gained from venturing noting ” (Goffman 1967:43).

Eftersom den här uppsatsen främst är inriktad på textilarkeologi och dräkter är det dräktmaterialet i sig och dräktrörelaterat gravmaterial som är väsentligt. Här menar jag att dräkten som sådan kunde vara både en fysisk som mental gräns. Det är tankegångarna på hur olika klädesstil/klädedräkt via denna interaktion/kommunikation mellan olika människor, grupper och samhällen som gör att människorna uttolkar vem det är som står framför dem och hur de skall förhålla sig till dem både i livet och när de är döda. Genom att hela tiden trycka på sin suveränitet som grupp, ätt, släkt eller enskild kan den socialt högre gruppen/individens bibehålla den makt/hegemoni man tillskansat sig eller den sociala placering man ärvt i samhället. Dräkten visar både på vilken nivå man ligger på rent hierarkiskt, men även att man har kontakterna och råd att hålla sig med dessa dyrbarheter. Detta är något man vill vidmakthålla (Sørensen 2000:125ff).

2.1.2 Social status

Här vill jag kort ta upp begreppet social status. Vad står då detta begrepp för? Tittar man i Natioanlencyklopedin hittar man inte begreppet social status. Anders Carlsson vid Stockholms Universitet menar däremot att social status förknippas med en social roll byggd av förväntningar som definierar individens samhällsställning. Detta begrepp har utvecklats inom sociologin och därifrån överförs till arkeologin. Vad som anses bestämma individers eller grupper sociala status varierar dock beroende på vilken uppfattningen den som utför själva undersökningen har, något som oftast påverkas av politisk inställning och värderingar (Carlsson 1998:3).

2.1.3 Gravmaterialet i social analys

Frågan är då, är gravmaterialet användbart i sociala analyser? Agneta Lagerlöf menar att graven kan tolkas som materiella lämningar efter kulturella yttringar som är knutna till begravningsritualen. Olika tankar och uttryck i samhället manifesteras i samhället via gravarna. Detta gäller faktorer som är baserade på politiska, ekonomiska, religiösa och sociala förhållanden. Graven speglar sidor i samhällets egna ideologiska tolkningar av sig själva och fungerar rent ideologiskt genom att den bygger på att tjäna speciella intressen i samhället. Idén bakom är en viktig relation till den sociala position som användaren/samhället har. Därför blir ofta de mest intressanta människorna i detta sammanhang inte den döde utan de människor som byggde graven.

Lagerlöf framhåller att det är viktigt att försöka förstå tankarna och meningen med anläggandet av en grav som ett led i en kommunikationsprocess. Denna kommunikation antyder en överföring av ett budskap, och innefattar förutom själva budskapet, en sändare, en förbindelsekanal och i andra änden en mottagare. Detta menar Lagerlöf är de fyra grundläggande elementen i en kommunikationsprocess. Ett gravminne kan menar hon betraktas som en kommunikationskanal mellan en sändare och en mottagare. Klädedräkten blir i det här fallet ett slags sändare med ett budskap som skickas till omgivningen och den egna gruppen, där gruppens status stadfästs. Man uppvisar rikedom både för sig själva och omgivningen. Gravgåvorna och klädet skall den döde ha med sig på den sista färden för att han/hon skall tas emot med rätt hedersbetygelser på den andra sidan och för att han/hon skall åtnjuta den rikedom som han/hon hade i detta livet (Lagerlöf 1988:141ff).

2.1.4 Dräkter & Funktion

C J Arnold lektor ifrån universitetet i Aberystwyth i Wales, talar om klädedräktens funktion. Han säger.

”Clothing may have been the principal use of textiles, just as the principal function of, buckles, sleeve-fasteners, pins and brooches was to hold the clothing together. Such metalwork and fabrics may have been decorated in a way that conveyed meaning to the wearer and the viewer, but all of the artefacts whose technology we have had first and foremost, a practical function to their owner” (Arnold 1988:95).

Men det är inte bara funktionen som ett lager av textilier för att skydda kroppen utan även ett medel att förhandla med att föra utbyte med andra grupper som stod högt på den hierarkiska skalan i en andra regioner. Detta utbyte med råmaterial av olika slag gjorde att man just upprätthöll ekonomiska, sociala, och politiska band med andra grupper som i sin tur stod högt på den sociala skalan (Arnold 1988:101ff). Det är uppenbart att dräkten och dess färg har återspeglat social position. Man får intryck av att dräkter i rött har tillhört det högre sociala skiktet i samhället, medan den grön färgen tillhört gruppen precis närmast toppskiktet (Solberg 2000:170).

De mångfärgade klädesplaggen var en del av utrustningen som påvisade en persons höga status både inom det lokala samhället och bland jämbördiga inom ett större område. En röd dräkt i en krigar eller hövdingagrav kan jämföras med den färgsymbolism som uppträder i det Persiska och Indueuropeiska materialet under antiken, där rött företrädesvis har burits av krigare och härskare. Germaner som tjänstgjorde i den romerska hären kunde ibland bli upphöjda, vilket även innebar att de fick tilldelat sig en dräkt som påvisade deras hierarkiska ställning, en *Tunika Rossa* utsmyckad med brickband (Hägg 1983:217). Den röda färgen som använts i Skandinavien har troligtvis kommit bl.a. ifrån polska bladlöss s.k. *cochineal*. Man använde en mängd olika växter vid färgning av klädesplagg. Vad som utmärkte hög ifrån låg behövde dock inte vara snittet på klädet utan snarare kvalitén och ornamentiken menar Nockert (Nockert 1991:124-130).

2.1.5 Allmänna drag av folkvandringstidens nordiska mansdräkt

När det gäller dräktmaterial ifrån folkvandringstid är det väldigt fragmentariskt. De plagg som påvisats och som har blivit ett standardutseende av den folkvandringstida mannens dräkt är en tunika, ett par brokor samt en mantel. En del forskare menar att tunikan räckte ca 10-15 cm under midjan (Nockert 1991:125, Andersson 1998:47), medan andra menar att den även kan ha varit knälång (Magnus 1981:69). Tunikan hade långa slitsar vilka kunde knäppas ihop med häktespännen, brokorna kunde vara knälånga eller nå ända ner till anklarna och över detta bar man en rektangulär mantel . Troligen har männen ofta burit både ett bälte med sölja samt ett knytskärp i midjan. På bältet har det hängt en kniv, en rektangulär väska och en kam. Infällt i bältet satt oftast en oval eldslagningssten med tillhörande järnten. Några skor eller har aldrig återfunnits i något gravfyndmaterial (Andersson 1998:47).

Elisabeth Munksgaard menar att den germanska mansdräkten var oförändrad från romersk järnålder , medan ett nytt dräktsnitt så smått trängde in ifrån det östromerska rikets huvudstad Konstantinopel (Byzans) vilket så småningom kom att påverka även det nordiska dräktsnittet (Munksgaard 1974:158). Dräktsnittet menar Nockert först antogs av personer med makt och social rang för att slutligen spridas till en större del av befolkningen (Nockert 1991:130).

2.1.6 Mellannorrland-Trøndelagen. Hövdingadömen allianser handel

Redan de första människorna i Norrland kom den jämförelsevis lätta vägen över fjällen från Trøndelagen till Mellannorrland, en naturlig färdväg. En mängd fynd visar att det fanns täta kontakter. Befolkningen på båda sidor hade troligtvis samma etniska bakgrund och med täta kommunikationer bör deras språk och dialekter och varit nära besläktade med varandra. I långt senare tid märks dessa kommunikationer i de norska inslagen i vissa ortnamn och dialekter i Mellannorrland. Vid århundradena omkring kristi födelse inträffar en stor förändring längs Mellannorrlands kust. Nu anläggs de första permanenta bondgårdarna och en uttalad bondebygd utvecklas. Successivt etableras bebyggelser bl.a. längs de större dalgångarna vid Njurunda, Timrå och vid norra sidan av Selångeråns dalgång på Sundsvallsåsen (Högom). Förändringen betyder att jordbruket och boskapskötseln tar över som de viktigaste försörjningsenheterna. En annan viktig förändring är gravläggningsseden, där gravarna nu kommer att anläggas i direkt anslutning till den egna gården väl synliga i form av högar eller stensättningar (Ramqvist 1996:23f).

Både under yngre bronsåldern (1100-500 f.Kr.) och romersk järnålder (0-400 e.Kr), expanderade bygden i Trøndelagen och i hela det norska Vestlandet. Orsakerna anses bl.a. vara befolkningstillväxt, bättre odlingsteknik, bättre jordbruksredskap eller en samhällsorganisation som gynnade utflyttning (Baudou 1992:117f). I slutet av yngre romersk järnålder period ca 200-400 e.Kr. och i början på folkvandringstiden kommer starka kulturella influenser ifrån Trøndelagen i Norge in i Jämtland och Medelpad. Fyndmaterial ifrån de här två svenska regionerna är av samma karaktär som ifrån Trøndelagen och skiljer sig dessutom på många sätt ifrån fyndmaterialet i de resterande mellansvenska områdena.

Hypoteserna är många och en av dem menar att människorna ifrån Trøndelagsområdet på jakt efter nya områden för svedjebruk troligtvis har slagit sig ner i de här skogsbygderna. En annan menar att det tröndska inflytandet i de här områdena till mesta delen berott på kontakter via byteshandeln med varor som pälsverk och järn (Magnus & Myhre 1986:280). Slutligen finns också hypotesen som pekar på att inflyttare från Trøndelagen förde med sig den tekniskt svåra husbyggnadskonsten vilket kanske även innebar att odlingstekniken och sättet att organisera samhället följde med (Baudou 1992:117f). Under 1970-talet upptäckte arkeologerna omfattande lämningar av järnframställning vid sjöar i södra Jämtland som härstammade ifrån århundradena före Kr.f. Järnproduktionen ökade kraftigt under yngre romersk järnålder (ca 200-400 e.Kr.) och nådde en höjdpunkt under folkvandringstid (ca 400-550 e.Kr).

Produktionen av järn i Jämtland under järnåldern översteg den egna gårdens behov, och en begynnande handel kunde skönjas. Järnet exporterades i form av spadformigt ämnesjärn. Vi vet dock inte hur produktion och handel i detalj var organiserad, men det är högst troligt att de större gårdarna byggde en betydande del av sin rikedom på kontrollen av järnhandeln (Ramqvist 1996:23ff). Depåfynd av spadformigt järn har gjorts i både Mellannorrland och Trøndelagen. Förmodligen fungerade järnet som en bra bytesvara som hövdingarna utnyttjade. Vissa forskare menar att handeln sköttes i vissa utvalda områden som hövdingarna hade kontroll på, och att de områdena var ett slags mellanhänder i byteshandeln (Gøisten Resi 1995:135ff). Vi vet dock att man redan ifrån romersk järnålder exporterade järn i olika standardiserade former, vilka samtidigt var ett slags värdemätare. Formerna på dem skiljer sig avsevärt i storlek och form mellan olika regioner, och avslöjar i dag för oss var de blivit tillverkade. Av speciellt intresse här är just de spadformade järnstängerna ifrån Jämtland, Medelpad, Hälsingland och Gästrikland. Forskarna har kunnat fastslå att järnstängerna ifrån Medelpad och Jämtland är oerhört lika i dessa avseenden. Detta menar man kan vara tecken

på att de här två regionerna hade en direkt kontakt med varandra och att de troligtvis tillhörde samma ekonomiska marknad runt Östersjön. Spadformade järnstänger har påträffats på Helgö i Mälaren liksom på Gotland och så långt söderut som på Bornholm. Det kan med andra ord ha funnits en gemensam marknad i Östersjön redan under romersk järnålder och folkvandringstid (Magnusson 1995:61-67). Gravhögar som successivt också förändrades nådde en topp i både antal och rikedom under folkvandringstid. Högar brukar uttydas som tecken på makt, allianser och religiös kontroll. Produktion, handel och politisk makt var högst aktuella begrepp och hängde nära samman under denna tid, vilket också gav upphov till en starkare samhällsorganisation. Markuppdelningen, järnproduktionen, handel och kommunikationerna förutsatte rättsregler och en auktoritet som upprätthöll dem. Trots att en del forskare hävdar att Norden låg helt utanför de kontinentala skeendena är det tydligt att så inte var fallet. På kontinenten fanns germanska riken som utvecklade ett mera avancerat rättsväsende och en starkare samhällsorganisation.

Det romerska imperiet stod under perioden ca 0-200 AD på sin höjdpunkt. Därefter innebar det germanska deltagandet i den romerska armén samt yttre attacker på romerskt område, att det Västromerska riket kring 400 AD började falla samman. Regioner togs i besittning av germanska grupper som upprättade kungadömen. Här ärvdes en hel del av det romerska statsskicket. Den romerska armén i de nordliga provinserna germaniserades vilket sannolikt ökade skandinavernas möjligheter att direkt delta i det senromerska skeendet som romerska soldater, eller som deltagare i diverse germanska förband. Ideologin kom att spridas norrut med ett system som innebar att de ledande ätterna kom att bibehålla sin position så länge man hade kontrollen av handelsvägarna till och från olika centralplatser runt om i omgivningen.

Handeln var inte bara viktig för att skapa rikedom och bibehålla sin maktposition, utan kanske ännu mer för att skapa kontakter som kunde behövas i form av olika allianser i oroliga tider. Allianser som bl.a. kunde stadfästas genom ingifte och gåvor av diverse prestigeartiklar. Det var både regionala och interregionala utbyten med varor av olika slag. Detta stödjer tanken på att långväga handelsutbyten även kunde indikera politiska allianser och en tillväxt av centraliserade politiska organisationer. På detta sättet kan mycket av de exotiska föremålen ifrån olika kulturer som kan spåras i vårt arkeologiska fyndmaterialet i dag ses som en del av ett utbytessystem som kom att generera maktallianser av olika slag (Arnold 1988:101ff). Bristen på inhemska skriftliga källor ifrån denna tid leder lätt till att man undervärderar både den kulturella och politiska utvecklingen i Skandinavien. Hövdingarna i Mellannorrland hade dock förmodligen ett vidsträckt internationellt kontaktnät genom allianser med olika ätter ute i Europa. Vad som hände där var säkert känt i Högom (Ramqvist 1996:23ff).

Influenserna och kontakterna söderifrån ut mot Centraleuropa tros ha gått via det danska Själland och Jylland. Den östsjällenska aristokratin är den som allra först blir en organiserad dynastisk makt i norra *Barbaricum* under romersk järnålder. Denna verksamhet menas bli den drivande kraften i ett imperium där idéer och symbolik av olika slag kommer att spridas ut till övriga Skandinavien. Man får ett slags gemensam symbolik. I det nätverk som tros ha skapats ur detta imperium innefattades med andra ord inte bara Danmark utan också Gotland, Öland, Polen, Baltikum, Sydnorge och Mellansverige. Kontakterna vittnar om den internationallitet och mobilitet som präglade många järnåldersätter (Storgaard 2003:113f). Under den här berörda perioden fanns i Norden omkring 15 mer eller mindre väl avgränsade regioner s.k. *folkland*. Fornlämningar och fynd som påvisar sociala skiktningar i Mellannorrland och Trøndelag antyder att man kan tala om fristående samhällen med varierande grad av kontakt sinsemellan. Under denna tid etableras sakrala platser i förbindelse med stomannagårdarna. I Mellannorrland finner man utmed kusten sex avgränsade *folkland* med forntida lämningar.

Folklanden är sannolikt att betrakta som enskilda inbördes sammanhållna regioner med en hierarkisk uppdelning, samtidigt som en viss gemenskap förelåg (Ramqvist 1996:23ff). De var utifrån sin ekonomiska situation beroende av naturliga förutsättningar för produktion och kommunikation. Folklandens viktigaste politiska institution var ett råd som utgjordes av folklandens storbönder, innehavare av särskilt bärkraftiga gårdar med särskild produktion som förädling av lokalt råmaterial. Rådet utsåg olika politiska och religiösa företrädare. De valde även en folklandsledare som hade en hird till sin hjälp för att lösa militära uppgifter vilka försörjdes genom gårdarnas tributskyldighet (Ramqvist 1996:23-29). Omkring 600 e.Kr sker svårförklarliga förändringar i detta väletablerade samhälle. På de flesta undersökta boplatserna i Mellannorrland och Tröndelag bröst bosättningen ungefär samtidigt. Det skedde en nedgång i odling och boskapsskötsel. Storhögarna slutade att uppföras, maktens struktur, bebyggelsens lokalisering och bosättningsmönstret förändrades. Det blev dock ingen direkt avfolkning. Förklaringen på denna nedgång har olika forskare försökt förklara. Det går varken att säga att det var en agrarkris eller en klimatisk förändring. Internationella politiska händelser kan eventuellt ha spelat en roll till förändringen. Det kan även ha varit interna förlopp som enbart berodde på förhållandena i Mellannorrland – Tröndelagen – Västnorge, men det kan också varit konflikter av extern art såsom mellan Mellannorrland och Mälardalen som kom att ta över med diverse centralplatser under vikingatid. Det arkeologiska och historiska materialet är till dags dato inte tillräckligt genomarbetat för att kunna lägga fram en trolig hypotes (Baudou 1992:122ff, Ramqvist 1996:23-29).

2.2 Högomfyndet grav II

2.2.1 Graven & samlat gravgods

Högomgravfältet ligger på Sundsvallsåsen vid norra sidan av Selångeråns dalgång. Gravfältet bestod ursprungligen av minst 17 synliga gravanläggningar. Åren 1949 – 50 undersökte Sverker Janson och Dagmar Selling från RAÄ och SHM hög II på gravfältet. Arbetet var klart 1951. Innan utgrävningen påbörjades blev hela graven röntgenfotograferad. Grav II mätte 40 m på bredden och var 4,5 m hög. Gravhögen (Se fig 3) bestod av en yttre kärna av stenpackning innehållande stora stenar ytterst och mindre innerst mot centrum av graven. Stenpackningen mätte 19 m i diameter och vare 1,5 m hög. Ett lager av fin sand hade lagts

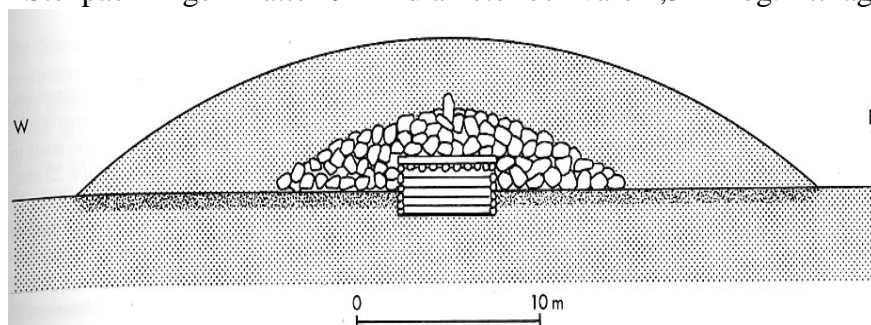

Fig 3. Högom grav II (Ramqvist 1992:47)

ovanpå kärnan. Allra innerst i gravhögen återfanns en hoptryckt kammare som mätte ca 5 x 2 m. Gravkammaren som hade fallit samman bestod av trädstammar och grova brädor som ställts horisontellt. Taket bestod av ett dubbelt lager trädstammar som hade täckts av åtminstone två lager björkbark. Kammaren som låg i en ö – v riktning hade grävts ner 70 cm i jordytan. De hoppresade inre resterna av kammaren göts in i gips och transporterade till SHM för en noggrannare analys. Dagmar Selling frilade på detta sätt en av de rikaste gravarna i Sverige som någonsin grävts ut. Kammargraven innehöll en fullständig utrustad mansgrav ifrån omkring ca 500 e.Kr (Nockert 1991:5f, Ramqvist 1992:31ff). En mängd olika sorters pälsverk återfanns på ett flertal platser inne i gravkammaren. Det oftast förekommande var rester av björnskinnsfäll som återfanns i både den östra och den västra delen av graven. Detta menade forskarna var tecken på att det mesta av golvet varit täckt av björnskinnsfäll. Man konstaterade dock att den döde också hade täckts över med björnskinnsfäll (Nockert 1991:31, Ramqvist 1992:46f).

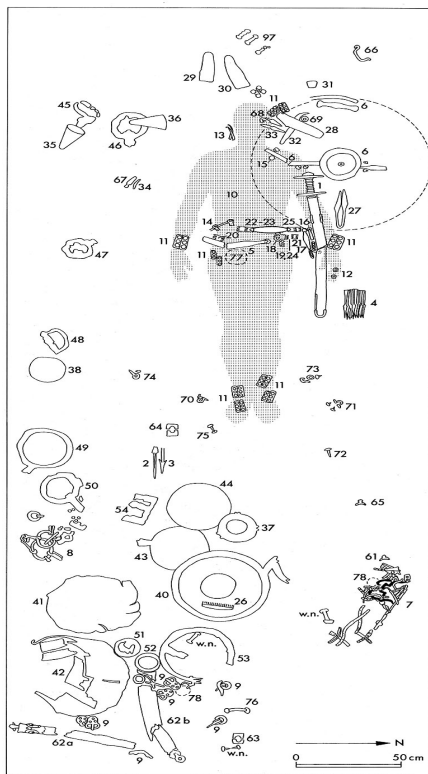

Fig 4. Gravfynd (Ramqvist 1992:Plate 11).

De övriga pälsverken i graven runt den gravlagde kan delvis förklaras som delar av klädesplagg eller foder till yllekläderna som den döde var klädd i. En viktig fråga vad gäller just fällar och skinn var om det fanns fragment ifrån renpäls, vilket skulle kunna påvisa kontakten mellan inlandet och kusterna i Norrland. Därutöver hade den döde lagts på en sängliknande möbel med tillhörande spjälor, vilket är ett mycket sällsynt och enastående fynd. Liknande fynd finns inte någonstans ifrån Skandinavien under folkvandringstid (Ramqvist 1992:47ff).

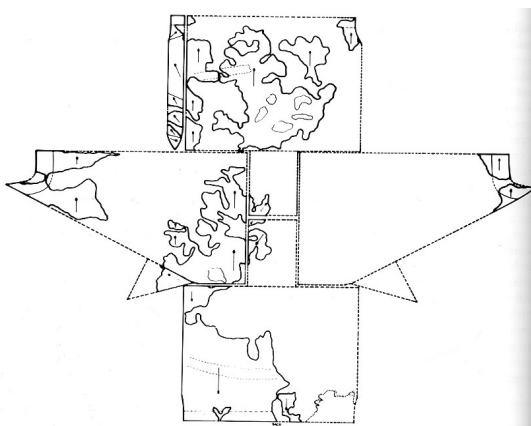
Bland gravgåvorna märks ett praktsvärd (1), tillsammans med en lans, ett spjut, ett eneggat kortsvärd, en sköld, en dolk, en båge samt yxor (29,30,36). Vidare återfanns hästutrustning (61,78) av olika slag, en vestlandskittel samt glasbägare(35,36). Det vi skall koncentrera oss på här är dock de bevarade delarna tillhörande den gravlagdes dräktdetaljer. Här påträffades bl.a. 68 st agraffknappar (11) i förgyllt silver och brons, diverse dräktdetaljer ifrån bältet (20,22,23) samt textilrester från både tunika, brokor och mantel med tillhörande brickband(Nockert1991:6f, Ramqvist1992:47).

2.2.2 Textilierna

Margareta Nockert som är den forskare som studerat Högommannens dräkt menar att beklädnaden tillhandahåller många olika detaljer om hur den skandinaviska folkvandringstida mansdräkten var klippt och skuren. Låt oss därför redogöra för hur mannen troligen var skrudad till sin sista vila (Nockert 1991:129f).

2.2.3 Kläde No 1 Tunika

Högommannen bar en klippt/skuren röd tunika av ylle vävt i 2/2 kypert med en trådtäthet på 20-24 i varpen och 20-22 i inslaget per cm. Tunikan var ca 70 cm lång och räckte ca 10-15 cm under midjan. Klädesplagget var utklippt med en front och en baksida i samma sorts

kypertkläde. Den var sammanfogad på mannens vänstra sida med en kil som var 46 cm lång och 5 cm bred. Kilen avslutades med en slits och ett fäste i nedre delen av tunikan där ett häktespänne med agraffknappar i silver 3+3 applicerats. Längst ner på den andra sidan av tunikan fanns en ca 7,5 cm långa slits som var utsmyckad på samma sätt. Kilen som började i ärmhålan och slutade i den nedre delen av tunikan bestod av tre olika kvalitéter av yllekläde. Längs den nedre kanten på tunikan och runt häktespännena vid slitsarna satt fyra cm breda brickbandsborder innehållande

Fig 5. Rekonstruktion av Högomtunikan (Nockert 1991:32).

hästtagel. Till dessa hade man använt 59 brickor. Högomtunikans (Se fig 5) ärmar och övre delar vid axlarna är tillräckligt bevarade för att vi skall kunna avgöra både deras vidd och

Fig 6. Fragment framsidan tunika (Nockert 1991:16).

Fig 7. Rekonstruktion brickbandsbord Högom med adorantmotiv (Bender jørgensen 2003:61).

Det finns inget vare sig av framställningstekniken av tunikorna, brickbanden eller ornamentiken på dem, som tyder på att de inte skulle ha blivit tillverkade annat än i de regioner som de återfunnits. Längs den nedre kanten på tunikan satt en ca 4 cm bred bord med rektangulära mönster med djurmotiv. Brickbanden innehöll hästtagel för att ge dem en lyster liknande silke. Till tunikan ingick dessutom ett läderbälte som hade bronsinläggningar. Infällt i bältet fanns en eldslagningssten. Upphängd på bältet via olika bronsanordningar fanns bl.a. en järnten, att slå eld med mot eldslagningsstenen, samt en järnkiv (Nockert 1991:125ff, Sundström 1997:24f)

2.2.4 Kläde No 2 extra tunika

Ovanför mannens huvud verkar det att döma av ansamlingen av agraffknappar som om det existerat ytterligare en tunika i graven. Den här tunikan menar man varit grön och av en enklare utformning och kvalitet än den mannen var klädd i. Väven var en Z-spunnen 2/2 kypert med 14-12 trd per cm i både varp och inslag. Klädet var kantat i nedre kanten av ett

utseende. Ärmarna var långa och utklippta i ett enda stycke, mycket smala vid manschetterna med en rak och en något vinklad sida vilket gav dem en svängd form. På manschetterna hade man sytt på brickband som var sex cm breda tillverkade med 86 brickor. Tunikans slitsar vid manschetterna var ca 6 cm långa och hölls samman med avlånga häktspännen utsmyckade med konvexa agraffknappar av silver 3+3. Agraffknapparna var ornamenterade med djuornamentik och hade en infacetterad sten ovanpå varje knapp.

Påsytt vid sidan av knapparna satt ett band som innehöll ett slags religiösa tillbedjare sittande mellan två djur (s.k. *adorantmotiv* Bender Jørgensen 2003:61) vars ansikten vette åt vars ett håll. På vad som får ses som en vit bakgrund låg en röd färg som täckte allt förutom ornamentiken. Djuren i ornamentiken var i original gulfärgade med blåa ögon (Se fig 7). Förmodligen satt

tunikan mycket åtsittande. Olycklig tvis återstår ingenting av öppningen vid halspartiet. Varken i Högom eller i något annat fyndmaterial som ingått i en folkvandringstida mansgrav i Norden har man funnit spännen, broscher eller något slags fibula som varit placerad i halshöjd. Förmodligen var halsöppningen inte stor nog för att dras över huvudet, vilket troligtvis pekar på att någon form av slits funnits för att underlätta påtagandet. Några andra fynd som skulle kunna hjälpa till att reda ut detta problem finns tyvärr inte för tillfället.

fyra cm brett mönstrat brickband. Bandet satt samman med 3 + 3 flata agraffknappar av silver. Manschetterna på denna extra tunika var klädda med ett 4,5 cm brett brickband och kunde stängas med ett häktspänne med 2 + 2 förgyllda agraffknappar i silver med utsirad ornamentik (Nockert 1991:125ff).

2.2.5 Kläde No 3 Brokor

Ifrån de övre regionerna av benkläderna vid bältet, kan vi inte säga exakt hur brokorna såg ut. Materialet var däremot tillverkat av ett rött 2/2 kypert med en trådtäthet på 20-24 i varpen och 20-22 i inslaget. Vid vardera anklarna, som hade en slitts, satt två häktspännen, ett övre och ett undre. På det övre spännet satt sex stycken förgyllda hästskoformade agraffknappar med

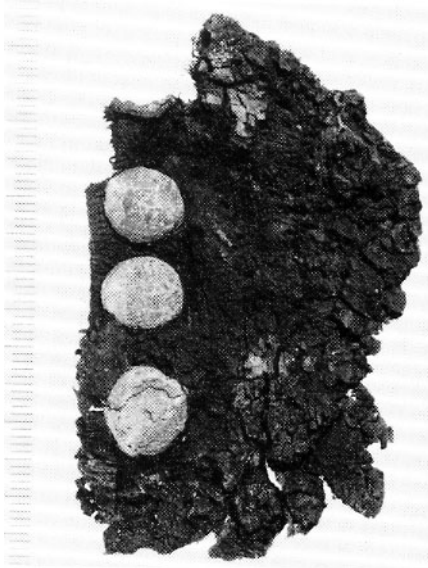

Fig 8. Textilfragment nedre vänster ben med släta agraffknappar i silver (Nockert 1991:24).

både hästornamentik och nielloinlägg. Häktspännen hölls på plats med ett 6,5 cm brett brickband framställt med individuella vridningar med ca 80-90 brickor. De lägre spännena som hade sex stycken flata silverknappar var också ihopsyddas med ett brickband, ca 5 cm brett tillverkat med ca 60 brickor. Banden satt tätt ihop vilket gav en 11,5 cm lång knapprad vinklad uppåt. Färgen på brickbanden är dock osäker. Det är möjligt att brokorna hade sömmen på baksidan av benen och att häktspännen var fastsydda på sidan av sömmarna vid sprundet. Detta behov att fästa ihop byxbenen kan betyda antingen att benen var så smala i nedre kanten att man var tvungen att ha spännet för att kunna öppna upp vid anklarna, för att överhuvudtaget få igenom foten, eller att byxbenen var så vida i nedre kanten att det var nödvändigt med något som kunde hålla samman dem. Förmodligen har bredden på brokorna ökat avsevärt ovanför knappraderna, för att skapa bättre komfort. Detta i sin tur kopplar man till tolkningen att denna typ av brokor tillhört en ryttare (Nockert 1991:127f).

2.2.6 Kläde No 4 Mantel

Högommannen var skrudad i en stor rektangulär mantel med tofsar i hörnen. Färgen är ännu inte fastställd. Klädet var ett 2/2 kypert med 13-16 trådar i varpen och 10-12 i inslaget per cm. Detta klädesfragmentet återfanns både uppe vid ärmarna på tunikan och under bältet. Storleken på själva manteln är svår att avgöra, men den bedöms att vara lika stor som järnåldersfynd ifrån norra Tyskland där måtten varierar mellan ca 200-260 cm x 150-170 cm. Brickbanden på manteln var försedda med ett blått mönster på en röd bakgrund. Antalet brickor här finns det tyvärr inga fakta om i litteraturen som jag använt mig av. Om vi däremot återigen jämför med mantlar ifrån andra delar av Norden och Europa finner vi att brickbanden på en del av dem blivit tillverkade med mellan 123 till 160 brickor och varit mellan 6-8 cm breda. (Nockert 1991:122-128f). Tyvärr har jag inte funnit något bildmaterial av manteln.

2.2.7 Kläde No 5 Agraffknappar

I Högomgraven återfanns inte mindre än 68 agraffknappar av fyra olika varianter. Denna fyndkategori är unik för mellersta Skandinavien ifrån 400-500-talen e.Kr. Agraffknapparna kan eventuellt ha använts som social och etnisk särskiljare. De uppträder i sin mest sofistikerade form i Skandinavien under den senare delen av folkvandringstiden för att sedan upphöra vid övergången till vendeltid då politiska och ekonomiska förändringar sker. Knapparna är ett utomordentligt fyndmaterial för att studera relationerna mellan politiska,

ekonomiska (produktion och import), ideologiska samt kulturella enheter och kontaktytor (Ramqvist 1995:150). Vill man undersöka knapparna som kulturella särskiljare är det naturligt att studera antalet knapparna på dräkten, deras ornamentik samt grundton. Högom grav II är den grav som innehåller störst antal knapparna i Norden och inrymmer den bästa kavlitékombinationen. Dessutom har man en mycket god kunskap om knapparnas placering både i graven och på textilfragmenten (Ramqvist 1995:151). Följande typer kan urskiljas ur materialet.

1. Konvexa knapparna av silver (praktknapparna), förgyllda och niellerade samt ornerade med stil 1 motiv (Se fig 9). De har återfunnits som knapparna till ärmlinningarna i två par på varje ärm, $3+3=12$ exemplar.

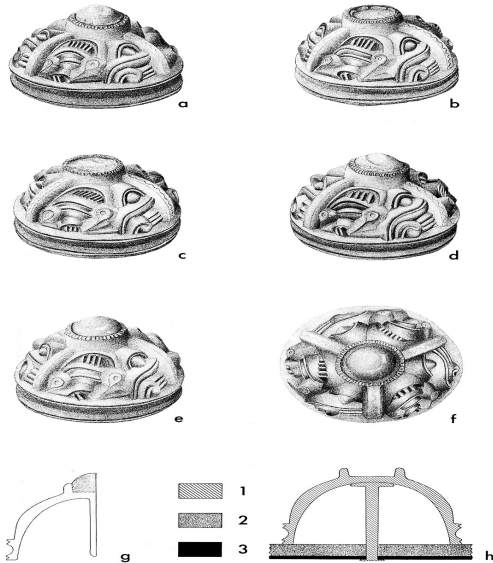

Fig 9. Konvexa agraffknappar
Stil 1 ornamentik (Ramqvist 1992 Plate 67).

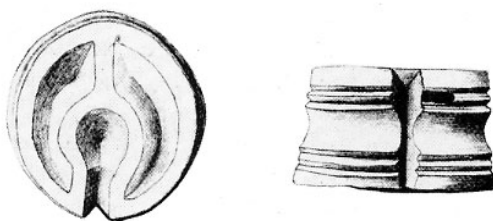

Fig 10. Omegaformade agraffknappar
(Ramqvist 1992 Plate 68).

Ur spridningssynpunkt påvisar detta en tydlig Östersjöanknytning menar Ramqvist (Se fig 11). De flata enklare knapparna finner vi däremot över hela Norden men endast ytterst få fragment av dem bland Helgös gjutformar, förmodligen har de tillverkas annorstädes. När vi så kommer till de mest iögonfallande praktknapparna finner vi dem endast i Högom. Varken på Helgö som gjutform eller i resten av Skandinavien har de påträffats (Ramqvist 1995:151ff).

2. Cylindriska av silver, förgyllda niellerade samt med en försänkt toppyta ornerade med triskelmotiv i relief. De återfanns vi extratunikans ärmlinningar i två par $2+2= 8$ exemplar.

3. Cylindriska av brons förgyllda och niellerade samt ornerade plana toppytorna med hästsko eller omegamönster i relief (Se fig 10). Påträffade vid vad man tror har varit byxlinningar, ett par på varje byxben, $3+3=12$ exemplar

4. Skivformade flata av silver och i vissa fall ornerade med cirklar och punktlinjer. De var placerade på ett flertal olika ställen. Vid tunikans sidsprunn, nedersta delen av fotpartiet, nedre delen på en underbyxa, samt till ett par extra brokor. De återfanns i ett stort antal sammanlagt 36 exemplar.

Analysen om var agraffknapparna blivit tillverkade har lett till att man kunnat placera de båda cylindriska typerna till Helgö via gjutformsfragment. De här båda knappsorterna finns representerade i fyndmaterial ifrån Mellannorrland, Mälardalen, Skåne och på Fyn i Danmark. De återfinns dock överhuvudtaget inte bland det norska fyndmaterialet.

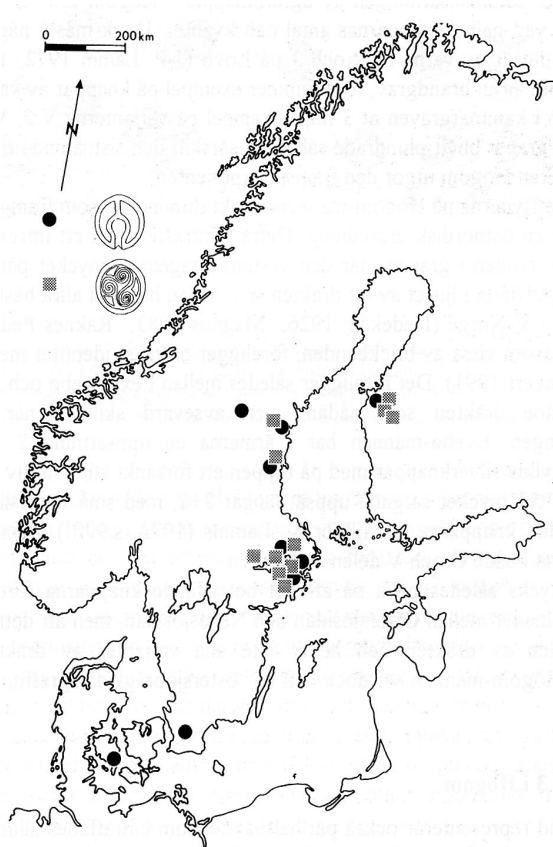

Fig 11. Spridningskarta. Omegaformade & triskel formade agraffknappar (Ramqvist 1992:148f). närmast kroppen. Det finns dock inga spår av detta i gravkammaren. Ingenting återstår i heller av några fotdon, men med hänsyn till att han hade agraffknappar vid anklarna och en bra bit upp på sina ben var han förmodligen klädd i någon slags lågskaftad känga (Nockert 1991:124-130, Ramqvist 1992:46f).

Hantverks och handelsplatsen Helgö hade sin blomstringstid under folkvandringstid och vendeltid. Här har återfunnits flera hus och ett rikt föremålsutbud. Fynd som vittnar om en specialiserad smyckeproduktion är mycket talrika. Här finner vi också långväga importerade föremål av olika slag (Solberg 2000:127f). Ett stort antal agraffknappar har påträffats i övriga Skandinavien, men Högom står ensam för ca 30% av alla kända fynd. Enbart i det svenska fyndmaterialet har 62% av knapparna återfunnits i Mellannorrland varav 43% i Högom (Ramqvist 1995:151ff).

2.2.8 Kläde No 6 Övrigt i Högom

Utöver det förut redovisade klädet återfanns det i graven spår av päls vid mannens huvud. Pälsfragmenten kan ha kommit ifrån ett ärmlöst plagg förmodligen en cape av något slag. Andra spår ifrån en rad olika pälsdjur förekommer, alla har inte kunnat exakt preciseras till art. Dock förekommer förutom björn, ren, råhjort, bäver, mård, sobel, iller och bisamråtta. Arkeologerna tror också att den gravsatte kan ha haft linnekläder allra

2.2.9 Samlad tolkning av Högomdräkten

Högommannen bar en tätt åtsittande karmoisinröd tunika hopsydd av en utklippt front och en

utklippt baksida. Tunikan var ca 70 cm lång och räckte ca 10-15 cm under midjan. Tyget var av Z-spunnet yllegarn, vävt i en 2/2 kypert med en trådtäthet på 20-24 x 20-22 per cm. Tunikan var sammanfogad på mannens vänstra sida med en kil som var 46 cm lång och ca 5 cm bred. Kilen bestod av tre delar av kläde. En av delarna var av samma kvalitet som tunikan, medan de två andra var av ett något enklare fabrikat (Nockert 1991:129). Även de långa ärmarna och de mycket smala manschetterna var utklippta i ett enda stycke. Manschetterna hade en rak och en något vinklad sida, vilket gav dem en svängd form. Tunika hade slitsar vid handlederna (ca sex cm långa) och längst ner på de yttre sidorna av själva tunikan (ca 7,5 cm långa). Både manschetterna och sidslitsarna hölls ihop med avlånga häktespännen.

Fig 12. Rekonstruktion av Högomtunikan. Foto Anna Porsmyr, Sundsvalls Museum (Bender Jørgensen 2003:59).

Manschetterna var prydda med häktespännen med tillhörande konvexa knappar av silver förgyllda och niellerade. Sidslitsarna i sin tur hade häktespännen med enkla flata och skivformade silverknappar, vissa dock ornerade med cirklar och punktlinjer (Nockert 1991:126, Ramqvist 1995:151ff). Längs den nedre kanten på tunikan satt en ca fyra cm bred brickbandsbord med rektangulära mönster och djurmotiv. Brickbanden innehöll hästtagel vilket gav dem en lyster liknande silke. Påsytt vid sidan av knapparna vid sidslitsarna satt ett brickband som innehöll ett slags religiösa tillbedjare sittande mellan två djur (s.k. *adorantmotiv* Bender Jørgensen 2000:61), vars ansikten vetter på vars ett håll. Djuren var gulfärgade med blåa ögon. Mot en vit bakgrund låg en röd färg som täckte allt förutom ornamentiken.

Manschetterna på ärmarna var klädda med sex cm breda brickband med ett vävnadslikt mönster som gick i en vit, gul och röd färgnyans. Halsöppningen hade någon form av slits för att underlätta påtagandet. Till tunikan bar han ett läderbälte med bronsinläggningar. Infällt i bältet fanns en eldslagningssten. Upphängd på bältet fanns en järnten, en kniv, en kam, en väska med ett etui med saxar samt en skinnpung med hasselnötter (Nockert 1991:125ff, Ramqvist 1995:151ff). Ovanför mannens huvud låg ytterligare en till tunika i grönt av något enklare utformning och kvalité än den mannen var klädd i. Den var kantad i dess nedre kant av ett 4 cm brett brickband, mönstrat i en vävliknade stil. Slitsarna på sidan var klädda med brickband och häktespännen med 3 + 3 flata enkla silverknappar. Manschetterna på denna extra tunika var klädda med ett 4,5 cm brett brickband, och kunde stängas med häktespännen med 2 + 2 förgyllda silverknappar med utsirad ornamentik (Nockert 1991:125ff, Ramqvist 1995:151ff).

När vi sedan kommer till brokorna så var de långa och karmoisinröd av samma slags material och kvalité som tunikan. Vid vardera anklarna fanns det ett sprund med två häktespännen. På det övre knäppet satt sex stycken förgyllda agraffknappar med nielloinlägg. Häktespännena hölls på plats med ett 6,5 cm brett brickband med hästtagelornamentik. De lägre spännena hade sex stycken flata silverknappar och satt också ihop med ett brickband, ca fem cm brett. De här brickbanden, vars färg vi inte kan skönja sitter tätt ihop vilket ger en 11,5 cm lång knapprad vinklad uppåt. Brokorna var troligtvis hopsydd på baksidan av benen, och med en söm som svängde fram vid sidan på anklarna. På sprundet vid anklarna satt häktespännen fastsydda. Brokorna var antingen så smala i nedre kanten att man var tvungen att ha spännena för att kunna öppna upp vid anklarna och för att man överhuvudtaget skulle kunna få igenom foten. Det kan dock tänkas att benen också var så vida vid anklarna att det var nödvändigt med något som kunde hålla samman dem.

Mannen var en ryttare som behövde bra komfort runt fotlederna. På fötterna bar han förmodligen någon slags lågskaftad känga (Nockert 1991:127-130f, Ramqvist 1995:151ff).Till sist har han en stor rektangulär mantel med fransar i hörnen, kantad runt om med mönstervävda brickband. Vi kan dock inte urskilja färgen riktigt och vi kan inte urskilja någon fibula som håller uppe hans mantel. Däremot är brickbanden på manteln försedda med ett blått mönster på en röd bakgrund. Klädet var av ett 2/2 kypert med 13-16 trådar i varpen och 10-12 i inslaget per cm. Det fanns flera spår av päls i graven bl.a. ifrån en björn. Troligtvis hade mannen någon slags huvudbonad eller en cape med sig i graven. Vi vet inte säkert men kanske hade han linnekläder allra närmast kroppen (Nockert 1991:128f, Andersson 1998:47).

2.3 Snartemofyndet grav V

2.3.1 Graven & samlat gravgods

Snartemo är en gård vid Hægebostad i Lyngdal i Vest-Agder fylke, Norge. I Snartemo har arkeologerna grävt fram fem olika gravar. Oftast redovisas grav II och grav V tillsammans på grund av deras fyndriktedom men jag har här av utrymmesskäl valt att koncentrera mig på en av dem nämligen grav V. Denna grav återfanns år 1933 av ägarna till marken bröderna Olaf och Rikard Killingland som då skulle bryta mark för odling. Innan kompetent och utbildad personal kunde bearbeta fyndplatsen och fyndmaterialet kom en del fynd i dagen som bl.a. en vestlandskittel, en glasbägare, textilfragment av olika slag såsom

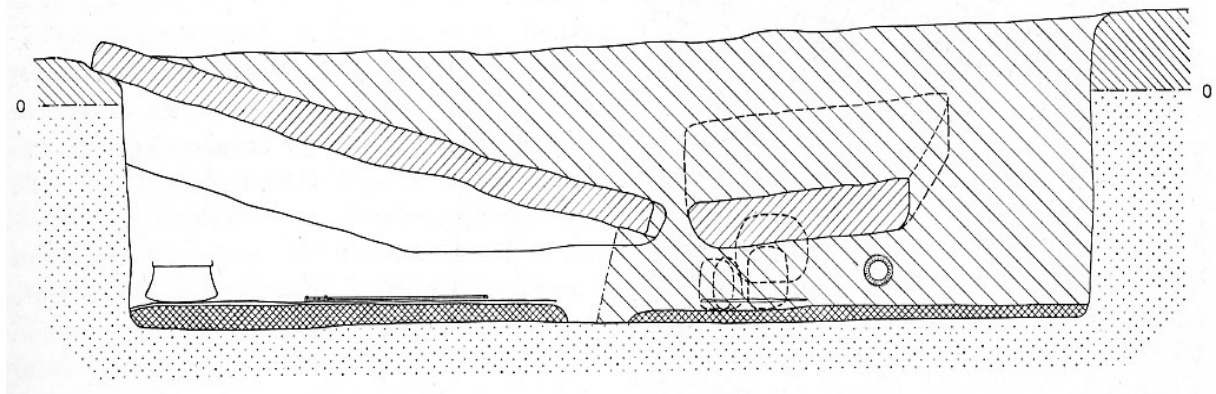

Fig 13. Snartemo grav V i genomskärning med nedfallna stenhällar (Hougen 1935:7)

brickbandsvävda border samt stora mängder av kypertvävt ylle, björkbark och träkol. Graven daterades till folkvandringstid ca 500 e.Kr. Gravhögen som var orienterad i vnv-oso bestod av en stor stenbyggd gravkammare som innehöll den döde mannen som liggandes på en björnskinnsfäll. Han hade med sig en komplett vapenutrustning med ett praktfullt svärd (Se fig 16 vid nr 10), där hjalt och grepp var belagda med silver och guld och rikt dekorerade med germansk djurornamentik. Ytterligare fynd gjordes i graven bl.a. en sköld, spjutspetsar, pilspetsar, yxa, knivar, bronskärl, en balansvåg med tillhörande vikter av bl.a. guld. Troligen för vägning av ädelmetaller. Graven inrymde också importerade glas, kärl av trä och keramik,

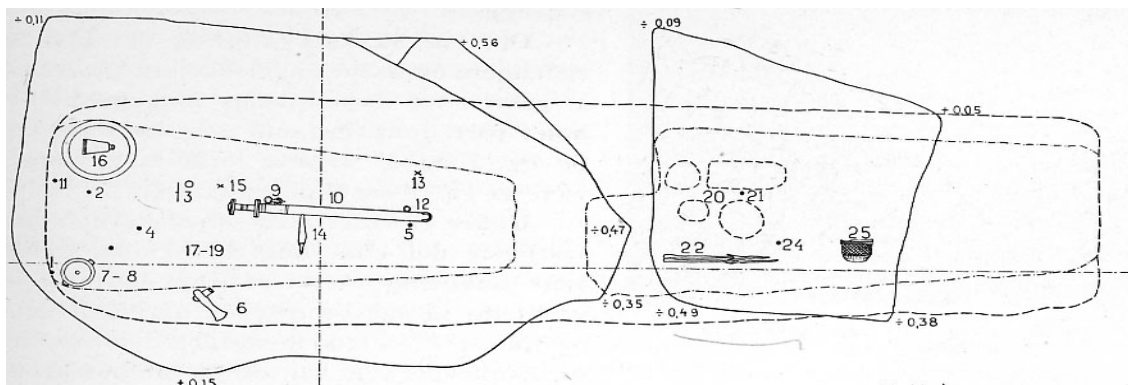

Fig 14. Snartemo grav V sedd ovanifrån med gravinnehåll (Hougen 1935:7)

betalningsringar av guld, en aggraffknapp och redskap. Den döde i Snartemo hade lagts i den västra delen av graven på ett lager av träkol. Hougen menar att gravformen i Snartemo inte är ovanlig vad gäller folkvandringstida gravkammare utan återspeglar i stort samma gravskick vad gäller kustlandets skelettgravar, en hög som innehåller en grav utskuren i jorden och täckt med stenhällar. Däremot kanske man hade väntat sig en lite mer omsorgsfull behandling av själva gravrummet. I Vest-Agder fylke är emellertid gravkammarna mera sparsamma i sitt utförande framhåller Hougen. Han menar också att det inte är förrän man kommer mera västerut i det norska kustlandet som vi finner mera ståndsmässiga gravkammare. Stenkistorna blir mera ovanligare desto längre österut man kommer i Norge (Hougen 1935:5-17).

2.3.2 Textilierna

Textilierna i detta fynd bestod främst av två stora sammanpressade tygklumpar. En tygklump återfanns under den övre delen av svärdet (Se fig 15) medan den andra låg en liten bit till höger om den första. Ytterligare ett mindre textilfragment satt fastklipbat på svärdets doppsko. Klumparna innehöll flera olika lager av kläde. Man fann an en ansevärd mängd 2/2 kypert i ylletyg i minst fyra olika kvalitéer. Tygresterna togs upp och lösgjordes ifrån varandra i vattenbad (Hougen 1935:69).

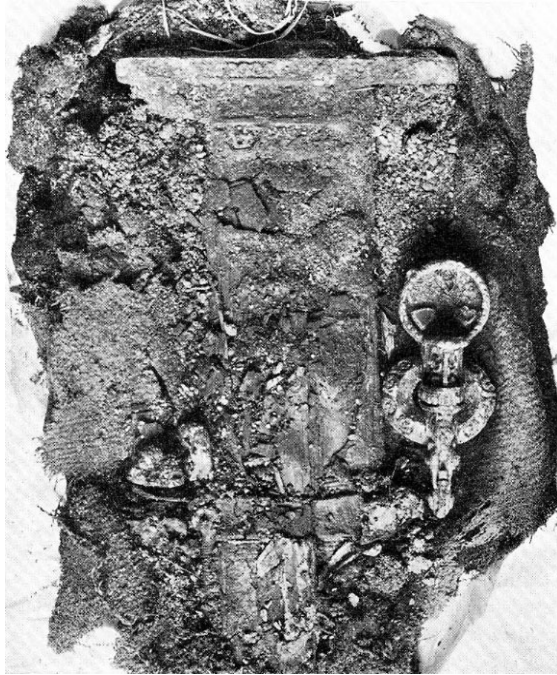

Fig 15. Ovandel svärd med remdetaljer samt tygklump ett (Hougen 1934:13).

Fig 16. Framsida svärd efter preparering (Hougen 1935:Plansch 1).

2.3.3 Kläde No 7 Tygklump 1

Ovanpå tygklump ett (som här innehåller sju tyglager) bland de textilier som legat överst i graven och ovanpå den döde, återfanns två grövre tygkvalitéer av Z-spunnet ylle i 2/2 kypert med ca 7-8x7-8 trådar i varpen och 8-9x ,6-7 trådar i inslaget per cm. Sedan det övre lagret i tygklump ett (som låg under svärdets övre del) kunde sträckas ut visade det sig att ylletyget här var vikt runt hela tygkakan och bildade både ovasida och undersida på tygklumpen. Klumpen innehöll fem lager av rödaktig 2/2 kypertkläde tillverkat av tvåtrådigt tvinnat S-spunnet garn (i både varp och i inslag)med en trådtäthet på ca 13x15 trd per cm. Detta fragmentet hade även en tubformigt vävd stadkant samt två brickbandsvävda border. Stadkanten var framställd med sex brickbandsbrickor. I nästa lager (sex) av tygklump ett framträdde en brickbandsbord med broderade mönster. Även detta klädeskikt låg vikt runt ett inre lager av tyg. Det här var det finaste klädet i graven. Ett tvåtrådigt garn Z/Z-spunnet yllekläde i 2/2 kypert med en trådtäthet på 20x18 trd per cm. På en av kanterna av detta finare kläde återfanns en stadkant som tillverkats med sex brickor. Det sjunde och inre lagret i tygklump ett låg även det vikt samt innehöll upplösta benrester ifrån den gravsätte. Undersökningen av dem visade att de var av ungefär samma kvalité vilket Hougen menade skilde sig ifrån vad vi vanligen finner i järnåldershögarna ifrån folkvandringstid. Väven var en helt vanlig fyrskaftad diagonalkypert och i både varp och inslag hade man här använt tvåtrådigt garn, Z-spunnet och S-spunnet. Tyget var dock mycket nedbrutet och fragmentariskt vilket gjorde det svårt att helt avgöra dess ursprungliga beskaffenhet (Hougen 1935:69f, Nockert 1991:62f)

2.3.4 Kläde No 8 Tyglump 2

I likhet med tyglump ett återfanns det överst i tyglump två (som låg en bit ifrån svärdets övre del) några mindre rester av ett ganska grovt 2/2 kypert entrådigt material med ca 7-8 trd per cm i både varp och inslag. Här hade man därtill använt olika färger i både varp och inslag, den ena något mörkare än den andra. Den ljusare till Z-spunnet och den mörkare S-spunnet. I det första lagret av tyglump två låg ett klädesfragment med måtten 38 x 20 cm av S-spunnet entrådigt kyperttyg med ca 12-13 trd per cm i både varp och inslag. I det här lagret återfanns även ett fragment av en vävd stadkant som låg kant till kant med ett annat fragment av ett mönstrat brickband. Någon söm syntes inte till men de här båda fragmenten tros ha suttit samman. Även det här lagret omslöt den inre delen av tyglumpen. Lagret därefter innehöll ett 40 x 30 cm stort material av samma kvalitet som i tyglump ett första lager (under svärdets övre del), alltså av Z-spunnet och S-spunnet tvåtrådigt garn i 2/2 kypert. Nästan kant i kant och närmast i samma lager återfanns ett tygstycke som var 50 x 20 cm stort i 2/2 kypert vilket hade samma täthet och spinning som tyget i första lagret (i tyglump två), det vill säga ca 12-13 trd per cm i både varp och inslag. Garntrådarna här var av ett entrådigt S-spunnet garn. Väven verkade inte lika jämn som i lager ett vilket kan bero på nedbrytningen av tyget. Tyget var dessutom hopfogat av två tygbitar med en söm (Hougen 1935:70f, Nockert 1991:62f).

2.3.5 Kläde No 9 Doppskoklädet

Tygfragmentet som återfanns vid svärdets doppsko hade klibbat ihop. Den här tyglumpen bestod av tre olika lager. De två första lagren innehöll exakt samma struktur nämligen ett ganska grovt tyg av S-spunnet tvåtrådigt yllegarn med ca 7-9 trd per cm. Dessa två första lager låg ovanpå svärdets doppsko. Det tredje och sista lagret innehöll däremot precis exakt samma tygmateriäl som klädet i första tyglumpen vid övre delen av svärdet, med andra ord av ett rödaktig tvinnat S-spunnet tvåtrådigt garn av 2/2 kypertkläde med en trådtäthet på ca 13x15 trd per cm (Hougen 1935:70).

2.3.6 Kläde No 10 Brickband

När det gäller brickbanden återfanns det främst i två olika sorter, fyra ornamenterade och ett med geometriska mönster liknande ett solkors. Det största bandfragmentet är 9,5 cm långt och 2,5 cm brett. Båda sorterna var ornamenterade och hade varit fastsydda på kanterna av ett rödbrunt kyperetkläde av tvåtrådigt garn som antagligen var resterna efter en mantel. Ytterligare brickband påträffades som tyvärr var för fragmentariska för att arkeologerna skulle kunna tyda ornamenteringens utseende.

Fig 17. Rekonstruktion av solkorsbrickbandet (Hansen 1990:66).

Det geometriska mönstrade bandet Solkorsbandet (Se fig 17) hade troligtvis menar Hougen, används som en slags svärdsupphängning som löper över höger axel ner i vänster sida där svärdet hängdes upp. Längs ett av fragmenten med brickbandskant återfanns ett brickband med invävda hästtagelmönster. Ytan var uppdelad i rektangulära ornamentmönster ca 6 cm långa och 0,5 – 0,6 cm breda sektioner. På mitten var brickorna vända med kvartsvridningar. Av detta kunde man konstatera att de var tillverkade på samma sätt som brickbanden ifrån Evebøfyndet. Mönstertråden med hästtagelhår hade ett överensstämmande utseende i

jämförelse med Ewebøborden med sin mjuka nästa silkesaktiga glans. Brickbanden i Snartemograven överensstämmer även med banden ifrån Ewebøfyndet eftersom det emellan de ornamenterade fälten finns odekorade fält. Skillnaden dem emellan är att de ornamenterade fälten i Ewebø finns i mitten av banden för att sedan inte ha någon slags ornamentik längs kanterna, medan banden i Snartemo har ornamentik som går ifrån kant till kant (Hougen 1935:15f, 70f, Nockert 1991:62f).

2.3.7 Kläde No 11 Övrigt i Snartemo

Vid undersökningen av tygresterna vars ursprungsplats i graven är okänd, visar det sig att de allra flesta fragmenten tillhör samma typ av material som precis har beskrivits i de fyra största textiltynden här, d.v.s. 2/2 kypert S-spunnet och Z-spunnet. Tolkningen av dessa fragment har dock förändrats. Enligt Björn Hougen skulle det finnas fyra olika sorters kypertkvaliteer i fyndmaterialet(Hougen 1935:71). Nockert menar i stället att det förmodligen funnits betydligt fler. Både nedbrytningen över tid i graven, den dåtida utgrävningstekniken samt behandlingen av materialet har sannolikt inneburit att en del av fyndmaterialet gått till spillo, vilket därmed påverkar vad vi i dag kan utläsa ur graven (Nockert 1991:62f).

2.3.8 Tolkning av klädet i Snartemo

Det tvåtrådiga tygets garn visar en jämn rödbrun färg. I ett av de grövre tygerna kan man urskilja olika färgnyanser i varp och inslag. Resten av tyget visar dock i dag nyanser i grått och brunt. Förmodligen har ursprungsfärgen varit någon annan. Ingen av tygfragmenten ger någon som helst hänvisning om hur dräkten ursprungligen sett ut. Dock kan vetskapen om var tygfragmenten legat i själva graven möjligen hjälpa oss att dra några slutsatser om hur den ursprungliga dräkten kan ha sett ut.

De två översta lagren i de två största tygklumparna som återfanns i graven anses troligtvis vara resterna ifrån filter som har legat som ett övre lager ovanpå den döde och hans gravgods. Detta är ett genomgående mönster från romersk järnålder och folkvandringstida textiltynd i gravar. När rester av textiltynd finns bevarade i gravarna finns det alltid ett av grövre kvalitet. Oftast finns filter utbredda över den döde eller så är den gravlagde mer eller mindre inrullad i dem. I Snartemo verkar det i stället som om man helt enkelt bara brett ut filtarna över graven eftersom inget av tygresterna återfinns i bottenlagret.

Delar av björnfällens hår hade trängt in i de flesta av tygfragmenten, troligtvis på grund av vattenansamlingar och fukta som fått fällens hår att lossna och sprida sig till gravens andra fyndmaterial (Hougen 1935:70f). Hougen föreslår också att de geometriska mönstrade banden skulle tillhöra en slags svärdsupphängning som löper över höger axel ner i vänster sida där svärdet hängs upp. De ornamenterade vridna slutdelarna av brickbandskanterna menar man på skulle tyda på detta ännu mer än om de suttit fast i något slags kläde (Hougen 1935:25). Om de skulle tillhöra en svärdsupphängningsanordning så borde kanterna här varit klädda med tunt läder menar Nockert. Inga häktespännen var närvarande i fyndmaterialet (Nockert 1991:62f).

2.3.9 Yllefilt

Om vi tittar på folkvandringstida filter och deras kvalitet både ifrån gravar och mossfynd (Nockert 1991:122ff) bör de översta textilierna ifrån både kläde sju och åtta innehållande ett Z-spunnet 2/2 kypertvävt kläde av en grövre kvalitet med ca7-8 trd i varpen och inslaget eller 8-9 x 6-7 trd per cm, vara de som vi bör inrikta oss på här (Hougen 1935:70f, Bender Jørgensen 1986:250f). Detta är förstås min egen tolkning.

2.3.10 Tunika

När det gäller tolkningen av textilierna framkommer endast att det i det understa lagret i tygklump ett återfunnits ett 2/2 kypertvävt tvåtrådigt rödaktig Z-spunnet yllekläde i både varp och inslag, med en trådtäthet på 20-18 trd per cm. Detta kan vi tolka menar jag som delar av mannens tunika. Tittar vi på andra liknande gravar är tunikan ofta tillverkad av ett kläde med en sådan trådtäthet. På den ena kanten av detta finare klädet fanns dessutom en stadkant som tillverkats med sex brickor. Detta klädet skulle då härstamma ifrån andra lagret i kläde nummer sju, tygklump ett. Självfallet kan här förekomma feltolkningar och missbedömningar. (Hougen 1935:71f, Bender Jørgensen 1986:250, Nockert 1991:62ff).

2.3.11 Brokor

Nockert menar att det aldrig gjorts några direkta uttolkningar vad gäller mannens brokor. Däremot vill Hougen framföra hypotesen att textilfragmenten som innehöll benfragment och som både återfanns i tygklump ett (tredje lagret) kläde sju, samt i tyget vid doppskon kläde nio, skulle vara resterna ifrån mannens brokor. Utifrån det undersökta materialet finns det två fragment som kan tänkas vara ifrån mannens brokor. Båda är 2/2 kypertvävda med en Z-spunnen tråd. Ett av fragmenten var blått i färgnyansen och hade en trådtäthet på 14-12 trd i både varp och inslag per cm, medan det andra tyget var rödaktigt och hade 12-12 trd per cm (Hougen 1935:71, Bender Jørgensen 1986:250, Nockert 1991:62f).

2.3.12 Mantel

Hougen menar att vi kan utgå ifrån att det djupröda tyget av tvåtrådigt garn kantat med fina brickband är resterna ifrån en mantel. Detta tygmaterialet ligger som understa lager i både kläde sju och åtta. Hougen menar också att det hästtagelmönstrade brickbandet skulle tillhöra den dödes mantel (Hougen 1935:71). Tyget i kläde sju som låg under övre delen av svärdet som även innehöll bensubstans tolkas som rester ifrån den dödes brokor. Detta eftersom det sträckte sig en bra bit ner i graven vidare ovanpå doppskon. Nockert däremot säger samma sak om manteln som i fallet med brokorna att man inte gjort några uttolkningar utifrån det undersökta materialet, men säger samtidigt att det tvåtrådiga materialet kan ha använts både till tunika eller mantel (Nockert 1991:62f). Manteln skulle enligt dessa tolkningar då vara ett rödaktig tvåtrådigt garn i 2/2 kypertkläde tillverkat av tvinnat S-spunnet garn (både i varpen och i inslaget) med en trådtäthet på ca 13 x 15 trd per cm. Detta fragmentet hade även en tubformigt vävd stadkant samt två brickbandsvävda border. Stadkanten var framställd med sex brickbandsbrickor.

2.3.13 Samlad tolkning av Snartemodräkten

Någon direkt tolkning av hur Snartemomannen i grav V varit klädd i sin helhet är som synes svårt att avgöra. Skulle man ändå ge sig in på en tolkning kan den tänkas se ut på följande vis. Snartemomannen bar en röd tunika av Z-spunnet yllekläde i 2/2 kypert med en trådtäthet i både varp och inslag på ca 20-18 en cm tjocka trådar per cm². Han bar ett par brokor i två färgnyanser. En blå nyans som hade en trådtäthet på 14 -12 trd i både varp och inslag per cm samt en röd färgnyans med 12 x 12 trd per cm. Ovanpå detta bar han en mantel i rödaktig i 2/2 kypertkläde tillverkat av ett tvåtrådigt tvinnat S-spunnet garn (både i varpen och i inslaget) med en trådtäthet på ca 13-15 trd per cm. På tunikan bar han ett hästtagelmönstrat brickband. Över tunikan bar han en svärdsupphängning tillverkad av ett solkorsorerat brickband. Resten av fyndet är alldeles för fragmentariskt för att jag skall kunna dra några större slutsatser utan att det renderar att bli alldeles för spekulativt. I Snartemograven kunde vi däremot konstatera att endast en agraffknapp påträffades och att häktspännen saknades helt i fyndmaterialet. Alltså ett mycket magert jämförelseresultat ur den aspekten (Hougen 1935:10-71).

2.4 Ebebø/Eidefyndet

2.4.1 Graven & samlat gravgods

I 1800-talets Norge då arkeologisk forskning och undersökningar hade väldigt lite ekonomiskt stöd påträffades och blottades många av folkvandringstidens viktigare fynd. Under våren 1889 hade en lantbrukare vid Ebebø/Eide Gloppen i Sogn og Fjordane fylke i Västnorge, bestämt sig för att undersöka en storhög som låg på hans utmark i närheten av Gloppenfjorden. Lantbrukaren bröt upp den sydöstra delen av graven. Lyckligtvis hade den gravsatta placerats i det nordvästra hörnet och innan markägaren lyckats förstöra graven ytterligare nådde nyheterna en statsanställd person i kommunen. Han skickade efter fyra stora järnplåtar som pressades in under den orörda nordvästra delen av graven. Gravkammarens botten var täckt med björkbark som ännu var i ett ganska gott skick vilket gjorde att det organiska materialet hölls på plats. Varje järnplåt med sitt fyndmaterial packades och skickades med ångbåt till Bergen där Gabriel Gustafson (Svensk-norsk arkeolog och konservator vid Bergens Museums oldsamling) fortsatte utgrävningen och analysen av graven och skrev sin rapport. Gustafsons rapport förlades dock och inte förrän Per Fett (Per Fett 1875–1962 norsk arkeolog konservator och konsthistoriker) år 1960 gjorde en ny analys fick man en bättre uppfattning till hur graven sett ut (Shetelig 1912:111f, Magnus 1983:293f, Nockert 1991:50f).

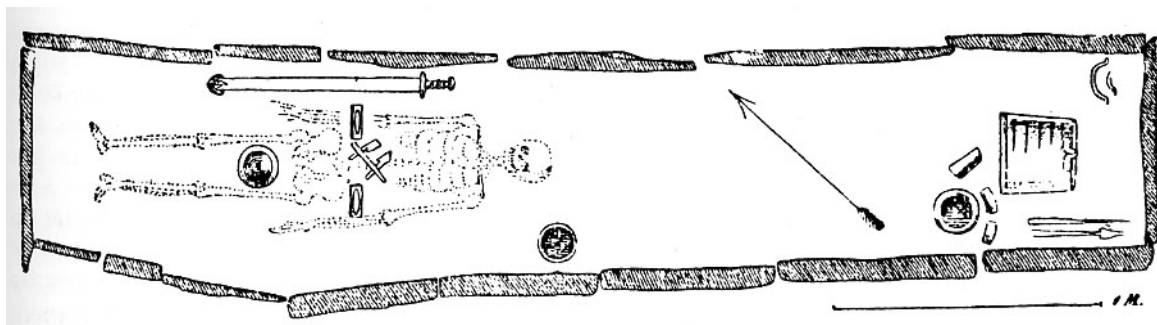

Fig 18. Plan över Ebebø/Eide gravkammare, sedd ovanifrån (Nockert 1991:51).

Graven var en rikt utstyrd hövdingagrav ifrån folkvandringstid ca 500-talet e.Kr. Gravhögen mätte 24 -25 m i diameter, var 4 m hög och var försedd med en inkapslad hällkista på 2 x 7 m. Själva gravkammaren var inramad av 16 upprättstående stenhällar och en träkista. I botten och längs dess väggar hade man lagt ut björkbark. Garvsyran ifrån barken och järnsubstanser ifrån sanden hade lagt sig som en hinna över graven vilket gjort den mer eller mindre lufttät. Bevaringsmöjligheterna hade därmed förbättrats väsentligt tills graven åter öppnades. Själva graven var orienterad i en nv- so riktning och innerschaktets mått var 4,20m långt, 0,75 m brett samt 0,80 m djupt.

Gravgodset ifrån det sydöstra hörnet där lantbrukaren påbörjat utgrävningen innehöll en stor stavbyggd träspann täckt med bronsplattor och tillhörande järnhandtag, ett flertal små träsålar, en träkista och en ask med ett skjutlock. Dessutom återfanns en sköldbuckla och två spjutspetsar varav en av dem med hakar. Den mittre delen av kistan var tom. Den orörda nordvästra delen av gravkammaren blev indelad i fyra sektioner via järnplåtarna. Den döda låg fullt påklädd ovanpå ett björnskinns och björkbark med sitt huvud centrerat till den mittre delen och med fötterna emot den nordvästra väggen. Ovanför hans huvud låg en löst hopvikt klump av kläde. Man hade inte täckt över den döda med en yllefilt utan endast placerat den under honom vilket innebär att den täckte björnskinnsfällan.

På grund av surheten i marken hade det mesta av den dödes skelett brutits ner. Under filten vid hans högra lårben låg ett 90 cm långt tveeggat järnsvärd med ett utsökt dekorerat hjalt i silver, en doppsko av brons och delar av en träskida. Ovanpå skelettfragmenten låg en sköld och på hans lår ett handtag till skölden. Stora delar av delar av hans midjebälte med bältesspanne, remsölja, en kniv med en intakt läderskida, en eldslagingssten med tillhörande järnten återfanns också. Ovanpå järnplåtarna påträffades även en tveeggad kniv samt en mängd pilar. Den gravsätte hade också fått med sig en sällsynt blå glasbägare med silverinfattningar antagligen tillverkad i Syrien, ett par järnsaxar med träetui, häktespännen med förgyllda agraffknappar i silver, träskålar, lerkar, en yxa, en vestlandskittel samt en skålvikt med tillhörande viktod i en läderpung.

Hövdingens ända smycke var ett guldmynt som troligen hängt runt hans hals. Myntet, en något nött Solidus, var myntat i det Östromerska imperiet under kejsaren Theodosius II mellan år 425/30 i Konstantinopel. Myntet gör bl.a. att vi kan säga att graven inte anlades före år 425/30. Ovanpå de fyra järnplåtarna återfanns också en betydande mängd välbevarat yllekläde i kypert, vävda brickband med djurornamentik och bl.a. ett stort stycke kläde som var svept runt den dödes midja i flera varv. På de flesta av textilfragmentens beståndsdelar anträffades björnhår vilket ytterligare påvisar att döde legat intill eller ovanpå en björnfällen i graven. Därutöver fann man flera fragment av fyrkantiga och rektangulära bitar av fint läder och filtat material omgärdat av en sentråd, varav ett fragment återfanns liggande på grovt hår, troligen ifrån mannens huvud. Med tanke på fyndmaterialets komposition och resultaten ifrån analysen av skelettfragmenten, konstaterade man att det var en äldre man som låg i graven. (Shetelig 1912:111ff, Dedekam 1924-25:5ff, Hougen 1935:17-33, Magnus 1983:293ff, Nockert 1991:50ff)

2.4.2 Textilierna

Evebøfyndet utmärker sig liksom Högomgraven genom sina textilier. Den första som koncentrerade sig på textilierna i graven, och då främst på brickbanden, var Hans Dedekam ifrån Norge. Han ville påvisa likheten mellan brickband ifrån Evebø/Eide, Nordtydkland och de danska mossarna. Han menade också att djurornamentiken på brickbanden kunde anses vara av samma stil som Germansk djurornamentik. Hans teckningar av brickbandsfynden ifrån Evebø är i dag ovärderliga eftersom många av fynden tillintetgjorts genom nedbrytning (Dedekam 1924-25:1-57).

Fig 19. Det största textilfragmentet i Evebø/Eide (Nockert 1991:56).

Man kan alltså konstatera att Hans Dedekam främst koncentrerade sig på brickbanden i materialet. Björn Hougen även han ifrån Norge analyserade samtliga gravfynd ifrån yngre järnåldern i Norge, däribland det textila materialet på 1930-talet. Redan ifrån början av deras analyser kan man konstatera att de är otillräckliga vad gäller att räkna antalet trådar per cm i klädet och om de tillhörde samma kläde, men Hougen tillförde dock en kronologi och jämförelsematerial mellan de olika textilfynden. Nedbrytningprocessen genom alla århundraden och årtionden sedan graven först öppnades, har trots allt kvarlämnat en hel del textilfragment i ganska god vigör, medan andra bitar har reducerats till ett

spindelvävsliknade tillstånd. Bente Magnus menar att en väg att överbrygga detta problemet var att mäta tjockleken på trådarna. Detta gav en bättre analysmetod till vilken kvalitet klädet haft. Klädet ifrån Evebø/Eide består till största delen av fragment inte större än 10-15 cm i diameter och klumpar av komprimerat organiskt textilmaterial. Endast ett större fragment återfanns som mätte 63 x 42 cm (Se fig 19) och låg virat runt den begravde mannen. Textilierna är av sex olika kvalitéer menar Bente Magnus (Magnus 1981:66, Magnus 1983:298f).

Ovanpå plåt ett fann man en mängd olika dekorerade brickbandsvävda band med djuornamentik. Ett av banden hade tre djurfigurer påsydda på ett förstklassigt yllefabrikat i 2/2 kypert. På ett annat av bandfragmenten återfanns ett relativt tydligt djurmotiv, en djurfris. Ett större tygstycke som hade lagts som en svepning runt den dödes midja i flera varv återfanns också här samt en mängd utomordentligt fina yllefragment i varierande storlek. På vissa av textilfragmenten kunde man se en grön tråd som hade vävts in i klädet och bildade rutigt tyg. De här tygfragment var dock något grövre än de som återfanns vid midjan (Magnus 1983:298f, Nockert 1991:50). Ovanpå plåt ett återfanns även häktespännen med förgyllda agraffknappar som hade profilerade sidor och fördjupningar vilket bildade människohuvuden i profil. Häktespännen med agraffknappar var fastsatta med hästtagelmönstrade brickband i vars ornamentik man kunde skönja delar av mänskliga figurer.

Ovanpå plåt två anträffades också textilfragment med häktespännen och agraffknappar. På ett av häktespännena satt agraffknapparna i par 2 + 2 och på ytterligare ett liknande häktespänne 3 + 3. Dessutom fann man ytterligare en del textilfragment ovanpå denna plåt. Ovanpå plåt tre anträffades större delar av ett yllekläde av varierande kvalitet varav en hörnbit av ett 2/2 kypertvävt ylletyg med två korsande brickband längs båda kanterna som avslutades i fransar (tre per sida). Brickbanden innehöll väldigt diffusa spår av djuornamentik. Tyget hade en rödbrun ton, en tvinnad, S-spunnen varp och ett Z-spunnet inslag med en trådtäthet på 14-16 x 14-16 per cm. Detta tolkade forskarna till en början som hörnet på en mantel. Här påträffades ytterligare ett häktespänne med agraffknappar av förgyllt silver samt. Slutligen på plåt fyra fanns endast otillräckliga fragment för analys (Dedekam 1924-25:6ff, Hougen 1935:80ff, Nockert 1991:50f).

2.4.3 Kläde No 12 Yttre tunika

I detta klädet ingår det s.k. mantelhörnet vilket man först hade svårt att placera till något av textilierna i graven. Det innehåller det välkända 2,4 cm breda brickbandsdjurfriksen (Se fig 20 &

Fig 20. Brickbandsdjurfriksen fyndet (Nockert 1991:52).

återfinns några enklare häktespännen med flata agraffknappar som ännu satt fast i ett väldigt bräckligt och delvis desingrerat kläde. Dedekam föreslog att de här häktespännena

med sina många fyrfota figurer, vilket är det textilfragmentet ifrån Evebø/Eidefyndet som dragit till sig stort intresse genom åren. Frågan är visserligen ännu idag öppen angående till vilken del av klädseln klädesfragmentet i sig och det tillhörande brickbandet tillhört, alltså brokor, mantel eller tunikan. I Gustafson katalog över Evebø/Eidefyndets fyndmaterial

skulle ha tillhört ytterligare en tunika som burits under den första karmoisinröda tunikan (Dedekam 1924-25:35, Magnus 1983:300f).

Fig 21. Rekonstruktion av djurfrisbrickbandet (Hansen 1990:66)

Väven är en 2/2 kypert av ett Z-spunnet garn i både varp och inslag, med mellan 14-16 och 16-18 trd per cm. Ytan på klädet var luddig och färgen menade man varierade mellan gulbrun, grönbrun, blå samt nästa svart färgton. Det är naturligtvis möjligt att textilierna haft olika färginslag, men knappast som i det här fallet. Det verkar inte heller troligt man tillverkat ett rött kläde med gula och röda fyrkanter som sedan sytts samman med ett blått kläde för att skapa en mantel. Stratigrafin ifrån graven visar att denna tygklump legat intill klädet vid originaltunikan. När man åter analyserade textilierna och kombinerade de tidigare utredningarna med varandra kom man till slutsatsen att Dedekam hade haft rätt, men att klädet istället burits ovanpå den karmoisinröda tunikan. Tyget är inte av samma kvalité som innertunikan. Det blev också uppenbart att det mest betydelsefulla textilfragmentet i detta fyndet den så kallade djurfrisen, hade varit en del av detta klädet. Det största fragmentet av ylleklädet är sammansytt med en 12 cm lång rak söm. Tittar man på baksidan av detta har den högra delen en tubformad vävd stadkant (Se fig 22) längs sju cm av sömmen. Sömmen är endast 0,5 mm bred. Enligt analyser som gjordes 1991 anser man att klädet sytts samman med en liten fin söm och att man lagt klädet kant emot kant. Mitt i sömmen har man sedan pressats isär sidorna åt vart sitt håll som man sedan sytts fast. Sömmen är mycket genial och tyder på hög standard och hantverksskicklighet (Dedekam 1924-25:17-22, Hougen 1935:80ff, Nockert 1991:53ff).

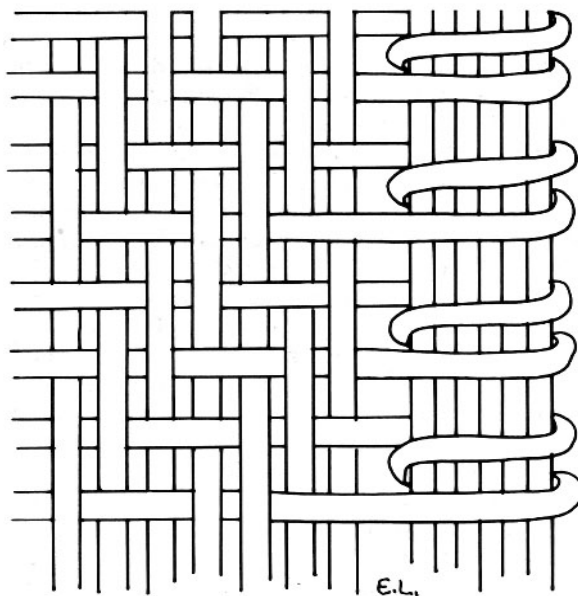

Fig 22. Förklaring på tubformad stadkant (Nockert 1991:14).

Mönstren på bandets mittsektionen är vävda med 23 brickor, är gulröda på ena sidan och blågröna på motsatt sida samt tillverkade med s.k. individuella vridningar. Ytterligare häktespännerna i fyndmaterialet återfanns som ifrån början var två stycken med vardera två agraffknappar på varje del, hopsyddas med fragment ifrån brickbanden.

En modernare analys av klädet gjorde det emellertid klart att brickbanden hade sytts fast via en mängd olika sömnadstyper. Liksom vid häktespännerna på innertunikan hade banden på denna tunikan framställts för att passa exakt till klädet. När man försökte avgöra var någonstans brickbandsfragmentet skulle sitta kom man fram till att det troligast suttit på baksidan av tunikan vid nacken.

Antalet brickor som använts till de här brickbanden är ca 58-60 stycken per band. Däremot är stadkanterna inte av samma mått som på innertunika. Här har istället använts fem brickor på den ena kanten och nio på den andra. Både innertunikan och yttertunikan var klippta och skurna liksom Högomtunikan. I Högom innehöll graven två tunikor men detta är det första och enda exemplet på en grav innehållande två tunikor i Norge (som är klart fastställt) ifrån folkvandringstid (Dedekam 1924-25:6ff, 17-22, Hougen 1935:80ff, Nockert 1991:51-56f). Raknes Pedersen 1983:313f, Magnus 1983:300ff).

2.4.4 Kläde No 13 Inre tunika

I detta fragmentet ingår den största biten av bevarat kläde ifrån Ewebøgraven. Klädstycket återfanns i en liten hög hopvikt och skrynkligt. När man sträckte ut det i sin fullständiga vidd mätte det 63 x 42 cm. klädet var ifrån de lägre delarna av ärmarna varifrån brickband och häktespännen av brons med förgyllda agraffknappar härstammar. Originalfärgen anses ha varit karmoisinröd. Ytan på

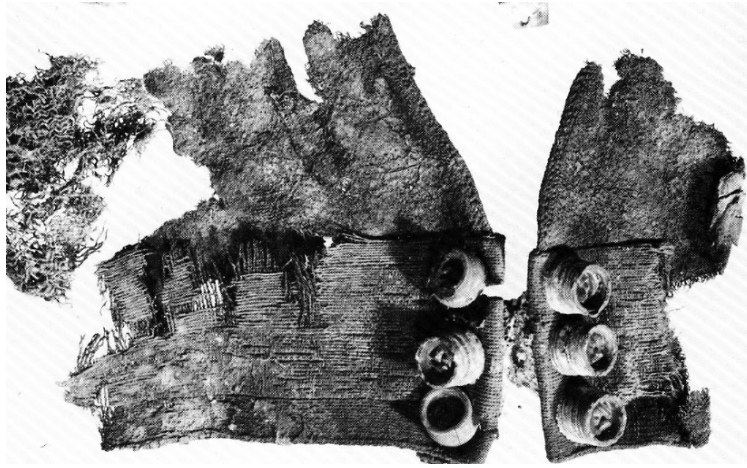

Fig 23. Manschett med agraffknappar (Nockert 1991:35).

men bitar av brickband och delar av klädet som både banden och agraffknapparna var fästade på finns ännu kvar. De bevarade häktespänna i brons och de förgyllda agraffknapparna i silver vid manschetterna 3 + 3, (Se fig 23) var smyckade med breda ornamenterade brickband.

varit karmoisinröd. Ytan på fabrikatet var luddig och har bibehållit en del av sin mjukhet. Väven är en 2/2 kypert med Z-spunna trådar i både varp och inslag och med en trådtäthet på mellan 20-24 trd per cm. På andra mycket medtagna små textilfragment fann arkeologerna många små släta enkla agraffknappar i silver som ännu satt fast i klädet. Flera av de ursprungliga knapparna har i dag tyvärr försvunnit i hanteringen av materialet efter utgrävningen,

Enligt Gustafsons första beskrivning av fyndet fanns det en mänsklig figur bland ornamentiken. De bevarade lösa delarna ifrån fragmenten av samma slag som brickbanden här påvisar att kanterna var näst intill svarta. Figurerna var gulbruna med detaljer i rött och svart. (Dedekam 1924-25: 22, 40). Två av brickbandsfragmenten hade hästtagelmönstring, varav det ena var 11 cm långt. På mitten av detta band fanns en 1,7 cm bred mönstersektion vävd med 26 brickor. Den mittre mönstrade sektionen var uppdelad i rektangulära fält varav två fält är kompletta och var 2,6 cm respektive 3,0 cm långa. Mellan de mönstrade fälten fanns det 0,7-0,8 cm breda sektioner vävda med kvartsvridningar. Samma band hade en 3,3 cm bred kantbord på båda sidorna vävda med 12 brickor. Det andra hästtagelmönstrade bandet var hopsytt med förgyllda agraffknappar i brons och var 3,3 cm breda. De yttre fälten är här vävda med 15 brickor och det mittre ornamenterade fältet med 50 brickor, alltså sammanlagt 80 st brickor. Detta bandet är påsytt på klädet på ett liknande sätt som brickbandsfyndet ifrån Högom. (Dedekam 1924-25:36ff, Nockert 1991:54ff).

På en del av klädet sitter delar av häktespänna rakt i förhållande till trådarna i textilfragmentet medan den övriga delen är kraftigt vinklad i förhållande till klädet. Brickbanden antas ha blivit fastsydda på tunikan längs nackpartiet, fällen och vid manschetterna. Det finns ett fragment som är fastsytt vid en bord på klädet och som är en aning vinklat. Detta menar man kan indikera en halsöppning på en tunika. Ett annat fragment med brickband satt fast vid resterna ifrån en mänsklig knäskål, vilket kan indikera tunikan längd. Vissa av de broderade djurfigurerna finns inte längre tillgängliga och därför är Dedekams teckningar här ovärderliga. Det intressanta är brickbandet som visar två djurfigurer med upplyfta framtassar vilket är en parallellen till Högomfyndet i Medelpad Sverige, ett s.k. adorantmotiv (Dedekam 1924-25:26, Raknes Pedersen 1983:306-309, Magnus 1983:300, Nockert 1991:54ff).

2.4.5 Kläde No 14 Brokor

Tyget i detta fragmentet har en Z-spunnen tråd i både varp och inslag med 14-16 trd per cm, och är vävt i 2/2 kypert. Yllet har en liknande kvalité som den yttre tunikan. Fragmentet verkar ge intrycket av ett brunrött kläde med ganska stora rutor ca 15 till 16 cm, men också med ursprungliga breda streck innehållande sex gröna, sex brungula och fyra gröna trådar. Detta klädet hade vilat på den nedre delen av den dödes kropp i direkt kontakt med björnskinnsfällan, filten, manteln och den inre tunikan. Inget av resterna ifrån detta klädet hade några sömmar. Trots detta ligger det ändå närmast till hands att tolka det som ett par rutiga brokor. Jämför man med existerande fynd ifrån järnåldern i Nordtyskland, så är alla där enfärgade och väven mer komplicerad än textilierna ifrån Enebø/Eide. Detta gör att man ännu inte är helt säker på denna hypotes (Hougen 1935:82, Nockert 1991:56f, Munksgaard 1974:131f, Raknes Pedersen 1983:313, Magnus 1983:301).

2.4.6 Kläde No 15 Manteln

Det här ylletyget återfanns i en klump direkt ovanpå björnskinnsfällan och är identiskt med klädet med fransar, vilket Dedekam tolkade som en kappa eller mantel (Dedekam 1924-25:19). Flera fragment verkar indikera en luddig yta och en rödbrun färg. Tygkvaliteten är lätt att identifiera eftersom varptråden här är en S-spunnen tråd men är tillverkad av två Z-spunna trådar (tvåtrådigt) medan inslaget endast är Z-spunnet. Varpen har 16 - 17 trd per cm och inslaget 17 - 19. Väven är en vanlig 2/2 kypert. I ett av hörnen finns en tubformad stadkant i tuskaft. På fragmentet återfinns brickbandsvävda band som fästs på ett mycket speciellt sätt.

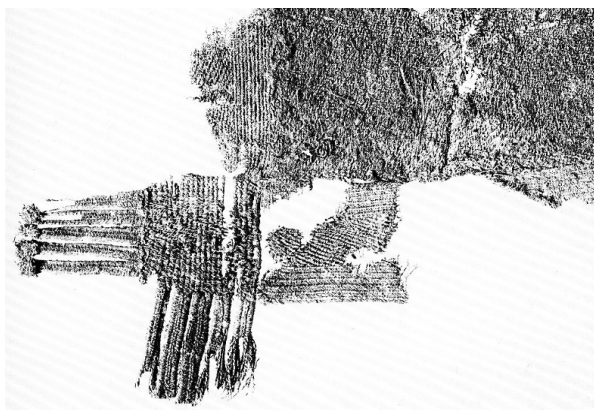

Fig 24. Mantelfragment med fransar (Nockert 1991:53).

Längs en av kanterna på bandet finns en rödbrun kärna gjord genom att man trätt de yttre fyra brickorna med rödbrun tråd. En söm går sedan igenom kärnan på brickbandet och kanten på klädet som på så vis fäster bandet på tyget. Detta gör att man får en kombination där den röda kärnan på brickbandet faller in i det röda klädet på ett snyggt sätt. Manteln menar man måste ha varit rutigt i åtminstone två färger, grönt och gult. På klädet mättes rutor till 12 x 12 cm. (Hald 1949:171, Raknes Pedersen 1983:306).

Själva hörnbiten (Se fig 24) har skapats genom att man vävt ihop banden. Varpen på det ena brickbandet är samtidigt varpen på den fortsatta hörnan. Varpen på det andra bandet delas upp i olika delar och kommer att utgöra inslaget till tyget. När själva hörnet på detta klädet var färdigvävt delades trådarna upp i olika trådsektioner för att utmynna i själva fransningen till kantstycket som idag består av fem fransar men som ursprungligen menas ha varit sex. Fransningen påvisar stora likheter med manteln som påträffats i Högom.

Brickbandet på manteln har framställts med individuella vridningar vilket har åstadkommit det fina djurmönstret. Mönstret är i dag svagt visibelt men dock tydligt. Brickbanden på själva hörnfragmentet är 2,7 cm breda, och är liksom övriga brickband på detta klädet vävda i den mittre delen med 40 brickor och i kanterna med 12 brickor (Dedekam 1924-25:17-22, Hougen 1935:80ff, Nockert 1991:53ff).

2.4.7 Kläde No 16 Yllefilt

Fragmenten ifrån detta tyget har karakteriserats som tillhörande den grövsta väven av textilierna i graven. Dedekam tolkade detta som ett fragment av en filt, vilket förmodligen är riktigt. Det förefaller vara av liknade kvalité och sort som ifrån många andra folkvandringstida filtfynd. Trådarna är Z-spunna i båda riktningarna med 7-8 x 9-10 trd per cm i ett vanligt 2/2 kypertyg. Ytan verkar vara mycket luddig och ha en svartbrun färgton. Klädet har två olika stadkanter gjorda i samma teknik, varav den ena med tre och den andra med fem tråders bredd. Stadkanterna är lite tjockare än själva klädet vilket kan tyda på att de är tubformade. De flesta fragmenten ifrån detta klädet har rester ifrån björnhår inuti själva tyget vilket påvisar att det legat mellan björnskinnsfällan och den döde i graven. I det här fallet tros kroppen blivit inlindad i en grov yllefilt och sedan placerad på björnskinnsfällan (Dedekam 1924-25: 6ff, 21, Hougen 1935:80ff, Raknes Pedersen 1983:305, Magnus 1983:299, Nockert 1991:51ff).

2.4.8 Kläde No 17 Senor & Päls

I graven påträffades även ett fragment ifrån trådsnuddar, sentrådarna och päls (Se fig 25). Var och på vilket kläde de har suttit vet vi ännu inte. Pälsfragment och sentrådarna kan ha tillhört någon form av huvudbonad eftersom fragmentet troligtvis låg i höjd med den dödes huvud, men detta är dock högst spekulativt (Raknes Pedersen 1983:313, Nockert 1991:56ff).

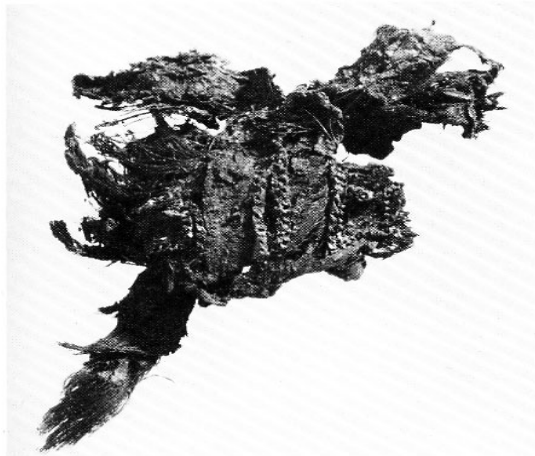

Fig 25. Fyrkanter av läder eller filtat material innehållande sentrådarna (Nockert 1991:57).

En del av klädet uppvisade gröna streck innehållande fyra trådar i båda riktningarna, och bildade ett rutmönster med ett mellanrum mellan strecken på 15-16 cm. Man är inte säker på om rutorna varit fyrkantiga eller rektangulära.

2.4.9 Kläde No 18 Övrigt i Evebø

Kläde No 18 återfanns som en enda klump av löst hopvikta textilier placerade ovanför den döde mannens huvud. Både varpens och inslagens trådar var Z-spunna och klädet var 2/2 kypert med 14 x 11 trd per cm. Färgen på tyget var gulbrun och tyget indelat i rutor via fyra gröna trådar som skapade streck i klädet.

Om detta klädet var ett extra klädesplagg eller inte är ännu osäkert idag. Ytterligare textilfragment nämns i fyndmaterialet som är liksom det mesta av materialet, av ylle och i 2/2 kypert. Detta klädet var dock så pass nedbrutet att trådtätheten ifrån början var svår att definiera. Däremot var och är det intressant på grund av dess färgnyans. Klädet är gulbrunt med fyra trådar som bildar grönbåa ränder i både varpen och inslaget. Numera har man med ny analysteknik kunnat konstaterat att det har en trådtäthet på 14 x 11 trd per cm och är Z/Z-spunnet (Hougen 1935:82, Raknes Pedersen 1983:304, Magnus 1983:302, Nockert 1991:56f).

2.4.10 Samlad tolkning av Evebødräkten

I den äldre tolkningen av Evebø/Eidehövdingens klädedräkt menade man att han endast haft en röd ylletunika med sig i graven. Dock bör påpekas att Hans Dedekam tidigt framförde tesen om två tunikor men detta kom aldrig att analyseras vidare. Brickbandsborderna drog till sig mest intresse vilket innebar att man inte analyserade resten av textilier lika noga.

Dessutom tolkade man två av klädesfragmenten som varandes delar av en mantel. Utöver detta menade man att han eventuellt haft ett par brokor, vilket inte i heller helt klarlades (Dedekam 1924-25:1-48, Hougen 1935:80ff). I en senare tolkning och rekonstruktion av Ebebømannens dräkt menar man att den bestått av två tunikor som bars ovanpå varandra samt ett par brokor och en mantel. Den yttre av de här tätt sittande två tunikorna var av ett blått 2/2 vävt yllekläde med Z-spunnen tråd i både varp och inslag. I varpen fanns 14-16 trd per cm och i inslaget 16-18. Tunikan var försedd med den mycket kända 2,4 cm breda brickbandsborden med djurfris som gjort Ebebø/Eidefyndet så berömt. Den var fastsydd på tunikans halsöppningen och var röd mot en blå bakgrund. På manschetterna satt häktspännen och agraffknappar 2+2 i silver (Bender Jørgensen 1986:255, Magnus 1983:301).

Den inre tunikan i sin tur var en karminröd 2/2 kypertvävd ylletunika tillverkad med en Z-spunnen tråd och hade en trådtätheten på 20-24 trd per cm. Slitsarna vid handleder och i sidorna hölls samman av ett häktespännen pyntade med förgyllda agraffknappar 3+3 av silver. Knapparna var dekorerade med ett mansansikte i profil. Manschetterna halslinningen och den nedre kanten av tunikan var försedda med en djuronamenterad brickbandsbord innehållande hästtagel. Bildfälten här är röda mot en mörkblå eller svart bakgrund. Ett av de återfunna brickbanden på detta klädet var tillverkat av ca 80 brickor och fastsytt på ett liknande sätt som en brickbandsbord ifrån Högomfyndet. Motivet har analyserats av Hans Dedekam som menade att det föreställde två lejon. (Dedekam 1924-25:26f; Magnus 1983:300). En bit av det sistnämnda brickbandet menar både Dedekam, Magnus och Raknes Pedersen återfanns vid den dödes knäskål, vilket fick dem att föreslå att tunikan varit knälång.

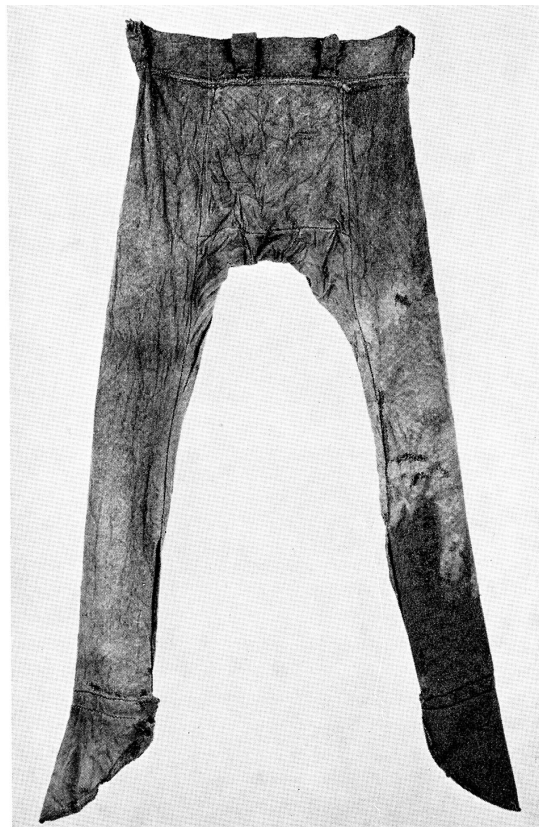

Fig 26. Brokor med fot Mossfynd ifrån Thorsbjerg Danmark Romersk järnålder (Hald 1962:39).

Den döde hade ett östromerskt guldsmycke, en *Solidus*, som

I anslutning till den döde mannens benparti återfanns rester av ett yllekläde innehållande sex gröna, sex brungula och fyra gröna trådar. Detta fragmentet hade en Z-spunnen tråd, var vävt i 2/2 kypert och hade en trådtätheten per cm på 14-16 i varpen och 16-18 i inslaget. Detta tolkar man som resterna efter den döde mannens tätt sittande brokor (Magnus 1982:301, Bender Jørgensen 1986:255). Det fanns dock inga spår ifrån kanter, sömmar eller andra strukturer av brokorna vilket utmynnade i att man kom att använda fyndet ifrån Thorsbjerg (Se fig 26) som utgångspunkt för rekonstruktionen av dem. Hörnet på Ebebømannens kvadratiska mantel var bevarad. Det avslutades i kanterna med fransar som var en fortsättning på själva brickbanden, i ett slags macraméteknik (Magnus 1981:66-72). Detta gjorde att man lätt kunde identifiera klädet. Den var vävd i rött yllekläde 2/2 kypert med små fyrkanter i blått och en bred gul rand. Spinningen här var speciell eftersom hela varptråden var S-spunnen men tillverkad av två Z-spunna trådar. Inslaget däremot var endast Z-spunnet rakt igenom. Varpen hade 16-17 trd per cm medan inslaget innehöll 17-18 trd. Manteln var kantad med en brickbandsbord som liksom yttertunikan var dekorerad med vävda brickband med lejonmotiv, röd på blå grund (Dedekam 1924-25:26, Magnus 1983:300, Bender Jørgensen 1986:255, Nockert 1991:53f).

troligen hängt runt hans hals. Myntet är präglat någon gång under kejsar Theodosius II i Konstantinopel 408-450 e.Kr (Shetelig 1912:111ff, Nockert 1991:57f). Den gravsatta måste ha utgjort en ståtlig syn inför begravningsdeltagarna, nästan som en hövding ifrån det skotska höglandet. Släktskapet som kan ses med gravar ifrån andra delar i Europa kan här även ses i utformningen av klädedräkten. Vi får anta att

Eivebømannen var begravd i kläder som på mer än ett sätt signalerade hans höga position och status i det samhälle han levde i. Hans vardagliga klädsel var högst sannolikt av enklare slag (Magnus 1981:70). Ett problem med materialet ifrån Eivebø/Eide liksom med många andra gravar är att vissa saker fattas, som i det här fallet mannens foton och en eventuell huvudbonad. Flera tunna trådar av ylle, filtat material, spår av päls samt djursenor låg vid den dödes huvud. Om de här pälsfragmenten är resterna ifrån en huvudbonad, eller en krage har man ännu inte kunnat konstatera (Magnus 1983:302). En rekonstruktion av Eivebø/Eidemannens dräkt inspirerad av Bente Magnus och Inga Raknes Pedersen har gjorts 1981 (Se fig 27). Här har de avsiktligt inte visualiserat halsöppningen eftersom vi i dag inte är helt på det klara med hur den exakt varit konstruerad, dock menar forskarna att den varit dekorerad med ett brickband med djuornametik. (Bender Jørgensen 2002:55ff).

Fig 27. Rekonstruktion av Eivebø/Eidedräkten, Søsna Magnus 1981 (Bender Jørgensen 2003:56).

2.5 Alternativt källmaterial

2.5.1 Historiska skriftliga källor

Gränsen mellan olika tidsepoker den så kallade periodiseringen skiljer sig i olika delar av världen. I de skandinaviska länderna har vi valt att sätta en gräns mellan forntid och tidig medeltid någonstans vid 1000-talets början. Detta på grund av att man menar att det är då vi får våra skriftliga källor som till exempel våra resta runstenar. Den äldsta skriftliga källan i Sverige menas dock vara den äldre Västgötalagen ifrån 1200-talets början (Ne.Se 2005-10-29). Ute i världen som till exempel ifrån Afrika (Egyptiska kulturen), Sydamerika (Inkakulturen) och även ifrån Europa (Frankiska, Karolingiska, Mykenska kulturerna) återfinns dock skriftliga källor ifrån långt tidigare. För att ytterligare försöka finna likheter och skillnader i dräktsnittet i denna uppsats kommer jag att använda mig av historiska skriftliga källor. Liksom Gustav Vasas skrivare och krönikör Peder Swart som skrivit det nedsvärtade brevet om den småländske upprorsmannen Nils Dacke vilket anses föga tillförlitligt och har karaktären av en starkt kungavänlig tendens (Ne.Se 2005-10-29) så kunde varken de antika eller samtida folkvandringstida historikerna förmodligen skriva vad som helst. Många av de gamla historiska skrifterna var oftast beställningsverk av någon högt uppsatt person. Därför är det väldigt viktigt att läsa dem på ett källkritiskt vis och väga in hur man framställer och oftast skönmålar sin egen grupp eller nedsvärtar rivaler och motståndare. Den första skriftliga källan jag valt är *Germania* skriven av *Tacitus* en romersk författare som antas vara född i det romerska sjätte decenniet ca 56 eller 57 e.Kr. Tyvärr är informationen

angående många av de äldre författarna bristfällig och vi vet i det här fallet inte exakt om hans förnamn varit Publius eller Gaius. Han lär dock ha varit av god familj kanske till och med ridderlig släkt och har såtillvida haft en ämbetsmannakarriär. Tacitus har även skrivit andra verk som *Agricola*, *Dialogus de oratoribus*, *Annales* samt *Historiae*. Germania antas ha blivit utgiven ca år 98 e.Kr. (Önnfors 2005:7-26).

I Germania kommentera Tacitus hur Germanerna var klädda.

” Till klädnad har alla en mantel, sammanhållen av ett spänne eller, om sådant saknas, av en tagg. De tillbringar hela dagar vid härden och elden utan något annat klädesplagg på kroppen. De rikaste utmärker sig genom sin klädedräkt, inte en pösande, sådan som sarmater och parther uppträder i, utan en tätt åtsittande, som låter kroppen i alla dess delar tydligt framträda. Germanerna bär också djurhudar, stammarna närmast Rhen och Donau utan att välja och vraka, de längre inåt boende med större urskillning, eftersom de saknar en genom handelsförbindelser utvecklade klädlyx. De väljer ut villebråd, och de avdragna hudarna översällar de med olikfärgade skinnstycken från djur som yttre oceanen och det okända havet alstrar. Kvinnornas dräkt skiljer sig inte ifrån männens, med undantag för att kvinnorna rätt ofta höljer sig i linnekläder, vilka de pryder med olika purpurfärgade border” (Tacitus Germania kapitel 17. Översättning ifrån latinet av Alf Önnfors 2000).

Intressant här är både hur klädedräkten beskrivs och att det är människorna vid kusten som har tillgång till handelsförbindelser, men också att det endast är kvinnorna som använder sig av brickband som dekoration på sina klädesplagg som är av linne, en intressant detalj.

Omkring år 551-552 e.Kr. skrev den romerskgotiske historieskrivaren *Jordanes* i Konstantinopel krönikan *Getica, De origine actibusque Getarum*, över goternas ursprung och bedrifter. Verket har haft stort inflytande på äldre historieskrivning och för den göticistiska historieuppfattningen eftersom Jordanes förlägger goternas urhem till ön Scandza (Skandinavien), (Nordin 1997:9-25). Göticism står tyvärr också mycket för framhävandet av vårt historiska arv och var en betydande kraft under 1800-talets Romantik statsidealism och nationalismen med namn som (Lilja 1989:16-21) Erik Gustaf Geijer och Esaias Tegnér. Inom förbundet intresserade man sig också för bruket av fornnordisk mytologi i bildande konst. (Ne.Se 2005-11-16). I detta verket återfinns vi tyvärr inte några omfångsrikare kommentarer på hur Germanen och då framförallt Goterna gick klädda. Däremot nämner han ett folk som lever på ön Scandza som kallas Suehans.

” Suehans finns också på ön liksom thyringerna använder de sig av utmärkta hästar. Det är också detta folk, som med sina indirekta handelsförbindelser med många andra folkstammar, skickar mörkblåa pälsar till romarnas nytta och tjänst. Berömda för sina pälsars vackra mörka färg klär de sig på det rikaste sätt, fastän de lever fattigt” (Jordanes *Getica* kapitel 21. Översättning Andreas Nordin).

Alltså inte någon direkt beskrivning av några textilier utan snarare att de nyttjar skinn och pälsvaror som klädesplagg. Däremot talar han om handelsförbindelser med rom via pälsverk.

Som de sista av den stora germanska folkvandringens stammar trängde Langobarderna år 568 e.Kr. in i ett gammalt romerskt kulturland för att där grunda ett rike. Paulus Diaconus *Paulus Diaconus* d. på 790-talet vistades vid det langobardiska hovet i Pavia och Benevento och tillhörde på 780-talet Karl den stores lärda krets i Aachen (Erikson 1971:7-12). Han menade att langobarderna härstammade ifrån Skandinavien, vilket modern historieforskning idag ställer sig högst tvivlande till. Diaconus skriver i sitt verk Langobardernas historia *Historia Langobardorum* (en av medeltidens mest lästa böcker), (Ne.Se 2005-10-20) följande.

” [...] Deras kläder var vida och mestadels av linne, sådana som angelsaxarna brukar ha, och prydda med breda vävda bårder i annan färg. Deras skor var öppna nästan ända till stortåns spets och hölls samman med remmar som gick tvärsöver från bågge sidor. Men senare började de bära byxor, över vilka de vid ridning drog ylledamasker. Detta var emellertid en sed som de tagit upp från romarna” (Paulus Diaconus *Historia Langobardum* kapitel 22 sid 73. Översättning Helge Weimark).

Med andra ord vida linnekläder med breda border i annan färg än själva klädesplagget. Skor som var uppbyggda med remmar och en kommentar att de så småningom börjat bära långa brokor som de drog yllemasker över, en sed från romarna menar Paulus. Intressant sedan vi i dag vet att romarna först förbjöd brokor eftersom det var en germansk sed, men att de sedan tog upp den seden, vilket då stämmer tidsmässigt. I texten finner vi en annan intressant kommentar. Paulus Diaconus talar om de s.k. skridfinnarna ifrån Skandinavien.

” Så kallas nämligen detta folk. Hos dem försvinner inte snön ens på sommaren, och liksom man överhuvudtaget har svårt att skilja dem från djur så lever de inte av något annat än rått kött från markens djur, och av dessa ludna skinn förfärdigar de sig kläder. Deras namn kan härledas av det barbariska språkets ord för hoppa. Ty i det de hoppar fram hinner de ikapp de vilda djuren med hjälp av ett krökt trästycke, som de skickligt format till att likna en båge. Hos dem finns djur som inte är mycket olikt en hjort; av detta skinn, tätt bevuxet med hår som det var, har jag sett en klädnad som liksom en tunika räckte ner till knät, en sådan som de nyss nämnda skridfinnarna använder” (Paulus Diaconus Historia Langobardum kapitel 5 sid 16ff. Översättning Helge Weimark).

Här får vi en beskrivning av nordbon (förmodligen en finsk sådan) som en verklig naturmänniska som mest liknar en skräckfigur som far fram genom snön på krökta trästycken (skidor) och bara äter rått kött. Intressant här är dock att han beskriver att man använder den s.k. hjortens skinn (förmodligen en ren eller en älg) till att tillverka tunikor som når ner till knäna.

Munken Einhard [aⁱnhart], *Eginhard*, f. ca 770, d. 840, en frankisk historieskrivare, och hans latinska text *Vita Karoli Magni* . Einhard var Karl den stores vän och historiograf samt en centralgestalt i den karolingiska renässansen. *Vita Caroli Magni* är en lysande framställning men inte alltid pålitlig i fråga om fakta. Verket är ett slags minnesruna/biografi om frankernas kung Karl den store, men också munkens egna minnen och tankegångar. Som ung skickades han till Karls palatsskola i Aachen. Hit kallades många vid den tidens mest framstående vetenskapsmän ifrån Europas alla hörn som Alukin av York samt langobarden Paulus Diaconus, bara för att nämna några. Verket är uppdelat i 33 kapitel (Berg 2004inledning). I kapitel 23 talar Eginhard om Karls klädedräkt.

Fig 28. Karl den Store till häst (Harrison 1999:131).

Utöver denna text existerar det också en liten bronsstatyett av Karl den store (Se fig 28) där man kan tolka hans klädedräkt ytterligare. Munksgaard menar att Karl blev sina fäders trogen och klädde sig som de gjorde. Hon menar också att ovantunikan och hans brokor skulle ha

” Karl bar sitt frankiska hemlands klädedräkt. Närmast kroppen hade han en linneskjorta och linnehosor, över detta en kjortel med sidenbård och byxor. Underbenen lindade han med band och fötterna snörde han in i en fotbeklädnad. Vintertid skyddade han axlarna och bröst med en väst av utter eller mårds�kinn och bar ovanpå detta en blå mantel. Han uppträdde alltid med värja i sidan. Värjfastet och gehänget var av antingen guld eller silver. Det kunde någon gång hända att han bar ett svärd besatt med ädelstenar, men endast vid särskilda högtider eller då utländska sändebud var på besök. Utländska kläder ogillade han, hur vackra de än var, och han gick aldrig med på att bära sådana, bortsett från att han i Rom en gång på påven Hadrianus begäran, en annan på efterträdaren Leos enträgna böner uppträdde iförd lång tunika, mantel och skor av romeskt snitt. Vid högtider hade han en guldstickad dräkt och skor besatta med ädelstenar, en mantel som hölls samman med ett spänne av guld, och han bar också ett diadem av guld med ädelstenar. Men andra dagar avvek hans klädedräkt föga från den som bars av gemene man” (Einhard kapitel 23 sid 71ff. Översättning Birger Bergh 2004).

varit av linne, vilket inte jag kan se framgår av texten. Däremot finner vi att Karl burit linnekläder som underkläder. Underbenen lindade han med benlindor. Munksgaard talar också om en blå och vit mantel vilket jag inte i heller finner i Vita Karoli. Tittar vi på ryttarstatyn så upptäcker vi att manteln är fäst på höger skuldra med en rund fibula vilket inte Einhard nämner (Munksgaard 1974:157f). En annan detalj i texten som jag anser viktig är att Einhard nämner att Karl inte bar de här praktdräkterna till vardags utan gick klädd som gemene man.

2.5.2 Bildmaterial

Den första bilden jag valt är en elfenbensrelief/plackett ifrån staden Monza Italien ifrån tillverkad någon gång på 400-talet e.Kr. Den hänger i ett museum som finns i ett kloster tillhörande Katedralen i Monza. Reliefen visar Fla'vius Sti'lico, född ca 365 e.Kr död 408 e.Kr. Han var en romersk fältherre av germansk vandalisk härkomst. Efter en snabb militär

karriär utnämndes Stilicho år 391 e.Kr till härmästare och 394 e.Kr till Roms överbefälhavare i väster. Som kejsar Honorius svärfar och som dennes förmyndare ledde Stilicho försvaret av Italien mot germanska anfall åren 401-403 e.Kr och 405-406 e.Kr. Han mördades år 408 e.Kr i Ravenna på som man tror anstiftan av kejsar Honorius. På denna bilden till vänster (Se fig 29) ser vi tydligt en likhet med det tidigare redovisade fyndmaterialet vi gått igenom. Vi har tätt åtsittande brokor och tunika med brickbandsbord vid handlederna. Som jag ser det även ankellånga brokor, något som var ovanligt i den romerska armen. Man införde t.o.m. förbud ett tag i rom att bära brokor. Vi ser också ett svärd av typen spatha och en oval sköld med sköldbuckla. Enligt Elisabeth Munksgaard som också kommenterat denna bild, menar att dräkten är av germanskt snitt förutom skorna samt lökknoppsfibulan som håller upp manteln på Stilichos högra axel. Vi känner igen den ifrån talrika fynd och ifrån kjesar Justinianus följe som avbildats på Ravennamosaiken. Man kan också säga att det var vanligt att kvinnorna bar två fibulor liksom det var vanligt att mannen endast bar en. I t.ex. Gepidernas (en germanstam) gravar öster om Donau påträffas alltid två fibulor hos kvinnorna men endast en hos männen.

Fig 29. Stilicho (Rolfsen & Stylegar 2003:57).

Om man inte påträffar fiblor menar hon att mantel eventuellt används som svepning åt den gravaste (Munksgaard 1974:156f). Fibulor som vi här i Norden inte funnit i en enda grav, varken manlig eller kvinnlig. Här saknas dock som jag ser det både agraffknappar och slitsar med häktespännen. Den här bilden har för övrigt också varit en inspiration För Bente Magnus och Raknes Pedersen när de rekonstruerade Ebebømannens dräkt. Nästa bild jag har valt fig 29 kommer ifrån Trajanuskolonnen segermonument i carraramarmor vid Trajanus forum i Rom, invigt 113 e.Kr. Scener av förberedelser till krig, uppställningar, belägringar, bataljer ger detaljerad information om romersk militärhistoria. Det är omdiskuterat huruvida bildprogrammet är att se som en dokumentär framställning av propagandistisk art och ett antal genrebilder av kejsarens makt.

Monumentet är bevarat på sin ursprungliga plats, nära nuvarande Piazza Venezia. På

kolonnen finns en ung germansk man avbildad (Se fig 30) i brons med en bakåtkastad mantel. Här kan man tydligt se en likhet med Thorsbjergsbrokorna om man studerar anklarna och fötterna. Brokorna utmärker sig genom en trekantig utskärning som blottar det mesta av magen. Munksgaard nämner även denna bild och menar att ett en möjlighet här också är att ett tygstycke framtill avlägsnats (Munksgaard 1974:149). På bilden återfinns inte några agraffknappar vad jag kan se. Däremot verkar manteln vara fästad på mannens högra sida med någon slags rund fibula, eventuellt en lökfibula av romerskt snitt. Frisyren här är verkligen speciell. Ännu en bild ifrån romarriket som kommer ifrån Marcus Aurelius kolonnen uppförd i Rom som mellan 180 och 196 e.Kr. Kolonnen ca 42 meter hög står på sin ursprungliga plats Piazza Colonna. Relieferna avbildar kejsarens fälttåg mot germaner och sarmater under

Fig 30 Germansk man (Hald 1962:50).

170-talet. En typisk romersk dramatisk konststil under följande sekel. Här får vi en beskrivning av hur den romerske soldaten gick klädd ute i fält (Se fig 30). Som jag tidigare nämnt fick inte romarna ett tag klä sig i ett så främmande germanskt dräktsnitt som brokor. Men efter hand kom t.o.m. kejsarna själva att klä sig i detta. Brokorna på bilden är snäva och knälånga. Tittar vi på manteln som de främre romarna i fig 31 bär kan vi se att de har fransar och att de har en fibula som är fäst något till höger om deras halsar. En del forskare menar att denna bild av brokorna påvisar att man i rom innehade en bättre skräddarteknik än vad germanerna hade (Hald 1962:48f). Ytterligare en bild ifrån samma kolonn är av germanska fångar (Se fig 32) som i stället för att bli avrättade av romarna själva får avrätta sina egna stridsmän (Munksgaards tolkning). På bilden ser vi en tunika som sträcker sig en bit ner på låret, dock inte knälånga. Brokorna räcker ända ner till anklarna och man kan skönja någon slags lågskor på fötterna (Munksgaard 1974:148-159). En observation här jämfört med den tidigare bilden av en ung german är hårstilen och att männen på denna senare bild bär skägg. Något som de flesta romare inte bar vid den tiden.

Fig 31. Romerska soldater (Hald1962:51).

Fig 32. Germanska krigare (Hald 1962:59).

Den sista bilden i raden jag valt att studera är ifrån en period långt senare, men då forskare som Margareta Nockert, Elisabeth Munksgaard och Eva Andersson menar att dräktsnittet mellan äldre järnålder och fram till tidig medeltid inte kom att förändras något nämnvärt är

Fig 33. Heinrich der Zänker(Fuhrman & Müterich Tafel 5 1986:39).

fyndmaterialet. Brokorna, som också är röda, sitter stramt åt ända ner till anklarna där vi återfinner något som liknar blåa sockor. På fötterna bär han också, som jag ser det, ett par bruna lågskor med snörning. Något som vi inte finner på bilden är återigen agraffknappar.

Här ser vi däremot den typiska härskarbild som kommer in i Europa under 600-700-talen där fursten eller konungen får en tydligare kungavärdighet och gudomlighet, *den smorde*. En kung ansågs i ännu äldre tider, liksom profeter och präster, uppbära och förmedla gudomliga råd. Kungar sågs som gudomliga representanter eller medlare mellan gud och människor. Begreppet *den smorde*, kung av guds nåde, kommer sig av att frankerkungen Pippin den lille blev krönt av påven år 756 e.Kr. via en överenskommelse om att frankerkungen skulle hjälpa påvestaten gentemot langobardiska anfall. Vi ser här en tydligt en gloria runt hertigens huvud, han håller förmodligen en helig bok i sin hand samt en stav i höger hand, troligtvis tecken på hans överhöghet och helighet (Harrison 2000:61ff, 135ff, Se.Ne 2005-11-16).

det på sin plats att ta med just en sådan bild. Den 6:e December 1983 lyckades den dåvarande östtyska regeringen att återfå Henrik av Lejonets (ty. Heinrich der Löwe f. ca 1129, d. 1195) evangelium. Heinrich har betecknats som den mest intressanta gestalten bland de medeltida tyska feodalfurstarna. Evangeliet innehåller en mängd bildmaterial där vi bl.a. kan finna hur klädstilen ute i Europa vid denna tiden såg ut bland den högre societeten och framförallt härskarbilden bland kungar och furstar. På bilden (Se fig 33) ser vi Heinrich der Zänker som var hertig av Bayern mellan åren 955-976 e.Kr, samt återigen mellan 985-995 e.Kr. På bilden kan vi klart se hur han bär upp sin blåa mantel med ett runt spänne på sin högra sida. Vidare har han en tunika som går ungefär till strax ovanför knäna. På den röda tunikan återfinner vi brickbandsmönster som kan tolkas som till en viss del liknande de vi funnit i

2.6 Import eller inhemsk produktion

En diskussion har alltid förts huruvida textilierna i Skandinavien varit enbart importerat material, någon form av bytesvaror eller inhemskt producerade varor. För att kunna bekräfta de hypoteser som forskaren har krävs det att han/hon analyserar fyndmaterialet och analyserar både utseende, textilkvalitéer, tillverkningsprocess, och fyndkontexten. När man då analyserar stadkanterna och en del brickband på textilierna ifrån t.ex. Enebø/Eide visar det att dessa produkter är tillverkade på en varptyngsvävstol. De är allihop vävda i 2/2 kypert och det finns inga spår vare sig ifrån tuskaft eller diamantkypert i fyndmaterialet. Detta faktum kan användas till att konstatera både kronologi och kulturella uttryck. Ett flertal forskare som Geijer, Hald och Hoffman har föreslagit att det finaste textilfabrikaten ifrån yngre järnålder skulle vara importerade (Hoffman 1967:246), en idé som passar väl in i bilden av fyndkombinationer och klädet mera ingående ifrån olika sorters textiltynd ifrån Nordeuropa. Även genom att spåra vilken sorts får och ull man använt och därigenom kunna konstatera huruvida textilierna kunnat tillverkas i den region som de återfinns eller inte. Dock pekar Magnus på sannolikheten att det kunnat tillverkas i Norden via ett par mossfynd ifrån Tegle, Time och Roggland där man bl.a. återfunnit (Tegle) både spunnet, ospunnet yllegarn och ett kläde i 2/2 kypert, redo att användas samt ett brickband som bara påbörjats och dessutom ett stycke kläde med fransar på.

Den slutliga produkten i klädet utgjorde 11-12 trådar täthet vilket är finare än filten ifrån Enebø/Eidefyndet men grövre än många andra textiltynd. Man kan ibland underskatta den tekniska kunnigheten av forntida hantverkare på grund av de enkla redskapsfynden ifrån folkvandringstida gravar. Jordbruken under yngre järnålder i Norge med sina många hus har lämnat knappa bevis i form av ett litet antal varptyngder främst av obränd lera. Det råder ingen tvekan om att den germanska textilproducenten använde varptyngdvävstolen, men snarare om de infödda som utförde textilarbetet innehade den sortens ylle och hantverksskicklighet som krävdes för att kunna producera textilier av denna höga kvalitet. Bente Magnus åsikt är att detta kan inte avgöras förrän man har analyserat fibrerna, trådarna när man återfinner så välbearbetade fynd. Detta är ofta grunden för hypotesen att många av textilierna inte tillverkats i närområdet utan importerats långväga ifrån. Dessutom verkar dessa textilier med sina mönster och tillverkningsprocesser vara en del av den allgermanska klädesstilen buren av män ur de högre samhällsskikten (Magnus 1983:302ff). Även Margareta Nockert har inställningen att mycket av det textila fyndmaterialet som återfinns i gravarna har tillverkats på plats i närområdet (Nockert 1991:124f).

3 Konklusion & svar

3.1 Likheter & Skillnader i dräktmaterialet

Låt oss återgå till den inledande frågeställningen i uppsatsen. Vilka är likheterna respektive olikheterna i det folkvandringstida manliga dräktmaterialet i Högom, Enebø/Eide samt Snartemo och vilken betydelse har då det? (Fyndtabeller av diverse fyndmaterial återfinns i bilaga ett på sid 52).

Jag kommer även under den här rubriken redovisa skillnaderna på gravarna och fyndkontexten. Ibland de skillnader som jag först kunde notera var gravarnas yttre utseende. Högomgraven var både orörd och ovanpå dess centrum låg en stor stenpackning. Innerst fanns en 5 x 2 m stortimrad kammare hoptryckt under denna mäktiga stenpackning. Enebøgraven som var uppbyggd av en hällkista var däremot inte orörd när arkeologerna påbörjade sin undersökningen. Visserligen hade markägaren försökt utföra en egen utgrävning av graven men här återfanns trots detta en ganska stor mängd av det ursprungliga gravgodset.

Snartemo V var till skillnad ifrån både Högom och Ebebø utskuren och nedgrävd i markytan. Ovanpå detta hade man lagt stora stenhällar. Liksom Ebebøgraven hade någon här påbörjat en egen utgrävning innan yrkesfolket hunnit stoppa förstörelsen. En egen reflektion här är också att Snartemo V, så som fyndmaterialet såg ut, redan tidigare innan den statliga utgrävningen och markägaren rört om i graven blivit besökt och kanske tömd långt tidigare på en hel del gravmaterial. Emellertid uppvisar det kvarstående fyndmaterialet i denna grav en hel vapenutrustning samt extilfragment av finare kypertkvalité. Detta påvisar trots allt att även Snartemo V speglar en hierarkisk social miljö, troligen en hövdingaätt som stått i centrum både politiskt, ekonomiskt och religiöst precis som i både Högom och Ebebø (Hougen 1935:10-71).

Alla tre gravarna var orienterade i en ö-v riktning och innehöll praktsvärd, spjutspetsar, pilspetsar, glas (i Ebebø's fall troligtvis ifrån Syrien), och någon form av kittlar eller vestlandskittlar. I samtliga fall innehöll även gravarna björnfällar som lagts under och i vissa fall ovanpå den gravlagde. Björkbark hade använt i samtliga gravar och lagts både under, längs kanterna och som i Högoms fall ovanpå taket till träkistan. Detta har förmodligen använts som en dåtida fuktspärr. Alla tre innehöll även någon form av yllefiltar vilket man bl.a. kan se på trådtätheten, mellan ca 6-12 trd per cm, i en viss del av klädesfragmenten. En skillnad var däremot att den gravlagde i Högom lagts på någon form av sängliknande möbel. Ytterligare en viktig skillnad som också bör påpekas är att i Ebebø och Snartemo återfanns balansvågar för vägning av ädelmetaller. Detta har tolkats som att den gravlagde naturligtvis var rik men också att han skulle haft rätten att döma i tvister av olika slag, en domsrätt. Någon balansvåg har däremot inte återfunnits i Högom vad jag kan se i fyndmaterialet.

Om vi sedan går in på själva textilmaterialet finner vi att de gravlagda i samtliga gravar haft en karmoisinröd tunika i Z-spunnet 2/2 kypertvävt ylle. Kypertväv och Z-spunnet var för övrigt det mesta av dräktmaterialet tillverkat av. En skillnad var att hade Högom och Ebebø's röda tunika innehöll ca 20-24 tråders täthet medan Snartemo endast innehöll 18-20 trådar. Dessutom var Högommannen klädd i denna röda tunika liksom Snartemomannen medan Ebebømannen hade två tunikor på sig. En yttre som gick i blått och som var av en enklare kvalité ca 14-18 trd per cm samt en inre i rött med samma trådtäthet som den röda Högomtunikan. I Högom återfanns en 46 cm lång och 5 cm bred kil på den röda tunikans vänstra sida. Här hade också placerats en extra tunika i grönt ovanför den dödes huvud vilken var av enklare kvalité med 12-14 trd per cm.

När det sedan gäller brokorna hade Högommannen en i dem identisk kvalité som sin röda tunika med ca 20-24 trd per cm, medan både Ebebø och Snartemos brokor innehöll mindre trådtäthet ca 14-16 trd per cm. Ebebø's brokor tros dessutom ha varit rutiga i ett brunrött kläde. Snartemo vars textilier var väldigt fragmentariska tros ha gått i en blå och/eller röd färgnyans. Högombrokorna och Ebebøbrokorna kan man konstatera har varit långa ner till anklarna på de gravlagda. Däremot är brokorna ifrån Snartemo för fragmentariska för att kunna ställa någon diagnos anser jag.

När vi sedan kommer till mantlarna var Högommanteln tillverkad av mellan ca 10-16 trd per cm. Färgen gick här inte att avgöra, däremot kunde man konstatera att det var klätt med fransar i hörnen. Snartemos mantel var röd med en trådtäthet på ca 13-15 trd per cm. Ebebø's mantel hade liksom Högoms fransar men här var trådtätheten ända upp till mellan ca 16-19 trd per cm. Dessutom var de S-spunna trådarna i varpen tillverkade av två Z-spunna trådar som sedan sammanfogats. Väven var dock som brukligt i det övriga materialet en 2/2 kypert.

Två dräkt detaljer som märkbart syntes eller inte syntes i alla tre gravarna var brickband samt häktespännen med tillhörande agraffknappar. Detta på så vis att i Snartemo återfanns endast en njurformad agraffknapp och inga häktespännen, medan man i Högom återfann hela 68 agraffknappar varav de konvexa inte påträffats utanför Högom. Däremot innehöll Högom agraffknappar av omegaform och triskelform som återfunnits runt stora delar av Östersjön. Dessutom fann man här flata enklare agraffknappar som har påträffats i hela Norden. I Enebø återfanns tio agraffknappar av just denna flatare enklare sort, samt ytterligare agraffknappar som jag inte kunnat precisera mängden av på grund av att jag inte funnit någon information om just dessa. Min bedömning är dock att det sammanlagt troligtvis inte rört sig om fler än 20 agraffknappar i Enebø. Brickbanden som finns i materialet är av hög kvalitet och vittnar om en kompetent hantverksskicklighet anser jag. Brickbanden som var applicerade på Högomtunikans manschetter var tillverkade med 86 brickor och innehöll ett s.k. adrantmotiv, religiösa tillbedjare sittande mellan två djur. Djuren tros ha varit guldfärgade med blå ögon i originalfärg.

I Enebø återfanns på den blåa yttertunikan ett fantastiskt brickband med fyrfota figurer. Mönstren på bandets mittsektion var vävda med 23 brickor och var gulröda på den ena sidan och blågrön på den motsatta, tillverkade med individuella vridningar. Det sammanlagda antalet brickor som använts uppgår till mellan 58-60. I Snartemo återfanns även brickband med djurfigurer som var tillverkade med 62 brickor, men det mest omtalade här är dock brickbandet som innehöll symmetriska mönster (solkors). Detta brickbandet kom att tolkas som en svärdsupphängning. Här har man också använt ca 60 brickor vid framställningen. Utöver detta påträffades det brickband i samtliga gravar som innehåller hästtagel som tolkats som en teknik för att ge banden en extra lyster liknande silke. Mönstertråden av hästtagel ifrån alla tre gravarna överensstämmer med varandra tekniskt sett. Däremot finns det skillnader när det gäller ornamentiken. I Snartemo går ornamentiken ifrån kant till kant som på solkorsbandet, medan det i Enebø finns helt odekorerade fält i de yttre kanterna. I Enebø och Snartemo förekommer tvåtrådiga garntrådar medan vi i Högom endast finner entrådigt material. Den här skillnaden kan naturligtvis vara en ren tillfällighet. Tvåtrådigt material har eventuellt funnits i och kring Högom men vi finner det inte i grav II.

Slutligen ingår det även i dräkten detaljer som inte är fastsydda på textilierna. I alla gravarna återfanns bälteskonstruktioner av liknande slag med sölja, väska eldslagningssten och järnten. Även knivar, kammar och läderpungar som kan ha varit fastsatta med någon form av anordning på bältet påträffades i samtliga gravar.

Vad fattas då? Inte i någon grav här uppe i Skandinavien har det påträffats någon fibula/mantelspänne. Som vi har sett på ett flertal bilder och även i historiska skrifter finner vi dem ofta där. Även ifrån germanska gravar utifrån Europa (Gepiderna vid Donau) påträffas de. Vi har fynd av fiblor men inte i gravarna, varför då? Munksgaard nämner att man använt manteln som liksvepning och då troligtvis tagit bort fiblan. Varför då frågar jag då. Ja kanske det var någon slags sed att inte lämna kvar den där, kanske gick just det praktsmcket i arv till nästa generations hövding som ett förtjänsttecken av något slag, eller behölls som ett minne. Men som sagt tiden kanske löser det mysteriet. Vi finner inte i heller något som vi kan tolka som några direkta fotdon, vilket verkar svårt i gravar även utanför Skandinavien. När det gäller huvudbonader är det lika svårt trots att vi, som i Enebø/Eidefyndet, funnit tovat material tillsammans med djursenor och vad som troligtvis varit den gravsattes hår vågar vi inte tolka detta fullt ut. Min tolkning blir dock att huvudbonader och fotdon i de flesta fall av någon anledning inte följt med i graven eller placerats vid sidan av den döde, vilket vi inte har kunnat tolka oss fram till ännu.

Slutsatsen efter att ha gått igenom de historiskt skriftliga källorna och bildmaterialet blir att vi kan se en del likheter med det arkeologiska materialet. Dock fattas vissa dräktdetaljer som agraffknappar och häktespännen och tydliga brickbandsborder. Vi kan också konstatera att seden att bära brokor går åt andra hållet d.v.s. att romarna tar upp en germansk sedvänja. Eftersom avbildningarna i materialet inte är något germanerna själv producerat under folkvandringstid har förmodligen bildkonstnären fäst större tonvikt vid det som han/hon ansett har varit allra tydligast i klädedräkten samt det som han/hon ansett vara viktigt i sin bildframställning, eller helt enkelt rent konstnärligt dekorativt. Det förekommer dessutom troligtvis stora variationer mellan olika regioner och germanska stammar, vilket då kan ha påverkat slutprodukten. Bildkonstnärer ifrån olika kulturer analyserar olikheterna på olika vis vilket då påverkar variationsrikedomen på dräktsnittet. Det är med andra ord svårt att jämföra bilder med fyndmaterial även om bilderna är väldigt detaljerade och beskrivande. Trots detta tycker jag ändå att jag fått svar på många frågor i mitt urval.

Vilken betydelse har då de här skillnaderna och likheterna? Enligt min mening påvisar de både olika kontakter och allianser men även att hantverksmaterial av olika slag, och då främst det textila här, har tillverkats inom olika regioner som var för sig trots de stora likheterna givet dräkterna sin egen variation och stil. Detta gäller även gravarnas utseende. Visst har väl material av olika slag förflyttats via handel men olika regioner har både tagit upp andras idéer liksom man fört vidare sina egna. Visserligen kan vi konstatera en övergripande symbolik och ideologi i materialet men samtidigt skönja egna variationer på ett och samma tema.

3.2 Kontakter allianser, import eller inhemsk produktion

Om det finns likheter i utseendet mellan dräktmaterial, gravfynd och fyndkontexten kan det då vara tecken på samma maktsfär, handelsförbindelser, långväga import, inhemsk produktion, kultur och teknikspridning?

Trots att en del forskare hävdar att Skandinavien och Norden legat utanför de kontinentala skeendena och som jag tidigare nämnt att bristen på historiskt skriftliga källor ifrån Skandinavien skulle kunna vara anledningen till att man undervärderar både den kulturella som den politiska utvecklingen här, anser jag att hövdingadömena i Mellannorrland, Trøndelagen och i Västnorge hade ett vidsträckt lokalt, regionalt och internationellt kontaktnät genom allianser mellan olika furstehus. Vi kan nu konstatera att kontakter och allianser av alla dessa karaktärerna existerat. Vi ser detta ideologiskt via ett klädeskodex, samhällenas uppbyggnad och rättsnormer, den sociala skiktningen samt gravskicket. Även olika sorters bildmaterial som jag använt mig av menar jag påvisar att dräkten varit viktig som ett slags etniskt särskiljande begrepp inom kulturen i Norden och övriga Europa. Att ideologin och handelsvaror spridits via någon form av mellanhänder, som i det här exemplet Jylland och Själland, för att sedan anammas av andra regioner som ett led i att upprätthålla kontakter och allianser syns tydligt i undersökningsmaterialet jag valt.

Vad gäller kontakterna och eventuella allianser mellan de tre utvalda gravplatserna, finns det ingen direkt koppling liknande den mellan Högom och Trøndelagen. Naturligtvis kan ideologierna, kontakterna och allianserna via Västnorge spridits vidare till Högom. Om idéerna och handelsvaror av olika slag kommit just den vägen är dock inte klarlagt. Tittar vi på en kategori av fyndmaterialet som agraffknappar får vi fram en spridningskarta som påvisar olika kontaktnät inom Skandinavien. Även vad gäller brickbandsborderna kan vi påvisa vissa likheter som mellan Högom och Enebø som kan tyda på någon form av utbyte och handel. Vad gäller det textila materialet ser man en klar kontaktyta mellan Västnorge, Trøndelagen och Mellannorrland. Dräktsnittet är så när som på några få detaljer ytterst lika.

En gemensam symbolik framträder här, vilket beror på att man haft ungefär samma ideologiska tankegångar och att det varit viktigt att visa upp en bild av sig själva som tillhörande det övre sociala skiktet, både för att bibehålla makten allianserna och kontrollen utåt lokalt, regionalt och kanske även internationellt.

Handelsutbytet och allianserna var trots allt det som lade grunden till maktställningen. Med tanke på hur dräkterna ser ut på de tre gravplatserna, påstår jag att man kan se både kontakter och allianser utåt. Man kan jämföra med bildmaterialet ifrån Trajanuskolonnen och Marcuskolonnen. Elfenbensreliefen på Stilicho den romerske härföraren är slående lik de tre gravsattas dräktsnitt. Margareta Nockert talar om influenser ifrån Byzans och romarriket. Precis som Bennet tar upp anläggandet av en grav som en del av en kommunikationsprocess som antyder överföring av ett budskap och som innefattar budskapet, en sändare, en förbindelsekanal och i andra ändan en mottagare, menar jag att drätkodexet som använts vid speciella tillfällen (även till begravningen) påvisar kommunikation mellan olika grupper.

Här menar jag kan man se både kontakter och allianser både lokalt, regionalt som internationellt. Vad gäller det finare textila materialet har vi också kunnat konstatera att både Bente Magnus och Margareta Nockert menar att det absolut kunnat produceras i närområdet. Fynden ifrån mossen vid Tegle Time och Rogland menar man påvisar denna slutsats. Högom verkar även ha haft stor kontroll på järnproduktionen i Medelpad, vilket bör ha inneburit att det varit ett starkt hierarkiskt fäste med en ätt som stått högt i kurs på den sociala skalan. Vi kan också se att Högom haft en egen produktion av agraffknappar men samtidigt varit beroende av Helgö som varit en central plats för tillverkning av diverse andra hantverksprodukter. Högom har trots kontakter och allianser västerut mot Trøndelagen och Norge varit mera östersjöbetonat mot Baltikum, Finland och Danmark i alla fall under den senare perioden av folkvandringstid.

Jag anser också att vi här bör beakta de historiskt skiftliga källorna samt de dåtida bildframställningarna. Intressanta kommentarer är t.ex. munken Einhards om Karl den store, att *andra dagar avvek hans klädedräkt föga från den som bars av gemene man*, eller Tacitus ord om människorna som bor längre inåt landet som använder skinn. *De längre inåt boende med större urskillning, eftersom de saknar en genom handelsförbindelser utvecklad klädlyx. De väljer ut villebråd, och de avdragna hudarna översällar de med olikfärgade skinnstycken från djur som yttre oceanen och det okända havet alstrar.* Även Margareta Nockert diskuterar de högre ätternas klädsnitt och menar att det efter hand kom att spridas till den övriga delen av menigheten. Vi kan även genom bildmaterialet menar jag se att germaner beskrivs på olika sätt. Allt det här materialet menar jag påvisar att det finare klädet endast bars av högt uppsatta personer samt användes vid speciella tillfällen som vid möten mellan olika grupper, för att stadfästa allianser och makt, eller när en högt uppsatt person gravlades. Jag menar också att gemene man troligtvis påverkades av denna övergripande ideologi (dräktsnittet) men samtidigt använde det material som fanns i dess närhet (vilt, får/get nötkreatur, säl etc) för att producera sina kläder.

Kunskapen att producera det finare ylleklädet fanns säkert mer utspritt än vad man gemene man använde, och det var bara det övre skiktet som hade råd och sannolikt också rätten att bära de här lyxprodukterna. Skillnaderna mellan hög och låg förelåg med andra ord troligtvis inte genom själva dräktsnittet utan snarare via begrepp som kvalité färg och mängd samt lyxartiklar som agraffknappar och enastående utvecklade brickbandsborder. Jag anser också att vi i delar dräktsnittet kan se är influenser ifrån Romarriket och Byzans.

3.3 Konklusion mentala gränser & social hierarki

Kan man urskilja mentala gränser, sociala statuskillnader och hierarki i det folkvandringstida dräktmaterialet? Jag kommer här att utgå ifrån de tre begreppen Rum, Plats och Gräns.

Rummet är den ytan där vår miljö runt omkring oss ingår. En yta som struktureras aktivt av människor/kulturer/samhällen genom de erfarenheter de får och tar med sig. Detta kan man klart se i det folkvandringstida dräktmaterialet där klädet utgjorde en signal och symbolik som påverkade människornas erfarenheter och strukturerade upp deras liv i hög och låg. Sättet att leda människorna inom samhället var viktigt för den högre societeten. Detta kunde man göra via makten över handelsvägar och kontakterna utåt. Klädet var en del av den symbolik som höll samman den högre societeten både lokalt, regionalt och internationellt. Symboliken och signalerna skulle nås av omgivningen för att stadfästa den ledande ättens makt. Man skulle uppvisa makt, rikedom och allianser utåt. Dessutom måste man följa någon sorts lagar och det var de ledande ätterna som skulle upprätthålla dem.

Det var inte bara makt man skulle bibehålla man var även tvungen att skydda människorna inom sitt eget samhälle ifrån utomstående hot. För att stadfästa sin makt över de övriga samhällsmedlemmarna, sin position, sina allianser, handelsvägar, makten över religionen så behövde man olika attribut. En av de här attributen var klädet som påvisade vem man var vid vissa tillfällen, som t.ex. vid besök ifrån andra hövdingadömen eller vid begravningar. Klädet kom på så viss att bli en del i uppbyggandet av denna struktur. När det sedan gäller *platsen* är det helt naturligt att koppla klädet till gravhögarna där den högättade personen lades ner som ett tecken på att här på denna platsen eller i denna regionen är det vår ätt som bestämmer. Här ligger våra anfäder begravda sedan långt tillbaka .

Människorna skapade med andra ord denna miljön av symboliskt rituella orsaker, som var både fysiskt och mentalt synlig. Det här fick betydelse via de aktiviteter som ätten och de övriga människorna inom samhället företog sig i sin relation med varandra. Ritualiseringen av livet utgör en viktig aspekt av konstruktionen av ett samhälle. Ritualiseringen består av handlingar, symboler och gester, som bidrar via social interaktion till att skapa någorlunda stabila strukturer. Människorna är ständigt sysselsatta med att upprätthålla vissa mönster i sitt eget samhälle och håller sig oftast borta ifrån både platser och begrepp som inte tillhör det vedertagna. Både ritualiseringen och upprätthållandet av mönster menar jag vi kan se i de lokala variationerna på både dräktsnitt och gravseder. Dräktsnittet, agraffknapparna, brickbandsmönstren och gravsederna påvisar alla denna variation på en och samma ideologi som spridits över stora delar av Norden och Europa. Samtidigt som de tagit till sig en övergripande ideologi har människorna ändå skapat en variationsrikedom utifrån de egna vedertagna principerna.

Vad det sedan gäller *gränserna* både mellan de enskilda individerna, gruppen i gruppen och hela samhället, så pågick en interaktion/kommunikation och socialisering som skapade olika gränser, både fysiska och mentala. Vilket gjorde att det övre skiktet bibehöll och påvisade sin sociala ställning. Både de mentala och fysiska gränserna var ganska statiska men påverkades av den förändringsprocess som hela tiden fortgår i alla samhällen som så småningom kommer att påverka dess identiteten. Här spelade klädet en stor roll som gränsdragare, uttryck för identiteten både inom gruppen som inom samhället, och vidare regionalt och internationellt. En både fysisk och mental gräns som visades upp i syfte att påvisa var makten fanns.

4 Kort sammanfattning

Genom en kvalitativ komparativ materialanalys har denna uppsats försökt att sätta in det folkvandringstida dräktmaterialet i ett kontextuellt perspektiv. Jag har försökt få fram en klarare bild av hur de högre ätternas manliga statusdräkt under folkvandringstid såg ut, skillnader och likheter. Jag har visserligen koncentrerat mig på det arkeologiska dräktmaterialet, gravarnas utseende samt gravkontexten ifrån grav II i Högom Sverige, Evebø/Eide och Snartemo grav V i Norge, men samtidigt undersökt likheter och skillnader gentemot det utomnordiska dräktmaterialet via bildmaterial och historiskt skriftliga källor. Detta för att försöka urskilja olika kontaktytor och maktsfärer, både lokalt, regionalt samt internationellt. Tanken var även att försöka avgöra utifrån textiliernas utseende om de varit resultat av import eller producerats i Norden. Dessutom har jag prövat en socialiseringsmodell där människan både är en passiv och aktiv individ i sitt samhälle. Jag har analyserat hur människan till en viss del socialiserats via dräkter både lokalt, regionalt och internationellt. Textilarkeologin har länge varit en undanskymd vetenskaplig gren inom arkeologin vilket jag genom denna uppsats velat påvisa, samtidigt som min målsättning har varit att påvisa hur enbart textilier skulle kunna användas för att tolka olika kulturyttringar. Samtidigt har jag också velat påvisa det viktiga för alla forskare att vara tvärvetenskapliga och istället använda sig av olika infallsvinklar och vetenskaper för att försöka få fram en så bra tolkning och förklaring som möjligt på olika problemställningar.

4.1 Slutord

Här avslutar jag nu min C-D uppsats och hoppas jag svarat tillfredsställande på mina frågeställningar. Jag har genom mitt arbete fått mycket ny kunskap vad gäller textilier, dess framställningsteknik samt den hantverksskicklighet som krävts av producenten. Precis som i många andra grenar inom arkeologin existerar det en mängd fackuttryck som kan vara mycket svåra att sätta sig in i. Jag har genom denna uppsats förstått att textilarkeologi är en mycket komplicerad gren inom det vetenskapliga ämnet arkeologi. Detta kan tror jag ibland tendera till att vara en barriär som kanske gör att många nya unga arkeologer inte ger sig in i ämnet. En fråga som utkristalliserat sig under arbetets gång är om en undersökning och jämförelse mellan det nordiska fyndmaterialet av textila redskap, deras funktion och utseende kunde vara av intresse. Detta för att ytterligare försöka finna likheter och skillnader samt söka nya kontaktytor mellan olika regioner och platser. En annan viktig fråga som ingen ännu kunnat besvara är hur mantlarna bland germaner och nordbor under folkvandringstid burits. Tiden, ny forskning eller nya arkeologiska utgrävningar kanske löser denna gåtan så småningom. Slutligen vill jag inskjuta här att dräktsnittet visserligen ensamt skulle kunna användas för att tolka olika kulturer, deras kontakter, allianser, ideologier samt sociala och mentala gränsdragningar, men om vi vill ha en så komplett bild som möjligt av en kulturform bör vi vara synnerligen tvärvetenskapliga och både föra in andra vetenskaper samt föra samman hela kontexten, textiliernas och gravarnas utseende, dess innehåll samt fyndmaterial av olika slag.

5 Ordlista

Agraffknappar Fastnitade knappar på fastsydda häktespännen på klädet. Kan vara av förgylld silver eller brons.

Brickbandvävning Bord tillverkad i ylle som applicerades runt olika kanter på dräkten.

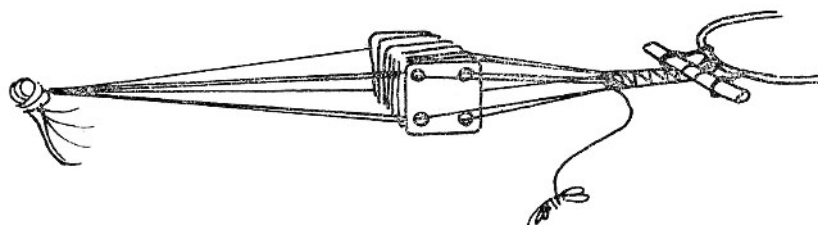
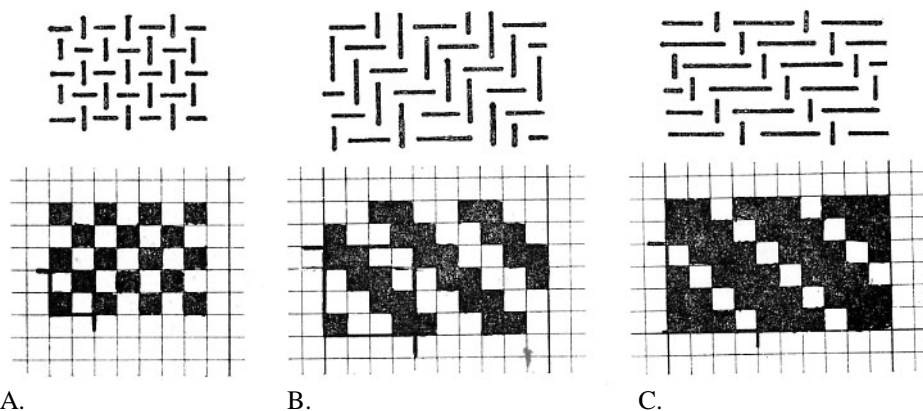

Fig 34. Enkel uppsättning av brickväv fäst i vävarens bälte (Geijer 1980:51). För utförligare förklaring läs Agnes Geijer, Ur textilkonstens historia 1972, 1980.

Brokor Byxor på fornnordiska språket. Leistabrókr betyder långa och okulbrókr eller stuttbrókr betyder korta.

Inslag De garntrådarna som löper horisontalt i väven från sida till sida och som vävaren lägger in i de vertikalt löpande garntrådarna den s.k. varpen. För utförligare förklaring läs Agnes Geijer, Ur textilkonstens historia 1972, 1980.

Kypert Vävteknik som man kan framställa olika kvalitéter av. Det finns både spetskypert, diamatkypert, diagonalkypert ($2/2$ kypert), gåsögonkypert etc. Den enda sorten i uppsatsens material är just $2/2$ kypert även kallad diagonalkypert.

A. B. C.
Fig 35. Exempel på grundbindningar. A= Tuskaft, B & C= $2/2$ Kypert (Geijer 1980:54).

För utförligare förklaring läs Agnes Geijer, Ur textilkonstens historia 1972, 1980.

Rundvävstol Där varpen går runt hela stolens höjd och sätts sedan samman kant till kant (låset), vilket också blir tygets längd. Kännemärket för denna typ av väv är det s.k. låset, men även en rektangulär kant

dock ej brickbandskant som utmärker tyngdvävorna. Vävstolen var främst använd i Norden ca 400 f.Kr – 400 e.Kr. För utförligare förklaring läs Agnes Geijer, Ur textilkonstens historia 1972, 1980.

Stadkant Den grövre kanten längst ut på ett tygstycke. En förstärkningskant. För utförligare förklaring läs Agnes Geijer, Ur textilkonstens historia 1972, 1980.

S-spunnet (Z-spunnet) Åt vilket håll trådarna i tyget spunnits. För utförligare förklaring läs Agnes Geijer, Ur textilkonstens historia 1972, 1980.

Fig 36. S-spunnet & Z-spunnet (Geijer 1980:28).

Trådtäthet Hur många korsande trådar som använts per cm i ett tyg i varp och inslag tillsammans. M.a.o. tygtätheten. För utförligare förklaring läs Agnes Geijer, Ur textilkonstens historia 1972, 1980.

Tubformad kant Textil som är sydd ihop så den bildar två lager i ett. Oftast på en kant till ett kläde. För utförligare förklaring läs Agnes Geijer, Ur textilkonstens historia 1972, 1980.

Tuskaft Här binds trådarna in antingen likadant som kypert med en tråd i varp och inslag, men även med två eller tre trådar i varp och inslag. Namnet kommer troligen av två (tu). För utförligare förklaring läs Agnes Geijer, Ur textilkonstens historia 1972, 1980.

Varp De garntrådarna som löper vertikal uppifrån ner och upp igen längs väven och som sitter fast på själva ställningen till varptyngdvävstolen eller varprundvävstolen. För utförligare förklaring läs Agnes Geijer, Ur textilkonstens historia 1972, 1980.

Varptyngdvävstol eller *Oppstagongen*

Vävstol med tyngder där den lodräta varpen delas upp i rörliga och orörliga trådsystem vilket då bildar tuskaft. Skall man tillverka fyrskaft 2/2 kypert delas trådarna upp i fyra serier. Inslaget i denna stol packas uppåt medan varpen lyfts ut och in.

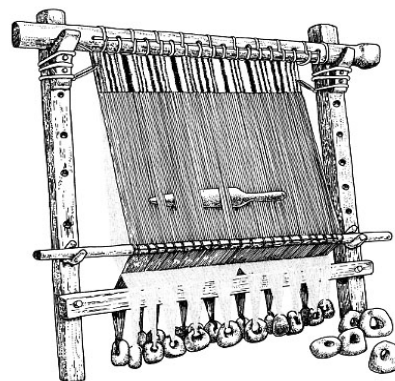

Fig 37. Varpvävtuyngdstol (Geijer 980:43).

6 Käll & Litteraturförteckning

Andersson E 1998. Inte utan en tråd, Kompendium i textilteknik och klädnad arkeologi och medeltidsarkeologi. *University of Lund, Institute of archaeology, report series No.62*

Arnold C J 1988. *An archaeology of the early Anglo-Saxon kingdoms*, förlag Routledge, London.

Baudou E 1992. *Norrlands Forntid – ett historisk perspektiv*. Förlags AB Wiken. Tryckt i Italien.

Bender Jørgensen L 1986. *Forhistoriske tekstiler i Skandinavien*. Nordiska fortidsminder, Serie B, Bind 9 København.

Bender Jørgensen L 1992. *North European textiles : until AD 1000*, förlag Aarhus Univ Press, cop Aarhus.

Bender Jørgensen L 2003. Snartemofunnene i nytt lys. *Universitets kulturhistoriske museer Skrifter nr 2*. Red Perry Rolfsen & Frans Arne Stylegar Universitet i Oslo Norway.

Bennett A 1987. *Graven som religiös och social symbol*. Strukturer i folkvandringstidens gravskick i Mälardalen. Akademisk avhandling som för avläggande av filosofie doktorsexamen vid Stockholms Universitet. Stockholm.

Binford Lewis R 1972. *Mortuary Practices: Their Study and Their Potential An Archaeological Perspective*. Studies in Archaeology. New York.

Carlsson A 1998, *Tolkande Arkeologi och Svensk Forntidshistoria*. Stenåldern. Kristianstad 1998. ISBN 91-630-7006-5

Dedekam H 1924-25. *To tekstilfund fra folkevandringstiden*. Bergens Museum Aarsbok, Hist-Antikv Rekke Nr 3.

Fuhrman H & Müterich F 1986. *Das Evangelium Heinrichs des Löwen und die Tradition des Mittelalterlichen Herrscherbildes*. *Ausstellungskataloge 18 mars – 20 April 1986*. Bayerische Staatsbibliothek:35 Pestel Verlag 1986. Bamberg Deutschland.

Geijer Agnes 1980 2.a Uppl, *Ur textilkonstens historia*. Liber Läromedel Lund.

Goffman E 1967. *Interaction Ritual. Essays on Face-to-Face Behavior*. New York.

Gramsch A 1996. Landscape Archaeology: of making and seeing. *Journal of European Archaeology* 4. Sid 10-38.

Göstein Resi H. 1995. The Norwegian iron bar deposits: have they most to tell about production, distribution or consumption? A recent discovery at Gran in Oppland provides fresh evidence. *Produksjon og samfunn, Om erverv, spesialisering og bosetning i Norden i 1, årtusen e.Kr. Varia 30 Universitets Oldsaksamling Oslo 1995*. Red Heid Gøjstein Resi.

Hald M 1950. *Olddanske tekstiler* : komparative tekstil- og dragthistoriske studier paa grundlag af mosefund og gravfund fra jernalderen / af Margarethe Hald ; udgivet af det kgl. nordiske Oldskriftselskab förlag, København.

Hald M 1980. *Ancient Danish textiles from bogs and burials* : a comparative study of costume and iron age textiles / by Margrethe Hald ; [transl. by Jean Olsen] upplaga: [2. ed.] förlag/år: Copenhagen.

Hald M 1962. *Jernalderens dragt*. Nationalmuseet København.

Hansen E 1990. *Brikvävning-Historie, teknik, farver, mønstre*. Højberg.

Harrison D 2000. *Europa i Världen, Medeltiden*. Almqvist & Wiksell, Stockholm 1995. 1:a upplagan 2. Eleanders Graphic Systems AB Göteborg.

Hodder I, 1982. *Symbols in action: Ethnoarchaeological studies of material culture*. Cambridge.

Hoffman M 1974. *The warp-weighted loom* : studies in the history and technology of an ancient implement, Universitetsforlaget Oslo.

Hougen B 1935. *Norske Oldfunn VII, Snartemofunnene. Studier i Folvandringstidens Ornamentikk og tekstilhistorie*. Universitetets Oldsaksamling , Oslo.

Hägg I 1991. *Die textilfunde aus der Seidlung und aus den Gräberna von Haihabu*. Beschreibung und Gliederung. Neumünster.

Lagerlöf A 1988. Är gravmaterialet användbart för sociala analyser eller säger det mer om riter och ceremonier? Gravfältundersökningar och gravarkeologi: *rapport från RAÄ seminarium om "Gravmaterialet som källa för kunskap om människans livsvillkor, religiösa och sociala värdering"*. 26-27 okt 1988/red Agneta Lagerlöf. Stockholm 1991.

Lilja S, *Historia i Tiden*. Studentlitteratur. Lund 1989.

Magnus B 1978. De eldste tider i Gloppen og Breim, *Soga om Gloppen og Breim*. Sandane.

Magnus B 1981. A Chieftain's Costume. *Textilsymposium Neumünster. Archäologische Textilfund*. Red Lise Bender J rgensen og Klaus Tidow. Neumünster.

Magnus B 1983. How was he dressed? New light on the garments frpm the grave at Evebø/Eide in Gloppen Norway. *Studien zur sachenforschung 4 1983*. Herausgegeben von Hans Jürgen Häbpler. Hildesheim.

Magnus B & Myhre B 1986, *Norges Historie*, Bind 1 Forhistorien, Fra jegergrupper til høvdingsamfunn. Red Mykland Knut. Österås.

Magnusson G 1995. *Archaeology east and west of the Baltic* : Papers from the Second Estonian-Swedish Archaeological Symposium, Sigtuna, May 1991 / edited by Ingmar Jansson Dept. of Archaeology [Institutionen för arkeologi], Univ., 1995 ; Uppsala.

Munksgaard E 1974. *Oldtidsdragter*. Nationalmuseet. København.

Nockert M 1991. *The Högom find and other migration period textiles and costumes in Scandinavia. Högom part II*. University of Umeå Department of Archaeology RAÄ. Umeå.
Raknes Pedersen I 1983. The Migration period grave at Enebø/Eide, Gloppen Sogn og Fjordane, Norway. *Studien zur sachenforschung 4 1983*. Herausgegeben von Hans Jürgen Häßler. Hildesheim.

Ramqvist P H 1992. *Högom, The excavations 1949-1984. Högom Part I*. University of Umeå Department of Archaeology RAÄ. University of Kiel Department of Pre- and protohistory. Neumünster Germany.

Ramqvist P H. 1995. Artefakter och samhällelig interaktion. En diskussion med utgångspunkt från några av föremålen i Högom, Medelpad. *Varia 30 Universitets Oldsaksamling Oslo* 1995. Red Heid Gøjstein Resi.

Ramqvist P H 1996. Förhistoria i Medelpad. Entolkning av de samhälleliga förändringarna ca 7000 f Kr-1100 e Kr. *Sundsvalls Historia Del 1 Stadshistoriska kommitén Sundsvalls kommun*. Sundsvall. Red Tedebrand Lars-Göran.

Ringstad B 1988. Graver og ideologi, Implikasjoner fra vestnorsk folkevandringstid. Gravfältundersökningar ovh gravarkeologi: *rapport från RAÄ seminarium om "Gravmaterialet som källa för kunskap om människans livsvillkor, religiösa och sociala värdering"*. 26-27 okt 1988/red Agneta Lagerlöf. Stockholm 1991.

Shetelig H 1912. *Vestlandske graver fra jernaldern. Bergens Museums Skrifter ny rekke Bind II No 1*. Bergen Norge.

Solberg B 2000. *Jernalderen i Norge, 500 før Kristus til 1030 etter Kristus*. Cappelen Akademisk Forlag, Oslo.

Stoorgaard B 2003. *Sejrens triumf - Norden i skyggen af det romerske imperium*. Nationalmuseum. Red: Lars Jørgensen, Birger Storgaard & Lone Gebauer Thomsen. København.

Sundström A 1997, Brikkevevde Bånd av Hestehår. En reproduksjon av folkevandringstidens kunsthåndverk. Tekstilens tale. *Spor fortidsnytt fra midt-Norge*, nr 2 1997 årgång 12 hefte 24. Utgiven av Fakulteten for arkeologi og kunsthistorie, Vetenskapsmuseet Trondheim.

Sørensen M-L 2000. *Gender archaeology*. Förlag: Malden, Mass Polity Press.

Historiska skriftliga källor

Diaconus Paulus ca 700 e.Kr, *Historia Langobardum*. Svensk översättning av Helge Weimark, med inledning av Alvar Erikson 1975. Uddevalla.

Einhard ca 830 e.Kr. *Vita Karoli Magni*. Sv över Birger Bergh, Historisk Media. 2004 Riga.

Jordanes ca 551 552 e.Kr *De origine actibusque Getarum*, över goternas ursprung och bedrifter. Svensk översättning av Andreas Nordin. Atlantis Wallin & Dalholm AB 1997 Lund.

Tacitus Cornelius ca 96 AD, *Germania*. Översättning från Latinet, med inledning och kommentarer av Alf Önnersfors. 2005 Finland.

Internettadresser

[www.http.Ne.Se.Nationalencyklopedien](http://www.Ne.Se.Nationalencyklopedien).

7 Figurförteckning

- Fig 1. De tre utvalda gravplatserna samt Trøndelagen, (Efter Ramqvist 1992:22). Sid 2.
Fig 2. Socialiseringsmodell, (Efter Gramsch 1996:29). Sid 7.
Fig 3. Högomgraven i genomskärning, (Ramqvist 1992:47). Sid 13.
Fig 4. Högomgraven sedd ovanifrån med gravfynd, (Ramqvist 1992: Plate 11). Sid 14.
Fig 5. Rekonstruktion av Högomtunikan, (Nockert 1991:32). Sid 14.
Fig 6. Fragment framsida Högomtunikan, (Nockert 1991:16). Sid 15.
Fig 7. Rekonstruktion av brickbandsbord Högom, med adorantmotiv, (Bender Jørgensen 2033:61). Sid 15.
Fig 8. Textilfragment nedre vänster ben med släta agraffknappar i silver, (Nockert 1991:24). Sid 16.
Fig 9. Konvexa agraffknappar Stil 1 ornamentik, (Ramqvist 1992 Plate 67). Sid 17.
Fig 10. Omegaformade agraffknappar, (Ramqvist 1992 Plate 68). Sid 17.
Fig 11. Spridningskarta. Omegaformade & triskelformade agraffknappar, (Ramqvist 1992:148f). Sid 18.
Fig 12. Rekonstruktion av Högomtunikan. Foto Anna Porsmyr Sundsvalls Museum, (Bender Jørgensen 2003:59). Sid 18.
Fig 13. Snartemo grav V i genomskärning med nedfallna stenhällar, (Hougen 1935:7). Sid 20.
Fig 14. Snartemo grav V sedd ovanifrån med gravinnehall, (Hougen 1935:7). Sid 20.
Fig 15. Oandel svärd med remdetaljer samt tygklump ett, (Hougen 1935:13). Sid 21.
Fig 16. Framsida svärd efter preparering, (Hougen 1935 Plansch 1). Sid 21.
Fig 17. Rekonstruktion av solkorsbrickbandet, (Hansen 1990:66). Sid 22.
Fig 18. Plan över Enebø/Eide gravkammare, sedd ovanifrån, (Nockert 1991:51). Sid 25.
Fig 19. Det största textilfragmentet i Enebø/Eide, (Nockert 1991:56). Sid 26.
Fig 20. Brickbandsdjurfriksen fyndet, (Nockert 1991:52). Sid 27.
Fig 21. Rekonstruktion av djurfribrickbandet, (Hansen 1990:66). Sid 28.
Fig 22. Förklaring på tubformad stadkant, (Nockert 1991:14). Sid 28.
Fig 23. Manschett med agraffknappar, (Nockert 1991:35). Sid 29.
Fig 24. Mantelfragment med fransar, (Nockert 1991:53). Sid 30.
Fig 25. Fyrkanter av läder eller filtat material, (Nockert 1991:57). Sid 31.
Fig 26. Brokor med fot. Mossfynd ifrån Thorsbjerg Danmark. Romersk järnålder, (Hald 1962:39). Sid 32.
Fig 27. Rekonstruktion av Enebø/Eidedräkten. Søsna Magnus 1981, (Bender Jørgensen 2003:56). Sid 33.
Fig 28. Karl den Store till häst, (Harrison 1999:131). Sid 35.
Fig 29. Stilicho, (Bender Jørgensen 2003:57). Sid 36.
Fig 30. Germansk man, (Hald 1962:50). Sid 37.
Fig 31. Romerska soldater, (Hald 1962:51). Sid 37.
Fig 32. Germanska krigare, (Hald 1962:59). Sid 37.
Fig 33. Heinrich der Zänker, (Fuhrman & Mütterich Tafel 5 1986:39). Sid 38.
Fig 34. Enkel uppsättning av brickväv t.ex. fäst i vävarens bälte (Geijer 1980:51). Sid 46.
Fig 35. Exempel på grundbindningar. A= Tuskaft, B & C=2/2 Kypert (Geijer 1980:54). Sid 46.
Fig 36. S-spunnet & Z-spunnet (Geijer 1980:28). Sid 47.
Fig 37. Varpvävtuyngdstol (Geijer 1980:43). Sid 47.

8 Bilagor

Bilaga 1

Gravfyndtabell Dräktdetaljer

Agraffknappar Konvexa	☼		
Agraffknappar Omega Triskel	☼		
Agraffknappar Släta	☼	☼	
Agraffknappar Njurformade			☼
Hängsmvcke av romerskt mynt		☼	
Bältesrem	☼	☼	☼
Eldslagningssten	☼	☼	
	Högom	Evebø	Snartemo

Vi kan klart se i tabellen ovan att Högom är överrepresenterat när det gäller agraffknapparna. Dessutom finns endast de konvexa knapparna här. Däremot påträffades endast njurformade knappar i Snartemo. Evebø var den enda graven som innehöll ett halssmycke av en romersk guldsolido. Något som betecknades som ett förtjänststecken i det forna romarriket. Bältesrem och eldslagningssten verkar dock ha varit sedvanligt.

Gravfyndtabell Textilier

Tunika 2/2 Kypert Blå		☼	
Tunika 2/2 Kypert Röd	☼	☼	☼
Tunika 2/2 Kypert Grön	☼		?
Brokor Långa 2/2 Kypert Röda	☼		
Brokor Korta 2/2 Kypert			
Brokor 2/2 Kypert blåröda			☼
Brokor Rutiga 2/2 Kypert		☼	
Kypert 2/2 20-24 tråd/cm2	☼	☼	
Kypert 2/2 ca 18-20 tråd/cm2	☼	☼	☼
Kypert 2/2 ca 16-18 tråd/cm2	☼	☼	
Kypert 2/2 ca 14-16 tråd/cm2	☼	☼	☼
Kypert 2/2 ca 6-12 tråd/cm2	☼	☼	☼
S-spunnen tråd	☼	☼	☼
Z-spunnen tråd	☼	☼	☼
S-spunnen tvåtråd av två Z-spunna		☼	☼
Brickband hästtagel	☼	☼	☼
Brickband Djuornamentik	☼	☼	☼
Brickband Mönstervävd	☼		☼
Mantel fransar tofsar	☼	☼	
Mantel	☼	☼	?
Brickband Individuella vridningar	☼	☼	☼
Yllefilt	☼	☼	☼
Entrådigt	☼	☼	☼
Tvåtrådigt		☼	☼
	Högom	Evebø	Snartemo

I tabellen ovan ser vi att det trots de yttre skillnaderna mellan gravarna råder stora likheter i fyndmaterialet. Skillnaderna kan vara av lokal, regional art och naturligtvis också bero på vilka olika kontakter man haft utåt internationellt. Vi får också tänka på att även om detta är det material man påträffat i de här tre gravarna kanske det finns material som ännu inte kommit i dagen som kanske funnits i närområdet men inte ansetts vara tillräckligt betydelsefullt för att placeras i graven.